

PRYS 1/3

ALMANAK

van die
Nederduitsch Hervormde Kerk
van Afrika

1943

Hoof-Redakteur Prof. Dr. S. P. Engelbrecht

*Uitgegeven namens de Algemene Vergadering
van die Nederduitsch Hervormde Kerk*

37ste JAARGANG

ALMANAK

VAN DIE

Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika

1943

Hoof-Redakteur Prof. Dr. S. P. ENGELBRECHT

Onder-Redakteur: Ds. J. J. PRINSLOO, Gsn.

Redakteur van statistieke: Mnr. J. H. JANSON

37ste JAARGANG

"Spaar met
KONKREET *.."*

Afgesien van die beperkte
 leweransies yster en staal,
 kan u, deur Beton te gebruik
 ekonomies bou en duursame
 bouwerke verseker.

Dring aan op—

**PRETORIA
 SEMENT**

..... elke sakkie
 is gewaarborg.

PRETORIA PORTLAND CEMENT COMPANY, LTD.

„Pioniers van die Sementsnywerheid in Suid-Afrika”

Union Corporation-gebou.

Marshallstraat.

Posbus 3811.

Telegr.: Cement.

Telefoon 33-7001.

JOHANNESBURG.

I N H O U D.

Voorberig	Bls.
Fees- en Vakansiedae	3
Historiese Kalender	5
Alg. Kerkvergadering 1942	7
Regente spieël—Prof. dr. B. Gemser	32
Die Familie Begemann—Prof. dr. S. P. Engelbrecht	33
Ds. en Mev. A. J. Begemann—Prof. dr. S. P. Engelbrecht	43
S. H. A. J. Begemann—Prof. dr. S. P. Engelbrecht	45
Ds. N. J. van Warmelo—Prof. dr. S. P. Engelbrecht	46
Twee doopseels	47
Borsbeeld van ds. D. v. d. Hoff	74
Nabetragting—Ds. J. J. Prinsloo	76
L. G. J. van Rensburg	77
Die Hervormde Kerk in Amerika—Ds. Joh. Dreyer	81
Die Weeshuis van Middelburg in 1904	82
R. S. Young	89
J. J. van Staden	90
Beweging van C.N.O. 1900—1908—M. Vaandrager	91
Die Ned. Herv. Kerk-Kommissies	93
Kaapse Predikante voor 1814	119
Vroeëre Predikante sedert 1853	121
Diensdoende Predikante op 31 Oktober 1941	123
Teologiese Fakulteit	124
Ringe en Gemeentes	126
	127

VOORBERIG.

Weens die papierskaarste moes die Almanak vanjaar volgens owerheids-bepaling heelwat kleiner gemaak word.

Vroeër is herinneringe van onderwysers uit die ou dae gepubliseer, en vanjaar is ons so gelukkig om die herinneringe van die heer M. Vaandrager i.v.m. die C.N.O. mee te deel. Ons hoop om volgende jaar 'n ander oud-onderwyser aan die woord te kan stel.

Die Redaksie is vanjaar uitgebrei. Die Administrateur is nou vir die statistieke verantwoordelik.

'n Geseënde jaar word al ons lesers toegebid!

S. P. ENGELBRECHT.

7 November 1942.

Universiteit van Pretoria

DIE AFRIKANER UNIVERSI-
TEIT VAN DIE NOORDE...

Studie geleentheid
vir die
meeste beroepe
teen
geringe koste

Vir besonderhede skryf aan:—

Die Registrateur,
Universiteit van Pretoria

Die tye van sonsop- en ondergang wat in die Almanak aangegee word is op die Standaard-Meridiaan (30°) en breedtegraad -26° . Dit is bereken vir 26° Suid, wat ooreenkom met 'n lyn wat deur Lourenco Marques en halfpad tussen Pretoria en Johannesburg loop. Die Standaard-meridiaan (30°) loop naasteby deur Ermelo. Vier minute moet toegevoeg word vir elke graad wat 'n plek ten weste van 30° geleë is, en 4 minute afgetrek word vir elke graad wat dit ten ooste van 30° lê.

SONS- EN MAANSVERDUISTERINGS, 1943.

1. 'n Algehele Sonsverduistering, Februarie 4—5. Onsigbaar in Suid-Afrika.
2. 'n Gedeeltelike Maansverduistering, Februarie 20.
Maan trek die byskadu binne 4.43 vm.
Maansondergang te Johannesburg 5.55 vm.
Maan trek die kernskadu binne 6.03 vm.
Maansondergang te Kaapstad 6.25 vm.
3. Ringvormige Sonsverduistering, Augustus 1. Onsigbaar in Suid-Afrika.
4. Gedeeltelike Maansverduistering, Augustus 15.
Maan trek die byskadu binne 6.58 nm.
Maan trek die kernskadu binne 7.58 nm.
Hoogtepunt van verduistering 9.28 nm.
Maan verlaat die kernskadu 10.58 nm.
Maan verlaat die byskadu 11.58 nm.
Omvang van verduistering 0.876 diameters.

FEES- EN VAKANSIEDAE.

Nuwejaarsdag	1 Januarie.
Eerste Lydensweek	7 Maart.
Tweede Lydensweek	14 Maart.
Derde Lydensweek	21 Maart.
Vierde Lydensweek	28 Maart.
Vyfde Lydensweek	4 April.
Biddag vir die gesaides	4 April.
Sesde Lydensweek	11 April.
Sewende Lydensweek	18 April.
Goeie Vrydag	23 April.
Paasmaandag	26 April.
Hemelvaartsdag	3 Junie.
Ryksdag	Maandag 24 Mei.
Uniedag	Maandag 31 Mei.
Koning se Verjaarsdag	Maandag 2 Augustus.
Openbare Vakansiedag	Maandag 4 Oktober.
Dankdag vir oes	10 Oktober.
Dingaansdag	Donderdag 16 Desember.
Kersdag	Saterdag 25 Desember.
2de Kersdag	Sondag 26 Desember.
Openbare Vakansiedag	Maandag 27 Desember.

JAARGETYE.

- 21 Maart (Dag- en Nagewening) Herfs begin.
 22 Junie (Kortste dag) Winter begin.
 23 September (Dag- en Nagewening) Lente begin.
 22 Desember (Langste dag) Somer begin.

Vir Hoes en Verkoues

HIER IS DIE BEPROEFDE MIDDEL

Pryse verlaag tot 2/- en 3/3

WOODS
GROOT
PEPERMENT-MIDDEL

7
JANUARIE, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
		Nuwe Maan, 6de, 2.37 nm. Eerste Kwartier, 13de, 9.48 vm. Volle Maan, 21ste, 12.48 nm. Laaste Kwartier, 29ste, 10.13 vm.		
V	1	Verskyning van die Almanak, 1907.	vm.	n.m.
S	2	Oorgawe van Jameson, 1896.	5 17	7 03
S	3	Ds. P. J. L. Bierman op Gwelo georden, 1937.	5 18	7 03
M	4	Kommando teen Dingaan, 1840.	5 19	7 03
D	5		5 20	7 04
W	6	Insvering van Pres. M. W. Pretorius, 1857. Die Vierkleur te Potchefstroom gehys, 1857.	5 21	7 04
D	7	Ds. L. E. Brandt te Niezyl georden, 1901.	5 22	7 04
V	8	Ds. H. W. Grey te Newlands georden, 1939. Dr. J. J. Strydom op Zwartuggens georden, 1932. Ds. J. G. M. Dreyer te Potchefstroom bevestig, 1938.	5 23	7 04
S	9	Ds. D. P. Ackerman te Wakkerstroom bevestig, 1875. Ds. P. v. Drimmelen te Pietersburg bevestig, 1915. Ds. S. Vermooten te Pretoria bevestig, 1926. Stigting van die Gereformeerde Kerk, 1859.	5 24	7 04
S	10		5 25	7 05
M	11	Ds. A. J. Barger te Bovensmilde georden, 1914.	5 26	7 05
D	12	Ds. J. J. Kuhn te Zwartuggens bevestig, 1916.	5 27	7 05
W	13		5 27	7 05
D	14	Die Kerk van Wolmaransstad ingewy, 1911.	5 28	7 05
V	15		5 29	7 05
S	16		5 30	7 05
S	17	Sandrivier Konvensie, 1852. Ds. P. J. J. Venter te Klerksdorp bevestig, 1930.	5 30	7 05
M	18	Eerste Gekomb. Kerkverg. aan die Kaap gehou, 1746	5 31	7 05
D	19	Die Kaap 'n Engelse Kolonie, 1815.	5 32	7 04
W	20	Generaal P. J. Joubert gebore, 1831.	5 32	7 04
D	21	Die Gemeente Rustenburg gestig, 1850.	5 33	7 04
V	22	Dr. H. C. M. Fourie te Erasmus georden, 1911. Dr. C. H. Rautenbach te Erasmus georden, 1927. Ds. A. Brandt te Rensburg bevestig, 1938.	5 34	7 04
S	23	Slag by Spioenkop, 1900.	5 34	7 03
S	24	Ds. J. J. Prinsloo te Krugersdorp bevestig, 1920.	5 35	7 03
M	25		5 36	7 03
D	26		5 37	7 02
W	27	Ds. A. J. Begemann te Pretoria bevestig, 1861.	5 37	7 02
D	28	Slag van Laingsnek, 1881.	5 38	7 02
V	29	Ds. A. J. Barger te Oos-Londen bevestig, 1938.	5 39	7 01
S	30	Die Holl. taal in die Kaapse Geregshoue belet, 1824.	5 40	7 01
S	31		5 41	7 00

U werk hard

maar

Spaar U iets?

Dit is nie die geld wat u verdien
nie maar die wat u spaar wat u
selfstandig maak

*Maak voorsiening vir aftreding en beskerm
u afhanklikes deur geld in die*

POSSPAARBANK

te belê

G.P.S. 4/41

FEBRUARIE, 28 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons opg. ond	
Week.	Maand			
		Nuwe Maan, 5de, 1.29 vm. Eerste Kwartier, 12de, 2.40 vm. Volle Maan, 20ste, 7.45 vm. Laaste Kwartier, 27ste, 8.22 nm.		
M	1	Die Kerk van Eendracht ingewy, 1919.	v m.	n.m.
D	2	Ds. D. J. v. Staden op Newlands georden, 1936.	5 42	6 59
W	3	Generaal C. de Wet oorlede, 1922. Ds. A. Lagerwey op Heidelberg bevestig, 1895.	5 43	6 59
D	4	Retief-Dingaen-traktaat onderteken, 1838.	5 44	6 58
V	5	Dr. H. P. Wolmarans te Pietersburg bevestig, 1927. Die Kerk van Heilbron ingewy, 1916.	5 44	6 58
S	6	Ds. J. J. Kuhn oorlede, 1937.	5 46	6 57
S	7		5 46	6 57
M	8	Ds. C. S. v. H. Steenekamp te Zeerust bevestig, 1936.	5 47	6 57
D	9	Ds. F. J. Z. Booysen op Wolmaransstad bevestig, 1935.	5 48	6 57
W	10	Generaal de Wet trek Kaapkolonie binne, 1901.	5 48	6 56
D	11	Ds. M. J. Goddefroy te Lage-Zwaluwe georden, 1877.	5 49	6 55
V	12	Ds. C. W. du Toit oorlede, 1932.	5 49	6 55
S	13	Grondwet van die Z.A. Republiek aangeneem, 1858.	5 50	6 54
S	14	Stigting van die Republiek Natal, 1840.	5 51	6 53
M	15		5 52	6 53
D	16	Ds. L. E. Brandt te Johannesburg bevestig, 1908.	5 52	6 53
W	17	Voortrekkerlaer by Moordspruit uitgemoor, 1838.	5 53	6 53
D	18	Martin Luther oorlede, 1546.	5 54	6 51
V	19		5 54	6 50
S	20	Die Gemeente Ventersdorp gestig, 1892.	5 55	6 49
S	21	Holland herneem besit van die Kaap, 1803.	5 55	6 48
M	22	Die eerste Kerk van Pretoria ingewy, 1857. Ds. P. Smit te Losberg georden, 1930.	5 56	6 47
D	23	Die Vierkleur te Pretoria gehys, 1857.	5 57	6 46
W	24	Die Kerk van Potchefstroom ingewy, 1866.	5 57	6 45
D	25	Ds. Jac. v. Belkum te Varik georden, 1877. Die Kerk van Pretoria ingewy, 1905.	5 58	6 44
V	26		5 58	6 43
S	27	Amajuba 1881. Die Gem. Johannesburg gestig, 1895. Ds. W. J. Kemp op Louis Trichardt georden, 1932.	5 59	6 42
S	28	Ds. P. W. v. Drimmelen in Humpata oorlede, 1919.	5 60	6 41
			5 60	6 40

KENNISGEWING

Die welbekende Dokter W. J. van der Merwe van Krugersdorp, is onlangs oorlede. Die alombemide volksdokter se medisyne het deur die hele Unie, en selfs elders, wondere verrig!

Was dit nou in die dae toe hy oorlede President Steyn behandel het, of was dit nog nou kort, sy medisyne en sy middels was die uiteindelijke toevlug van lydendes.

Hierdie waardevolle formules en resepte is nou in ons besit en u kan die volgende, en baie andere, oorspronklike middels nou nog kry en gebruik, en u lyding staak:—

- No. 70. „SENUMERWE" (Mervander Merk)
Vir Swak Senuwees, ens. (posvry) 5/6
- No. 61. „RUMATIMERWE" (Mervander Merk)
Vir Jig en Rumatiek, ens. (posvry) 8/6
- No. 72. „SUURPOEIER" (Mervander Merk)
Vir babas se magies wat pla (posvry) 3/-
- No. 60. „ROOS-SALF" (Mervander Merk)
Vir alle Huidkwale (posvry) 4/-

As u enige middel of raad nodig het, of as u meer van die Dokter se ander middels wil weet, skryf dan aan:—

E. J. ADCOCK

— BEPERK —

Aptekers.

POSBUS 198.

OCKERSESTRAAT
KRUGERSDORP.

MAART, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
		Nuwe Maan, 6de, 12.34 nm.		
		Eerste Kwartier, 13de, 9.30 nm.		
		Volle Maan, 22ste, 12.08 vm.		
		Laaste Kwartier, 29ste, 3.52 vm.		
M	1	Ds. J. J. Prinsloo, Gs., te Johannesburg georden, '30.	v.m. 6 01	n.m. 6 39
D	2		6 02	6 38
W	3		6 02	6 37
D	4	Inswering van President Steyn, 1896.	6 03	6 36
V	5	Hoeksteen van die Kerk van Ermelo gelê, 1910.	6 03	6 35
S	6	Die Gemeente Oos-Londen gestig, 1937.	6 04	6 34
S	7	Ds. P. W. van Drimmelen te Zeerust georden, 1907.	6 04	6 33
M	8		6 05	6 32
D	9	Slagtersnek, 1816.	6 05	6 31
W	10	Ds. P. W. Venter op Durban bevestig, 1935.	6 06	6 30
D	11	Lydenburg skei af, 1857.	6 06	6 29
V	12	Oudl. A. H. Klazinga van Lichtenburg oorlede, 1920.	6 07	6 29
S	13	Ds. J. J. Engelbrecht op Loui's Trichardt georden, 1937.	6 07	6 28
S	14		6 08	6 27
M	15		6 08	6 26
D	16		6 09	6 25
W	17		6 09	6 24
D	18	Sandrivier Konvensie op Rustenburg bekragtig, 1852.	6 10	6 23
V	19		6 10	6 22
S	20	Ouderl. A. Rocher van Ventersdorp oorlede, 1912. Die Gemeente Bloemfontein-Noord gestig, 1937.	6 11	6 20
S	21	Ds. A. J. G. Oosthuizen te Germiston georden, 1924.	6 11	6 19
M	22	Ds. H. J. Geyser te Roodepoort georden, 1940.	6 12	6 18
D	23	Afkondiging van die vrede op Pretoria, 1881.	6 12	6 17
W	24		6 13	6 16
D	25	Ds. A. Brandt op Johannesburg georden, 1936. Die Kerk te Potgietersrust ingewy, 1924.	6 13	6 15
V	26	Ds. M. J. Goddefroy te Middelburg bevestig, 1905.	6 14	6 14
S	27	Generaal P. J. Joubert oorlede, 1900. Ds. W. M. Wolmarans op Dullstroom georden, 1937.	6 14	6 12
S	28	Die Kerk van Ventersdorp ingewy, 1913.	6 15	6 11
M	29	Ds. Jac. P. van den Berg te Nylstroom bevestig, 1930.	6 15	6 10
D	30		6 16	6 9
W	31	Ds. J. D. Storm op Zwarttruggens georden, 1934.	6 16	5 8

SUURMAAG en BRANDPYN

Die Moderne Behandeling

EEN van die groot wette van die Natuur, is **BALANS** of ewewig. Sodra daar 'n oormaat of tekort van iets is dan is daar fout. So-ook is die geval met die menslike Maag. Waar die Maagsuur te veel is, ly die persoon, en waar dit weer te min is, ly hy ook. 'n Oormaat van Suur in die Maag veroorsaak lateraan Rou Kolle of Rou Sere aan die Maagvoering. Dit veroorsaak Brand of Pyn na etes, Sooi-brand, Hongerpyne (in Kleindermse), winde en mislikheid.

Om hierdie aandoeninge suksesvol te behandel moet die persoon **Panbanine Poeier** gebruik te eniger tyd van die dag of nag. In gevalle waar daar alreeds Rou Sere in die Maag of aan die Kleinderm ontwikkel het, moet **Panbanine Olie** by gebruik word—die Olie voor etes en die Poeier na etes. Panbanine Olie sprei 'n beskermende olielaag oor die Rou Sere of Kolle en in Ingewands-Bloedarmoede is dit besonder heilsaam aangesien dit o.m. ook opneembare yster bevat, Panbanine Poeier maak dadelik die Suur onskadelik en suig die winde op.

GETUENIS

„Dis my 'n genoeë om mee te deel van die groot baat wat ek by die beroemde Panbanine Poeier gevind het. Vir 20 jaar lank het ek aan 'n Rou Kleindermseer gely en 10 jaar gelede 'n operasie ondergaan, maar heeltemal gesond kon ek nie word nie. Vier maande gelede het 'n vriendin my vrou aangeraai om Panbanine Poeier vir my te gebruik. Slegs twee blikke Poeier het ek uitgebruik en sedertdien het ek nog geen pyn weer gevoel nie, slaap ek heerlijk lekker en voel ek 'n splinternuwe mens. Laaste week het ek my huisdokter hiervan vertel en hy kon eenvoudig sy oë nie glo nie. U kan hierdie brief en my naam publiseer as dit tot 'n voordeel van ander lyers kan wees.”

L. ALLEN, Durban. (Geval 984).

„Vir 18 maande lank het ek 'n vreeslike brand op die Maag gekry na etes. Verder het daar altyd 'n gebeef en geklop oor my maag gekom. Die dokter het verklaar dat ek 'n diep Rou Seer op my Maagkrop het. So erg was my geval dat ek al verskeie kere bloed opgebring het. Ek het toe Panbanine Poeier, Panbanine Olie en ander bykomende medisynes van die Panbanine Behandeling gebruik. Dit spyt my dat ek nie al eerder geskryf het nie. Dis egter my plig om my hartelike dank te betuig vir die Panbanine Poeier en Olie wat my heeltemal herstel het van die Rou Maagseer waaraan ek so lank gely het. My herstelling was inderwaarheid wonderbaarlik.”

Mev. H. PIETERSE, van Mayfair. (Geval 313).

PANBANINE POEIER kos 2/6 en 7/6 per blik en PANBANINE OLIE 10/- per bottel by alle Aptekers en Medisyne-verkopers.

Panbanine Poeier.

APRIL, 30 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERINGEN.	Sons opg. ond.	
Week.	Maand.			
		Nuwe Maan, 4de, 11.53 nm. Eerste Kwartier, 12de, 5.04 nm. Volle Maan, 20ste, 1.11 nm. Laaste Kwartier, 27ste, 9.51 vm.		
D	1	Stigting Teologiese Fakulteit te Pretoria, 1917. Dr. J. H. Greyvenstein Hoogleraar te Pretoria, 1917 Dr. S. P. Engelbrecht Hoogleraar te Pretoria, 1921.	v.m 6 17	n.m 6 07
V	2	Ds. W. P. J. Poën te Potchefstroom bevestig, 1926 Ds. D. J. van Staden te De-la-Rey bevestig, 1938. Ds. W. van Bergen te Volksrust georden, 1939.	6 17	6 06
S	3		6 17	6 04
S	4		6 18	6 03
M	5		6 18	6 02
D	6	Aank. v. Riebeeck in Tafelbaai 1652; Gemeente Chrissiesmeer gest. 1892.	6 19	6 01
W	7	Die Kerk van Nylstroom ingewy, 1922.	6 19	6 00
D	8	Ds. L. E. Brandt te Pietersburg bevestig, 1904.	6 19	5 59
V	9	Ds. P. W. A. Bierman te Makwassie georden, 1938. Ds. C. H. Muller te Pietersburg georden, 1938. Ds. P. J. Booysen te Zwartuggens georden, 1938.	6 20	5 09
S	10	Ds. J. J. Prinsloo te Standerton bevestig, 1919.	6 20	5 58
S	11	Die Kerk van Bronkhoratspruit ingewy, 1913.	6 21	5 57
M	12	Die eerste Anneksasie van Transvaal, 1877.	6 21	5 56
D	13	Oud. M. J. Prinsloo van Witfontein oorlede, 1892.	6 21	5 55
W	14	Ds. P. W. Venter te Volksrust georden, 1929.	6 22	5 55
D	15	Hoeksteen van die ou Kerk van Ventersdorp gelê, 1893.	6 22	5 54
V	16	Ds. A. J. Nolte te Middelburg georden, 1938.	6 23	5 53
S	17	Ds. M. J. Goddefroy emeritus, 1917.	6 23	5 52
S	18	Die eerste Kerk van Potchefstroom ingewy, 1851.	6 23	5 51
M	19	Ds. T. F. J. Dreyer te Standerton georden, 1924. Ds. J. P. Labuschagne te Witpoort georden, 1940.	6 24	5 50
D	20	Hoeksteen van die Kerk op Chrissiesmeer gelê, 1892. Ds. G. W. Smits te Rustenburg bevestig, 1861.	6 24	5 49
W	21	Ds. N. J. v. Warmelo oorlede, 1892. Eerste Kerk van Middelburg ingewy, 1876.	6 25	5 48
D	22	Ds. S. J. Strydom te Makwassie bevestig, 1919. Ds. J. J. Prinsloo te Rustenburg bevestig, 1922.	6 25	5 48
V	23	Ds. F. J. Z. Booysen te Trichardtsfont. georden, '32. Die Kerkraad Witfontein wil nie verenig nie, 1886. Ds. J. C. du Plessis op Germiston georden, 1937.	6 26	5 47
S	24	Oud. F. G. Wolmarans van Potchefstroom oorlede, 1872.	6 26	5 46
S	25	Protes van die Hervormers te Spiers, 1529—vandaar Protestante.	6 27	5 45
M	26	Eerste Kerk van Rustenburg ingewy, 1851.	6 27	5 44
D	27		6 28	5 43
W	28	Ds. J. P. v. d. Berg te Makwassie bevestig, 1934.	6 28	5 42
D	29	Tweede Dorsland-trek, 1875.	6 29	5 41
F	30	Prinses Juliana van Nederland gebore, 1909.	6 29	5 40

Slegte-Spysvertering

Die Mensemaag

Pasop vir die nagevolge

IN gevalle waar daar 'n tekort aan Maagsappe is maak die volgende kentekens gewoonlik hul verskyning: Knop op die Maag, Knop in die Keel. Dowwe Pyn tussen die Blaaië, Lomerigheid na Etes, Gebeef en Geklop oor die Buik. Duiseligheid, Gevoel van Volheid op die Maag en wat dies meer sy. As die toestand nie dadelik behandel word nie kan ongeneeslike maagkwale in die nasleep wees. Die enigste uitweg is om die verlore Maagsappe te vervang — en dit is presies wat die beroemde Dr. Heinz Maag Drank doen. Die Dr. Heinz Maag Drank bevat die werklike bestanddele van die natuurlike Maagsappe. Onmiddellike verligting van Slegte-Spysvertering volg gewoonlik die eerste dosis van hierdie heilsame middel.

GETUIENIS

„Ek het vir die laaste vier jaar aan slegte maag gely. Ek het altyd dowwe hoofpyn gehad, sonder eetlus gewees, nooit opelyf sonder purgasies gekry nie en was omtrent al 'n apteek van binne van die medisyne wat ek al gedrink het. Uit dankbaarheid wil ek net sê dat woorde my innige dankbaarheid nie kan beskryf wat Dr. Heinz Maag Drank aan my gegee het nie. Ek is gesond van al my are hoofpyn, eet soos 'n perd en het weer lus om te werk en te leef. Die Dr. Heinz Maag Pille gee my sagte en gereelde opelyf.”

P. S. SWART, Brits.
(Geval 690).

„Vir jarelank het ek aan Slegte-Spysvertering gely en was al so ver heen dat ek bevrees was om te eet — vir die gevolge. Ek het alles probeer wat in 'n apteek aangebied word vir die spysvertering, asook talle van doktersvoorskrifte — sonder blywende baat. Vanaf die eerste dosis Dr. Heinz Maag Drank het ek beter geword en vandag na ses maande kan ek eerlikwaar getuig dat Dr. Heinz Maag Drank kop en skouers uitstaan, by ander spysverteringsmiddels.”

Mev. H. JOHNSTONE, Durban.
(Geval 702)

Die DR. HEINZ MAAG DRANK kos 5/6 per bottel by alle Aptekers en Medisyne-verkopers. Vir kroniese gevalle kan 6 bottels teen 30/- gekoop word. By iedere bottel Maag Drank word daar 'n pakkie van die bekende Dr. Heinz Maag Pille ingesluit vir moontlike Hardlywigheid. Hierdie Maag Pille is ook by Aptekers verkrygbaar teen 3/6 per botteltjie van 100 Pille.

Dr. Heinz

Maagdrank

15
MEI, 3^r DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg. ond.	
		Nuwe Maan, 4de, 11.43 vm.		
		Eerste Kwartier, 12de, 11.52 vm.		
		Volle Maan, 19de, 11.13 nm.		
		Laaste Kwartier, 26ste, 3.33 nm.		
			v.m.	n.m.
S	1	Die Gemeente van Ermelo gestig, 1909.	6 30	5 39
S	2	Hollands in Kaapse Parlement toegelaat, 1882.	6 31	5 38
M	3	Ds. G. P. J. Grobler op Potgietersrust bevestig, 1936. Dr. J. H. Greyvenstein te Pretoria bevestig, 1914. Ds. J. G. M. Dreyer te Dullstroom bevestig, 1924.	6 31	5 37
D	4	Ds. A. R. Smit Hulpprediker te Pretoria, 1929.	6 32	5 36
W	5	Ds. A. J. Barger te Johannesburg bevestig, 1918. Ds. A. J. Barger oorlede, 1940.	6 33	5 35
D	6	Dr. H. P. Wolmarans op Boksburg bevestig, 1937.	6 33	5 34
V	7	Ds. G. W. Smits in Den Haag georden, 1860. Ds. J. J. Kuhn te Krugersdorp bevestig, 1909.	6 34	5 33
S	8	Prof. Dr. P. J. Muller te Pretoria bevestig, 1904. Die Gemeente Memel gestig, 1915.	6 35	5 32
S	9	Stigting van die gemeente Zoekmekaar, 1931. Paul Kruger ingesweer as Staatspresident, 1883.	6 35	5 32
M	10	Duitsland val Holland in, 1940.	6 36	5 32
D	11	Die Kerk van Witbank ingewy, 1929.	6 36	5 31
W	12	Eerste Avondmaalsviering aan die Kaap, 1652.	6 37	5 31
D	13		6 37	5 30
V	14		6 38	5 30
S	15	„Die Hervormer” verskyn, 1909. Die Gem. Schweizer-Reneke gestig, 1925.	6 38	5 29
S	16	Gemeente Losberg gestig, 1925.	6 39	5 29
M	17		6 40	5 29
D	18		6 40	5 28
W	19		6 41	5 27
D	20	Inwyding van die Kerk van Delmas, 1933.	6 41	5 27
V	21	Ds. G. E. Alers te Germiston bevestig, 1921.	6 42	5 26
S	22		6 42	5 26
S	23	Stigting Gemeente Bothaville, 1936.	6 43	5 25
M	24		6 43	5 25
D	25	Dr. C. H. Rautenbach te Pretoria bevestig, 1930.	6 44	5 24
W	26		6 44	5 24
D	27	Aankoms Ds. D. v. d. Hoff te Potchefstroom, 1853. Ds. M. M. Grobler te Brakpan bevestig, 1928.	6 44	5 24
V	28	Ds. P. S. Grobler te Krugersdorp georden, 1922. Ds. F. J. van Zyl te Johannesburg georden, 1939. Ds. G. W. Smits oorlede, 1894.	6 45	5 24
S	29	Dr. S. P. Engelbrecht georden, 1921.	6 46	5 24
S	30	Eerste Uniale Ministerie gevorm, 1910.	6 46	5 24
M	31	Ds. E. S. Mulder te Zwartburg georden, 1930.	6 46	5 24

Kyk!

D staan vir **DIENS**
en

R vir **REDELIKHEID**

Dit is die leuse van die eg-Afrikaanse firma

DIPPENAAR & REINECKE

(EDMS.), BPK.

**MANS- EN DAMES- EN SEUNSUITRUSTERS EN
KLEREMAKERS.**

(5 Takke)

★

**VOLKOME TEVREDENHEID GEWAARBORG.
POSBESTELLINGS GENIET ONS BESTE EN
SPOEDIGE AANDAG.**

★

5% Korting vir Kontant.

Posbus 638

PRETORIA

Pretoriusstraat.

— Ook —

Grand National-gebou 1, Rissikstraat, JOHANNESBURG.

JUNIE, 30 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons opg. ond.	
Week.	Maand.			
		Nuwe Maan, 3de, 12.33 vm. Eerste Kwartier, 11de, 4.35 vm. Volle Maan, 18de, 7.14 vm. Laaste Kwartier, 24ste, 10.08 nm.		
D	1	Dr. B. Gemser, Hoogleraar te Pretoria, 1926.	v.m. 6 45	n.m. 5 24
W	2	Die Gemeente Gwelo gestig, 1923.	6 47	5 24
D	3	Oud. G. J. Engelbrecht van Standerton oorlede, 1901.	6 47	5 24
V	4		6 48	5 24
S	5	Ds. Jac. v. Belkum te Rustenburg bevestig, 1891. Uitspraak Hoog Ger. Hof in sake Trichardsfontein, tussen Ned. Herv. en Ned. Herv. of Geref., 1893.	6 49	5 23
S	6	Gemeente Humpata gestig, 1910. Dr. H. C. M. Fourie te Johannesburg bevestig, 1924.	6 49	5 23
M	7	F. W. Reitz as Staatsekr. ingesweer S.A. Rep., 1898.	6 50	5 23
D	8		6 50	5 23
W	9		6 51	5 23
D	10	Ds. J. Beyer te Standerton bevestig, 1899.	6 51	5 23
V	11	Ds. C. S. v. H. Steenekamp te Windhoek bevestig, 1938.	6 51	5 23
S	12	Verantwoordel. Bestuur aan Kaapkol. toegestaan, '72.	6 51	5 22
S	13	Die Kerk van Ermelo ingewy, 1910.	6 52	5 22
M	14		6 52	5 22
D	15	Ds. N. J. v. Warmelo te Potchefstroom georden, 1864.	6 52	5 22
W	16		6 52	5 22
D	17		6 52	5 22
V	18	Ds. F. S. du Toit van Ventersdorp oorlede, 1914. Ds. P. J. J. Venter te Lichtenburg georden, 1921.	6 53	5 23
S	19		6 53	5 23
S	20	Komdt. Salomon Prinsloo oorlede, 1892.	6 54	5 24
M	21		6 54	5 24
D	22		6 55	5 24
W	23	Tweede Volksraad ingestel, 1890. Ds. L. E. Brandt oorlede, 1939.	6 55	5 24
D	24	Oud. J. C. Coetzee van Zeerust oorlede, 1933.	6 55	5 24
V	25	Potgieter en Trichardt in Zoutpansberg, 1836.	6 55	5 25
S	26		6 55	5 25
S	27	Die Gemeente van Vliegpoort gestig, 1931.	6 55	5 25
M	28	Ds. A. J. Begemann emeritus, 1872.	6 55	5 25
D	29	Eerste Kaapse Parlement geopen, 1854.	6 55	5 26
W	30		6 55	5 26

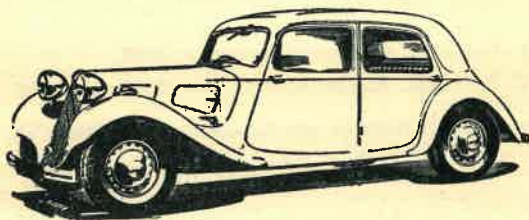
„Ou Vriende bly maar die beste”

As u dus 'n motor of 'n onderdeel
nodig het, skryf of gaan dan na —

HAAKS SE GARAGES BPK.

Die Oudste en Besingerigte Garage in Pretoria.
KOCHSTRAAT — Foon 2-4817.

Die Grootste Garage onder een dak in Johannesburg.
SAUERSTRAAT 24 — Foon 33-2334.

Ons spesialiseer in die regmaak van enige soort kar
of trek, insluitende die verwyder van deuke uit
modderskerms, spuitverf, maak van tente, kussings,
ens.

Volle Tevredenheid Gewaarborg.

Nash en Skoda

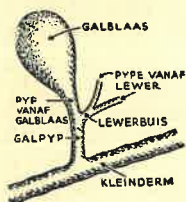
— VERKOOP EN DIENS —

*Probeer ons Motorkerkhof vir Gebruikte Asse,
Wiele, Donkiemobiele, Sleepwaens, ens.*

19
JULIE, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand.		opg.	ond.
		Nuwe Maan, 2de, 2.44 nm. Eerste Kwartier, 10de, 6.29 nm. Volle Maan, 17de, 2.21 nm. Laaste Kwartier, 24ste, 6.38 vm.		
D	1	President T. F. Burgers ingesweer Z.A. Rep., 1872.	v.m. 6 55	n.m. 5 26
V	2		6 55	5 26
S	3		6 55	5 27
S	4	Oud-Ouderl. H. C. J. v. Rensburg, Zoutpansberg, oorl. 1909.	6 55	5 27
M	5		6 55	5 27
D	6	Joh. Huss gebore, 1373.	6 55	5 28
W	7	Die Kerk van De la Rey ingewy, 1928.	6 55	5 28
D	8	Die Gemeente Bloemhof gestig, 1916. Ds. H. P. Wolmarans te Zeerust georden, 1922.	6 55	5 29
V	9	Oud. S. E. Grobler van Zoutpansberg oorlede, 1903.	6 54	5 29
S	10	Calvyn gebore, 1509.	6 54	5 30
S	11		6 54	5 30
M	12	Senator Ouderl. A. D. W. Wolmarans oorlede, 1928.	6 54	5 31
D	13		6 53	5 31
W	14	President Brandt, O.V.S., oorlede, 1888.	6 53	5 32
D	15	Verlating van Schoemansdal, 1867.	6 53	5 32
V	16		6 53	5 32
S	17	Oud. J. v. Graan van Ventersdorp oorlede, 1917.	6 52	5 33
S	18	Ds. N. J. v. Warmelo te Heidelberg bevestig, 1868.	6 52	5 33
M	19	Ds. L. G. F. Biccard oorlede, 1900. Ds. E. S. Mulder bevestig op Bronkhorstspuit, 1931.	6 52	5 34
D	20	Ds. L. E. Brandt te Turffontein bevestig, 1930.	6 51	5 34
W	21		6 51	5 35
D	22		6 51	5 35
V	23	Generaal Andries Pretorius oorlede, 1853.	6 51	5 36
S	24	Ds. L. G. F. Biccard te Zoutpansberg bevestig, 1875	6 50	5 36
S	25	Afskeid van Prof. Dr. P. J. Muller van Pretoria, 1909.	6 50	5 37
M	26	Kerkorde van De Mist ingevoer, 1804.	6 50	5 37
D	27	Die Prokurasie-Kommissie gestig, 1890.	6 49	5 38
W	28		6 49	5 38
D	29	Die Gemeente Van der Hoff gestig, 1933.	6 49	5 39
V	30	Ds. N. J. v. Warmelo te Schoemansdal bevestig, 1864.	6 48	5 39
S	31		6 47	5 40

BLOEDDRUK HOOG?

HOË BLOEDDRUK is nie juis wat dit genoem word nie—eintlik is dit hoë weerstand deur die slagare teen die pomp van die hart. Niks ter wêreld kan 'n persoon voorsien met nuwe slagare waar

so 'n persoon se bloeddruk hoër is as wat dit moet wees weëns hardwording van die are. Dit is vanselfsprekend dog elke ouerige mens het die reg om te weet wat om te doen ten einde (a) die gevaar te verminder; (b) verligting aan te bring, en (c) die lewe te verleng.

Oor die algemeen is die Eenvoudige Lewe die beste behandeling. Klein maaltje, redelike oefening, genoegsame belangstelling in sake en dinge, kommerloosheid, geen blootstelling aan natheid, volop slaap, nie te veel drank, tabak of opgewondenheid nie. Moenie kwaad word nie en hou die Ingewande (vir opelyf) en die Niere bedrywig.

DR. HEINZ LEWERSOUT

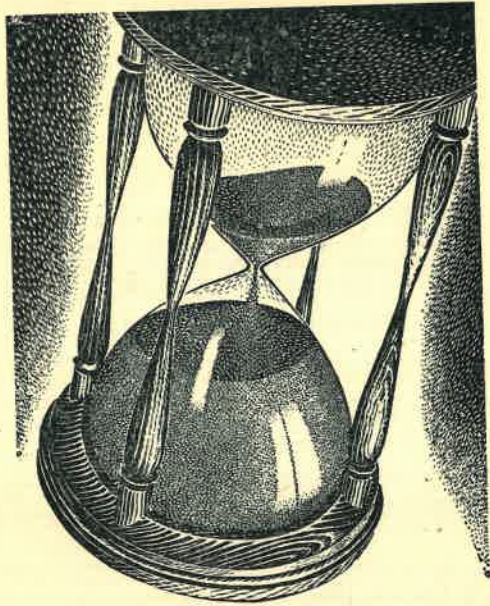
sal laasgenoemde funksies uitstekend behartig. 'n Nuwe proses, tegnies bekend as Osmotiese syging, sal die Galblaas behoorlik ledig. Neem 'n dosis Dr. Heinz Lewersout met 'n klein bietjie warm water (hoe minder water hoe beter). Hierdie sterk oplossing is Gal se moses. Die funksies van die Niere word aangespoor en vir swaarlywige volbloedige mense is daar niks beter as Dr. Heinz se Lewersout om Hoë Bloeddruk teen te gaan nie. Die Lewersout kos 2/6 per pot by alle aptekers.

Dr. HEINZ LEWERSOUT

AUGUSTUS, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons. opg. ond.	
Week.	Maand			
		Nuwe Maan, 1ste, 4.06 vm. Eerste Kwartier, 9de, 5.36 vm. Volle Maan, 15de, 9.34 nm. Laaste Kwartier, 22ste, 6.04 nm. Nuwe Maan, 30ste, 9.59 nm.		
S	1		v.m.	n.m.
M	2		6 47	5 40
D	3		6 46	5 41
W	4	Ds. Jac. v. Belkum te Heidelberg bevestig, 1903. Oud. A. Alberts van Humpata oorlede, 1928. Ds. J. G. M. Dreyer te Ermelo bevestig, 1928. Ds. C. S. v. H. Steenekamp te Lichtenburg georden, 1934.	6 46 6 45	5 41 5 42
D	5	Ds. S. P. J. v. Rensburg op Eendracht bevestig, '33.	6 45	5 42
V	6		6 44	5 43
S	7		6 44	5 43
S.	8	Die eerste Alg. Kerkverg. van die Ned. Herv. Kerk te Rustenburg geopen, 1853.	6 43	5 44
M	9	Ds. M. J. Goddefroy oorlede, 1920.	6 43	5 44
D	10	Louis Trichardt gebore, 1783. Ds. W. P. J. Poën oorlede, 1937.	6 42	5 45
W	11		6 41	5 45
D	12		6 41	5 45
V	13	Aanval op Veglaer, 1938.	6 40	5 46
S	14	Oud. F. P. H. Alberts van Humpata oorlede, 1930.	6 39	5 46
S	15	Slag van Thaba Bosigo, 1865.	6 38	5 47
M	16	Die Gemeente van Vereeniging gestig, 1913. Ds. A. S. Geyser te Heilbron georden, 1941.	6 37	5 47
D	17	Die Kerk van Venterskroon ingewy 1889.	6 36	5 48
W	18	Ds. A. Lagerwey oorlede, 1898. Ds. D. v. d. Hoff in Den Haag georden, 1852.	6 36 6 35	5 48 5 49
D	19		6 34	5 49
V	20	Eerste Doopbediening aan die Kaap, 1653.	6 33	5 49
S	21		6 32	5 50
S	22	Ds. Abr. Ras op Volksrust bevestig, 1936.	6 31	5 50
M	23	Ds. J. v. Arckel eerste predikant aan die Kaap, 1665	6 30	5 51
D	24	Bloedbad van St. Bartholomeus, 1572. Ds. L. M. le Roux op Trichardtsfontein bevestig, 1935.	6 29	5 51
W	25	Aankoms van die eerste Hugenote, 1688.	6 28	5 52
D	26	Generaal Louis Botha oorlede, 1919.	6 27	5 52
V	27	In gebruik neem van Bybel in Afrikaans, 1933.	6 26	5 53
S	28	Slag van Boomplaas, 1848.	6 25	5 53
S	29		6 24	5 54
M	30	Ds. P. A. C. van Heyningen oorlede, 1904.	6 23	5 54
d	31	Die Lydenburgse Gemeente skei van die Herv. Kerk af, 1854.		

SORG BETYDS!

Vir Assuransie is daar net één „regte tyd” —
en die is NOU!

SORG VANDAG!

**SUID-AFRIKAANSE NASIONALE
LEWENS ASSURANSIE MPY., BPK.**
— TAKKE DWARSDEUR DIE UNIE —

HOOFKANTOOR WAALSTRAAT 28. KAAPSTAD

11-3445

23
SEPTEMBER, 30 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING. Eerste Kwartier, 7de, 2.33 nm. Volle Maan, 14de, 5.40 vm. Laaste Kwartier, 21ste, 9.06 vm. Nuwe Maan, 29ste, 1.29 nm.	Sons	
Week.	Maand.		opg.	ond.
W	1	Transvaal geannekseer, 1900.	v.m.	n.m.
D	2	Ds. D. v. d. Hoff gebore, 1814.	6 22	5 55
V	3		6 21	5 55
S	4		6 20	5 56
S	5		6 19	5 56
M	6	Koningin Wilhelmina gekroon, 1898.	6 18	5 57
D	7		6 16	5 57
W	8	Ds. N. J. v. Warmelo gebore, 1835.	6 15	5 58
D	9		6 14	5 58
V	10		6 13	5 58
S	11		6 12	5 59
S	12	Die Kerk van Vrededorp ingewy, 1908.	6 10	5 59
M	13		6 09	6 00
D	14		6 08	6 00
W	15	Eerste Uniale Volksraad verkies, 1910.	6 07	6 01
D	16		5 06	6 01
V	17	President M. W. Pretorius gebore, 1819.	5 05	6 02
S	18		5 04	6 02
S	19		5 03	6 03
M	20	Die Huweliksordonnansie van De Mist ingevoer, 1804.	5 03	6 03
D	21	Ds. D. J. Strydom te Gwelo bevestig, 1940.	5 02	6 04
W	22		5 59	6 04
D	23	Ds. P. W. Ennis te Klerksdorp bevestig, 1905.	5 58	6 04
V	24	Ds. P. J. J. Venter te Zeerust bevestig, 1927.	5 57	6 05
S	25		5 56	6 05
S	26		5 55	6 06
M	27	Generaal Louis Botha gebore.	5 54	6 06
D	28	Die Kerk op Witpoort ingewy, 1912.	5 53	6 07
W	29		5 52	6 07
D	30	Ds. M. J. Goddefroy te Witfontein bevestig, 1887.	5 51	6 07
			5 50	6 08

AS KOPPIES SKAARS IS

. . . Toon u Egtheid

- ★ VI. Klein Voortrekkerkommetjie met toneel uit die Groot Trek as Dekor 1/-
- ★ V4. Die middelslag - Voortrekkerkommetjie. 5½dm.-deursnee. Kan onder meer as nage-reg-servies gebruik word 1/6
- ★ V3. Dieselfde as die Silwerkommetjie behalwe dat dit Silwerpleet is 6/-

GEBRUIK WAT ONS EIE IS

- V.18 Glas-Asbakkies met Voortrekkerwa-motief in Satyn-uitvoering, ontwerp Coetzer. Grootte 6½ x 4½. Per stuk 2/-
- V.2. Soliede Silwerkommetjie, met dieselfde dekor as die klein kommetjie. Dit is baie geskik vir Trofee 35/-
- V.16. Sigaretdose, dieselfde as V.15, behalwe dat dit doublé is 11/6

Uniewinkels
(KOÖPERATIEF) BEPERK

GEREGISTREER ONDER WET NR. 28 VAN 1922.

Posbus 909

PRETORIA.

25
OKTOBER, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons opg.—ond.	
Week.	Maand.			
		Eerste Kwartier, 6de, 10.10 nm. Volle Maan, 13de, 3.23 nm. Laaste Kwartier, 21ste, 3.42 vm. Nuwe Maan, 29ste, 3.59 vm.		
V	1	Ds. A. Ras op Dullstroom bevestig, 1932.	v.m.	n.m.
S	2	Slag van Vegkop, 1836.	5 49	6 08
S	3		5 48	6 08
M	4	Ds. A. J. Barger te Middelburg bevestig, 1919.	5 47	6 09
D	5	Eervol ontslag wyle ds. P. W. Ennis, 1928.	5 46	6 09
W	6	Stigting van die gemeente Barberton, 1934.	5 45	6 10
D	7	Oud. D. P. J. v. Schalkwyk van Trichardts, oorl. 1911.	5 44	6 10
V	8		5 43	6 11
S	9	Ds. D. v. d. Hoff oorlede, 1881.	5 41	6 11
S	10	Ds. P. W. Venter op Brits bevestig, 1936.	5 40	6 12
M	11	President Kruger gebore, 1825.	5 39	6 12
D	12	Ds. S. J. Strydom te Krugersdorp bevestig, 1914.	5 38	6 13
W	13	Die Hervormer Ulrich Zwingli gesneue, 1531.	5 37	6 13
D	14	Eerste diamant in S.A. gevind, 1867.	5 36	6 14
V	15	Hoeksteenlegging van die Kerk van Pietersburg, 1892.	5 35	6 14
S	16	Afskeidspreek van Ds. Jac. van Belkum met sy eme- ritaats, 1927.	5 33	6 15
S	17	Ds. S. Vermooten te Zeerust georden, 1915.	5 32	6 15
M	18		5 31	6 16
D	19	Eerste Kerk op Stellenbosch ingewy, 1687.	5 30	6 16
W	20	Die Kerk van Louis Trichardt ingewy, 1906.	5 29	6 17
D	21	Oud. F. Boshoff van Waterberg oorlede, 1918.	5 28	6 17
V	22	Die Edik van Nantes herroep, 1685.	5 28	6 18
S	23	Ds. D. F. Erasmus te Ventersdorp bevestig, 1920.	5 27	6 18
S	24	Sinode in die Kaap besluit dat Engels ook gepreek moet word in Hollandse Kerke, 1859.	5 26	6 19
M	25		5 25	6 19
D	26		5 24	6 20
W	27	Ds. L. E. Brandt te Vereeniging bevestig, 1923.	5 24	6 20
D	28	Ds. P. J. J. Venter te De la Rey bevestig, 1923.	5 23	6 21
V	29		5 22	6 22
S	30	Ds. J. J. Prinsloo te Trichardts, bevestig, 1909.	5 21	6 22
S	31	Hervormingsdag. Samekoms Komm. N. Herv. en N. Geref. om oor kerkvereniging te handel, 1882.	5 21	6 23
		Ds. P. W. Ennis oorlede, 1932	5 20	6 24

NEDERLANDSE BANK VIR SUID-AFRIKA

Opgerig 1888

Hoofkantoor — **PRETORIA**

Bykantoor — **LONDEN**

Korrespondente New York
Irving Trust Co.

Takke :—

Benoni, Bethlehem, Bloemfontein, Dullstroom,
Durban (met bykantoor Congella), Ermelo,
Germiston, Hartebeestfontein, Johannesburg
(Foxstraat), Johannesburg (Kruisstraat), Kaap-
stad, Noorder Paarl, Oos-Londen, Pietersburg,
Port Elizabeth, Potchefstroom (met bykantoor
Fochville), Premier Myn, Pretoria, Springs,
Worcester (met bykantoor Rawsonville).

ALLE BANKSAKE

in die Unie en met die Buiteland regstreeks met eie oorseese
Kantore en Agente.

27
NOVEMBER. 30 DAE.

Dag an die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand		opg. ond.	
		Eerste Kwartier, 5de, 5.22 vm. Volle Maan, 12de, 3.26 vm. Laaste Kwartier, 20ste, 12.43 vm. Nuwe Maan, 27ste, 12.43 vm.		
M	1		v.m. 5 19	n.m. 6 25
D	2	Eerste Alg. Kerkverg. Ned. Herv. Kerk te Kaapstad, 1824.	5 18	6 26
W	3	Hoeksteenlegging eerste Herv. Kerk op Christiana, 1876.	5 18	6 27
D	4	Ds.. Jac. van Belkum oorlede, 1933.	5 17	6 27
V	5	Naam Ned. Hervormd in die Kaap verander in Ned. Gereformerd, 1842. Aankoms van Ds. D. v. d. Hoff in Suid-Afrika, 1852.	5 17	6 28
S	6		5 16	6 29
S	7	Vasco da Gama te St. Helenabaai, 1497.	5 16	6 29
M	8		5 15	6 30
D	9		5 15	6 31
W	10	Martin Luther gebore, 1483.	5 14	6 31
D	11		5 14	6 32
V	12	Piet Retief gebore, 1780.	5 13	6 33
S	13		5 13	6 33
S	14	Ds. W. F. H. Huyzers bevestig op Vereeniging, 1931.	5 12	6 34
M	15	Ds. A. J. Begemann oorlede, 1925.	5 12	6 34
D	16	Pretoria aangelê, 1855.	5 11	6 35
W	17		5 11	6 35
D	18	Vasco da Gama se eerste reis om die Kaap, 1497.	5 10	6 36
V	19	Hoeksteenlegging van die Kerk te Potgietersrust, 1921.	5 10	6 37
S	20	Die Kerk op Eldoret ingewy, 1921.	5 10	6 37
S	21	Ds. H. D. v. Broekhuizen Predikant van die Hervormde Kerk, 1917.	5 09	6 38
M	22	Die Gemeente Trichardts gestig, 1879.	5 09	6 38
D	23		5 09	6 39
W	24	Hoeksteenlegging van die Kerk van Laeveld, 1924.	5 08	6 40
D	25	Ds. W. P. J. Poën te Pietersburg bevestig, 1922.	5 08	6 40
V	26	Die Kerk van Memel ingewy, 1915.	5 08	6 41
S	27	Die Kerk van Bethal ingewy, 1926.	5 08	6 42
S	28	President Steyn oorlede, 1916.	5 08	6 43
M	29		5 08	6 44
D	30		5 08	6 45

HELPMekaAR-HOëRSKOOL

JOHANNESBURG.

Die Helpmekaar-Hoër Seuns- en Meisieskole is die twee grootste Afrikaansmedium-Hoërskole van hulle soort in die land. Die eksamenuitslae is uitstekend en die grondslag van die Onderwys is beslis Christelik-Nasionaal. Daar heers 'n gesonde Afrikanergees. Aldrie Afrikaanse Kerke is deur predikante op die Beherende Raad verteenwoordig. Aan elke skool is 'n Provinsiale Koshuis verbonde. In beide gevalle tree die Hoof op as Superintendent(e).

Doen by die betrokke Hoof aansoek om 'n prospektus en verdere besonderhede.

T.S.P. MELKKANNE

T.S.P. Melkkanne is weer in beperkte hoeveelheid verkrybaar van ons Verkoopsagente. Klante moet onthou dat die grootste besuiniging noodsaaklik is om tekort te voorkom. Maak ten volle gebruik van die T.S.P. Melkkan-hospitaal om u ou melkkanne te laat regmaak en opnuut te vertin.

Skryf aan die Verkoopsbestuurder vir volle besonderhede.

**TRANSVAAL STEEL PRESSING
SYNDICATE BEPERK.**

Posbus 4689

JOHANNESBURG.

29
DESEMBER, 31 DAE.

Dag van die		MAANSVERANDERING.	Sons	
Week.	Maand		opg. ond.	
		Eerste Kwartier, 4de, 1.03 nm. Volle Maan, 11de, 6.24 nm. Laaste Kwartier, 19de, 10.03 nm. Nuwe Maan, 27ste, 5.50 vm.		
W	1	Slawe vry verklaar in die Kaap, 1834.	v.m. 5 08	n.m. 6 46
D	2	Verkiesing eerste Voortrekker-Volksraad, 1836.	5 08	6 46
V	3	Engelse besetting van Port Natal, 1838.	5 08	6 47
S	4	Die Ned. Geref. Kerk in die Z.A.R. gestig, 1866.	5 08	6 48
S	5		5 08	6 49
M	6	Voortrekkersgelofte, 1838.	5 08	6 50
D	7	Die Ned. Herv. of Geref. Kerk gestig, 1885.	5 08	6 50
W	8		5 08	6 51
D	9	Pres. T. F. Burgers oorlede, 1881.	5 08	6 52
V	10	Slag van Stormberg, 1899.	5 08	6 53
S	11	Slag van Magersfontein, 1899.	5 08	6 53
S	12	Ds. C. W. du Toit emeritus, 1918.	5 08	6 54
M	13	Republiek herstel op Paardekraal, 1880.	5 09	6 55
D	14		5 09	6 56
W	15	Slag van Colenso, 1899.	5 09	6 57
D	16	Slag van Bloedrivier, 1838. Hoeksteenlegging van die Kerk van Middelburg, 1896.	5 09	6 57
V	17	Eerste grondwet van die Z.A.R. op Potchefstroom geteken, 1856.	5 10	6 58
S	18	Die Kerk van Vereeniging ingewy, 1915.	5 10	6 58
S	19	Generaal A. H. Potgieter gebore, 1792.	5 10	6 59
M	20	Komdt. F. Joubert (Fransheld) behaal oorwinning by B.H.Spruit, 1880.	5 11	6,59
D	21	Oud-oud. G. J. Z. Helberg van Zoutpansberg oorlede, 1926.	5 11	7 00
W	22		5 12	7 00
D	23		5 12	7 01
V	24		5 13	7 01
S	25	Kersfees.	5 13	7 02
S	26	Hoeksteenlegging van die Kerk van Potchefstroom. 1859.	5 14	7 02
M	27	Ds. G. C. Coetzee op Delarey georden, 1934. Ds. S. P. Viljoen op Durban georden, 1936.	5 14	7 03
D	28	Hoekst. gelê v. d. eerste Kerkgebou i. d. Kaap, 1700.	5 15	7 03
W	29	Die Kerk van Germiston ingewy, 1917.	5 16	7 03
D	30	Jameson-inval, 1895.	5 16	7 03
V	31	Die Gemeente Heidelberg gestig, 1865.	5 17	7 03

DIE POTCHEFSTROOMSE UNIVERSITEITS- KOLLEGE VIR CHRISTELIKE HOËR ONDERWYS

(Universiteit van Suid-Afrika)

Opleiding word verskaf vir die volgende

Graad- en Diploma-kursusse :—

Fakulteit van Lettere en Wysbegeerte: B.A., B.A. in Regsvakke (vir
Kandidate wat later vir LL.B. wens te studeer), B.A. (Sosiale
Wetenskap en Maatskaplike Werk), M.A., D.Litt. en D. Phil.

Fakulteit van Wis- en Natuurkunde: B.Sc., M.Sc.

Fakulteit van Opvoedkunde: Universiteits-Onderwys-Diploma,
M.Ed., D.Phil.

Fakulteit van Teologie: B.D., M.Div. D.D.

Fakulteit van Handelswetenskap en Administrasie: B.Econ.,
(Staatsadministrasie), M.Econ., B.Com.

Voorsiening word verder gemaak vir die Eerstejaars-eksamen van die
B.Sc.-leergange in Landbou, Medisyne, Ingenieurswetenskap en
Veeartsenykunde.

Beurs van hoogstens £15 per jaar word toegeken aan studente wat die
Matrikulasie- of latere eksamens in die eerste klas aflê. Verder word
leningsbeurse van hoogstens £25 per jaar elke jaar beskikbaar gestel.

(LOSIESGELD: £50 per jaar alles ingesluit).

Nadere besonderhede word op aanvraag verstrek deur :

DIE REGISTRATEUR, P.U.K. vir C.H.O., POTCHEFSTROOM.

ORRELS

VIR KERK OF SAAL

Nuwe Orrels op bestelling sluit die volgende in :—

Hendrina	Ned. Geref. Kerk
Germiston (Suid)	Ned. Geref. Kerk
Vereeniging	Ned. Geref. Kerk
Luckhoff	Ned. Geref. Kerk
Goodwood	Ned. Geref. Kerk
Ladismith	Ned. Geref. Kerk

(Elektries herbou)

STEM EN HERSTEL DEUR GEKWALIFISEERDE PERSONEEL.
SPESIFIKASIES EN PRYSOPGAAF GRATIS.

KERK-ACOUSTICON VIR DOWES

(Enigste Agente in S.A.)

DIE ACOUSTICON MAAK DAT DOWE LIDMATE DIE PREEK GOED KAN HOOR

COOPER, GILL & TOMKINS

(EDMS.), BPE.

Gevestig oor die 40 jaar

JOHANNESBURG: Staibstraat 33, Doornfontein.

DURBAN en PORT ELIZABETH.

Hoofkantoor: Longmarketstr., KAAPSTAD.

VRUGTEBOME

DAGBREEK BOOMKWEKERY

(Gideon Brits & Seun)

Pk. Jachtfontein, — — — — oor Johannesburg.

VOORKOM TELEURSTELLINGS
deur u vrugtebome van ons te kry.

Ons waarborg tevredenheid.

Vra vir ons katalogus van alle soorte bome,
wat gratis gestuur sal word

As u seun na die

VOORTREKKER UNIVERSITEIT

PRETORIA

kom studeer, laat hom dan tuisgaan
by die.

Voortrekker Tehuis

(Onder beheer van die Ned. Hervormde Kerk).

Brons borsbeeld van wyle ds. Dirk van der Hoff. Dit is deur die beeldhouer Coert Steynberg gemaak, een van die begaafde kunstenaars van ons land, 'n seun van die distrik Pretoria wat op die Transvaalse Hoëveld in Bethal se wêreld opgegroeï het. Hy het sy opleiding in Grahamstad en in Londen gehad.

REGENTESPIEËL.

Daar is verskillende gedeeltes van die Ou Testament wat kan beskou word as 'n soort regentespieël, dit wil sê as tekenings van die beeld van 'n regeerder, soos hy wel of soos hy nie behoort te wees nie. Dit sou ook vir die regente of regeerders van ons dae nie onnuttig wees nie om hulself en hul dade voor hierdie spieëls te set en te sien of hulle eie beeld ooreenkoms of verskil vertoon met dié wat vir hulle in hierdie spieëlbeelde voorgehou word. En aangesien daar so baie van ons wel in een of ander posisie van regering gestel is, sal dit vir baie van ons kan help om hulle spoor reg te hou of van kronkelpaaie terug te keer, as ons 'n bietjie ernstig wou nadink oor die model wat in die blaaie van die ou maar nooit verouderde Boek ook in hierdie opsig ons voor oë geskilder word. Ja, waar die wêreld vandag so vol van teorieë is oor die verskillende moontlike en onmoontlike vorme van regering en staatswese en ons hier in Suid-Afrika seker nie minder as ander volke belangstel in staatsake nie, mag dit vir almal van ons in een of ander opsig verhelderend werk as ons ons enkele oomblikke besig hou met beginsels en riglyne wat hier aan die hand gedoen word.

Een van hierdie regentespieëls staan opgerig in die boek Deuteronomium. In die laaste 7 verse van die 17de hoofstuk vind ons die sogenaamde „koningswet”. In hierdie kort „wet” word aan Israel nie beveel om 'n koning te hê nie, maar vir die geval dat hulle 'n koning begeer, enkele voorwaardes genoem waaraan hierdie opperste regent behoor te beantwoord. Die eerste is, dat dit nie iemand moet wees wat homself die kroon op die hoof geset het, wat self die mag in hande geneem het nie, maar iemand wat deur God aangewys, deur die HEER verkies is. Hierdie aanwysing van God het blykens die geskiedenis van Israel op tweeërlei wyse duidelik geword vir die volk: deur profetewoord en volksvergadering. So was dit by die koning word van Saul en wederom by dié van

David. Die persoon is deur 'n profeet aangewys, en daarna op 'n volksvergadering deur die volk aanvaar. Mens sou dit kan noem: 'n verbinding van die teokratiese en die demokratiese beginsel.

'n Tweede voorwaarde vir die Israelitiese koning was, dat hy 'n volksgenoot moes wees, nie 'n vreemdeling wat asvanself vreemd staan teenoor die diepste behoeftes en gevoelens van die volk nie, maar een „onder jou broers uit”. Daar is seker al menigmaal in die geskiedenis teen hierdie gesonde prinsipe gesondig, al kan dit natuurlik voorkom, dat 'n vorstehuis, hoewel oorspronklik uit die vreemde afkomstig, hom in die loop van die eeue so vereenselwig met die aangenome vaderland, dat sy lede medevolksgenote geword het. Nederland was seker in 'n gelukkige posisie, waar die stigting van sy volkstaat saamgeval het met die stigting van sy vorstehuis, ja, sy selfstandigheid en plek in die statery grotendeels te danke is aan die aanvoerder in die stryd vir die vryheid wat die stamvader van sy vorstehuis geword het.

'n Koning wat sy vernaamste aandag skenk aan die vermeerdering van perde, van vroue en van goud en silwer word in die Deuteronomiese koningswet gebrandmerk as nie welgevallig nie. Dit lyk heel sterk daarop of die wetgewer hier die figuur van Salomo op die oog gehad het. Dis immers juis Salomo wat die perdehandel met Egipte so sterk bevorder het, wat 'n harem gehad het wat spreekwoordelik geword het in die geskiedenis en wie se geskiedbeskrywer in I Konings 10 die woordjie „goud, goud, goud” nie genoeg kan herhaal nie as hy die inkomste, sierwapens, troon, drinkservies, skottelgoed en al die fabelagtige rykdom van hierdie weeldekonink beskryf. So 'n behae as hierdie geskiedskrywer gehad het in die uitweidings oor die prag en praal van Israel se derde koning, netso 'n vrees en besorgdheid vertoon die wetgewer in Deuteronomium vir 'n herhaling van haardie na-apery van Oosterse koningspraal en sultanslewe. Na 'n moontlike korte oëverblindery sal 'n volk van gesonde lewensopvatting so'n oordrewe luukse lewe van sy regente op die duur seker moeilik verdraag. Eenvoud is seker ook, ja veral by

wie in hoogheid gesete is, die kenmerk van die ware, die kenmerk ook van die ware regent.

Die beste rigskoer word die regent in hande gegee as daar verder in die koningswet voorgeskryf word, dat hy by sy ampsaanvaarding 'n afskrif van die wet moet laat maak, om altyd met hom saam te dra. En nie alleen om dit by hom te hê nie, maar „hy moet al die dae van sy lewe daarin lees.”

Hier kom by elkeen van ons wel onwillekeurig die gestalte van Staatspresident Kruger voor die gees, wat daeliks uit hierdie Wet (want met „wet” word hier die toenmalige Heilige Skrif bedoel) sy wysheid geput het in die bestuur van die sake van die land; en hoe groot was sodoende sy regentewysheid! Hoevele wat hierdie geëerde naam so dikwels op die lippe neem, weier om sy spoor in hierdie opsig te volg. Wat 'n gevoel van rus en veiligheid gee vir 'n volk in sy nood die sekerheid dat sy hoogste regeerder sy wysheid en leiding daeliks soek nie in eie uitgedagte sisteme nie en nie in wat mensewysheid of diplomateslimheid aan die hand doen nie, maar in die blywende beginsels van die Woord van God, wat sy of haar beste vriend en gids op die lewensweg geword het!

Baie treffend word die Israelitiese koningswet besluit met die doel aan te gee waarom die opperste regent hom gedurig moet stel onder die tug van Gods Woord; dit is: „sodat sy hart hom nie verhef oor sy broers nie.” Mooier en duideliker kan die demokratiese aard van hierdie koningskap en van elke waaragtige volksregering nie tot uitdrukking gebring word nie. Die opperste regent is nie, soos by die heidense grootmagte van daardie tyd, 'n soort van god op aarde nie, geen half-goddelike wese wat myle ver verhewe staan bo die massa van die volk nie; die volkskoning en volksleier is nie soos in die ou Egipte 'n verpersoonliking van die absolute staatsmag en verteenwoordiger van God op aarde nie; daardie verfoeilike mensvergoding wat die lewende koning „die goeie God” en die gestorwe koning „die grote God” durf te noem, pas nie in die Godgevallige staatswese soos vir

Israel geopenbaar nie. In die Israelitiese koningswet word die volk aan die koning voorgedou as „sy broers”; die opperste regent is dus hoogstens die *primus inter pares*, die „eerste onder gelykes”. En dit word hom op die hart en gewete gebind dat sy hart hom nie mag verhef oor hierdie broers van hom nie, nie oor die rykes en netsomin oor die armes van sy volk, nie oor die ontwikkeldes en netsomin oor die onontwikkeldes onder sy onderdane nie.

Hierby moet egter nie vergeet word nie wat die onderliggende beginsel by hierdie Bybelse leer van vryheid, gelykheid en broederskap is. Die onderliggende beginsel is die onderworpenheid en gehoorsaamheid aan die wil en woord van die HEER, van God soos Hy Hom klaar en helder in die Skrif geopenbaar het. So alleen kan die demokratiese staatswese 'n seën vir die volk wees; so alleen is daar vaste en veilige waarborge teen 'n godlose en daardeur in sy aard revolusionêre tirannie van 'n meerderheid oor 'n minderheid, teen 'n botviering van die lae luste van 'n opgesweepte massa teen die betergesindes, beter begaafdes en meer bekwames, teen getalsoorwig en klassestryd en al die euwels wat in die geskiedenis so baie vorme van volksregering aangekleef het. Nie die kreet en leus van die Franse rewolusie met sy: „nog God nog meester!” mag die slagspreuk en drywende beginsel van volksregering wees nie; vryheid, gelykheid en broederskap is 'n pragtige ideaal en skone strydleus, maar onderworpe aan die hoëre beginsel: met God as Meester! En dan nie met 'n eiegemaakte god, wat nie anders is as die verpersoonliking van ons wense, dus 'n afgod nie; maar met dié God as Meester wie se wil ons in onderworpenheid uit die blaai van die Heilige Skrif en uit die worsteling om wysheid en leiding in die gebed soek om te verstaan en wie se gemeenskap vir regeerder en geregeerdes die kragbron is vir die regte volvoering van elkeen se taak.

* * *

In die Psalmboek het ons die eggo wat uit die harte van Israel se Godvresendes opgeklank het as antwoord op die Godsopenbaring. In die minder bekende maar daarom

nie minder merkwaardige 101ste Psalm verneem ons die eggo uit 'n koninklike hart as antwoord op die beginsels wat die Godsopenbaring in Israel insake die regte regentskap laat hoor en neergelê het. Die Psalm is soos 'n koninklike proklamasie wat die nuwe regeerder by die aanvaarding van die regeertaak vir sy volk laat uitgaan en waarin hulle die beginsels leer ken wat hy by die uitoefening van sy gesag plegtig verklaar om te wil volg. Dit mag ook wees dat dit 'n koninklike verklaring is wat hy op 'n verjaarsdag van sy troonsbeklimming laat uitgaan het, as 'n hernuwde belofte aangaande die regte wyse van landsbestuur wat hy vir sy volk verseker. Die merkwaardige is nou in die eerste plek dat hierdie koninklike gelofte die vorm aangeneem het van 'n psalm, 'n lied. Dit beteken meer dan dat hierdie koning 'n digter was; dit beteken dat hierdie koning lus en liefde gehad het vir sy amp en plig. Anders sing 'n mens daar nie van nie. Hierdie regeerder ken seer seker die swaarte van die las wat op die skouers van landsbestuurders gelê word, maar in plaats van daaroor te sug, bind hy dit soos 'n erekrans om sy hoof, en sing daarvan.

En dis nie van die glorie van die koningskap dat hy sing nie, nie van sy groot daade en oorwinnings wat hy behaal het of hoop om te behaal nie, nog minder van die prag en praal van sy koninklike hofhouding of van die skatte wat sy vaders versamel het, soos in so menige gedig of beskrywing wat Assiriese en Egiptiese konings en hofdigters ons nagelaat het. „Van goedertierenheid en reg wil ek sing” so begin hierdie koninklike lied. Dit gaan vir hom om die regte beginsels van regeringsbeleid.

Die regte beginsels van regeringsbeleid is vir hom „goedertierenheid en reg”. Nou is die Hebreeuse woord wat hier as „goedertierenheid” vertaal is, baie moeilik in ons taal weer te gee, tenminste in sy vol en ryk betekenis. Dit kan weergegee word met „gemeenskapsbesef, solidariteitsgevoel”, ook wel met „liefde, welgesindheid”, dit kan ook „guns, genade” beteken. Dit druk dus die regte, hartlike verhouding uit wat daar behoort te bestaan tussen wie deur bloedverwantskap of ander Godgewilde bande

met mekaar verbonde is, en ook die liefdevolle neerbui-
gendsheid waarmee die Hoogste Majesteit wil neerdaal
tot die gemeenskap met skepsele en sondare. Gemeen-
skapsbesef, solidariteitsgevoel met sy volk, dit is wat
hierdie digter-koning aan die spits van sy ampspligte stel.
Hierdie vereenselwiging met sy volk mag egter nie daar-
toe lei dat die gestrengte eise van die reg verwaarloos of
agteruitgeset sou word nie. Die gebruiklike Bybelse
woordpaar is: „genade en waarheid” of soos ook ver-
taal kan word: „liefde en trou”. Dis opmerklik en wel
opsetlik dat in hierdie psalmwoord in plaas van hierdie
gebruiklike woordverbinding nou die woordpaar: „ge-
nade (of liefde) en reg” gebruik word. Maar dis immers
’n koning wat hier spreek, en hy is immers die opperste
regter en regshandhawer in die land en onder sy volk.
Hy in die eerste plek moet daarvoor waak dat die liefde
vir sy volksgenote nie sal ontaard in sondige toegeeflik-
heid nie, en dat die natuurlike liefdeband nie sal tekort
doen aan die eise van die geregtigheid nie, geregtigheid
jeens almal binne die grense, jeens volksgenoot en vreem-
deling, jeens al die verskillende elemente waaruit ’n his-
toriese volksgemeenskap nou eenmaal altyd saamgestel is.
So moet goedertierenheid en geregtigheid mekaar in goeie
balans hou. Die Nederlandse psalmberyming bring dit
treffend tot uiting in die beginreels van die Psalm:

’k Zal van de deugd der milde goedheid zingen,
van ’t heilig recht der strenge rechtsgedingen.

Die Afrikaanse beryming gee die psalmwoord ewe tref-
fend en eenvoudiger weer in die versreel:

’k Wil in my lied van reg en goedheid sing.

Dat die Afrikaanse digter die volgorde omgekeer het en
die reg voorop stel, sal seker wel om redes van maat en
ritme wees; of het die digter gemeen dat onder ons die
reg meer tekort kom as die goedheid in die huidige tyds-
gewrig?

As die koninklike psalmdigter nou goedheid en reg
besing as die lofwaardigste beginsels van sy regerings-
beleid, dan besing hy hulle nie as menslike deugde nie;

dan gryp hy terug tot die Oorsprong van alle goeie dinge, die alleroorvloedigste Fontein van alles wat goed is, God, die HEER. Want in die tweede versreel van die Psalm sê hy: „vir U, o HEER, wil ek psalmsing.” Goeder-tierenheid en reg is die grondslag van die Goddelike wêreldregering, daarom is hulle lofwaardig en daarom is hulle die enigste gesonde beginsels van enige regerings-beleid. So word die koninklike sang tot lof van goedheid en reg

Een psalmgezag, o hooggeduchte HEER,

Uw naam ter eer

of soos die Afrikaanse digter sing :

'k Wil in my lied van reg en goedheid sing
en U daarvoor my hoogste hulde bring.

Ons moet goed onthou by die lees of sing van die Psalm dat dit dus in die eerste plek 'n koning is wat hierdie woorde spreek, al sal die koning graag sien dat sy volk heelhartig met hom saamstem in hierdie beleidsverklaring. Nasionale trots en selfverheerliking is hier ver te soeke. Dit gaan om die ewige, bo-nasionale beginsels, wat geld vir alle volke in alle tye, want hulle geld vir die Godsryk self, hulle is die grondslae van die sedelike wêreldorde, waarvolgens die Almagtige die heelal regeer.

In die Psalm self word verder inderdaad alle nadruk gelê op die tweede van hierdie fundamente, nl. op reg en geregtigheid. Ons wil hier nie 'n uitleg van elke vers en uitdrukking van die Psalm gee nie. Net op enkele trekke en lyne van hierdie skets van die regte regeerder wil ons nog die aandag vestig.

Daar is by hierdie regent geen tweespalt tussen sy intieme, huiselike lewe en sy optrede onder sy volk nie. Hy wil hom in die openbaar nie anders en nie mooier voordoën as in sy persoonlike lewe nie; andersyds wil hy ook nie dat sy politiek slegter is as sy persoonlike lewe nie, hy hou daar geen tweeërlei moraal op na: een vir die platform en een vir die dagelike lewe nie. Opmerklik is vir my die herhaalde: „binne-in my huis”; so vs. 2: „Ek wandel in die opregheid van my hart, binne-in

my huis", en vs. 7: „Hy wat bedrog pleeg, mag binne-in my huis nie bly nie". Dieselfde „eenheid des levens" spreek uit ander uitdrukkings soos vs. 4: „'n Verkeerde hart moet ver van my af bly", vs. 6: „Hy wat wandel in die weg van opregtheid, dié mag my dien", en vs. 7: „Wie leuens praat, kan voor my oë nie bestaan nie".

Hierdie regeerder wil hom self omring nie deur vleiene howelinge of op alles, goed en kwaad, ja en amen seggende partygangers, nie deur volgelinge en medestanders deur dik en dun nie. Hy wil homself omring sien deur eerlike, opregte mense, in sy regering en in sy huis. 'n Hoë persoonlike sedelike lewe wil hy voer: „Ek stel geen lae ding voor my oë nie", en ook van sy medewerkers in die regering vra hy 'n edele opvatting en uitoefening van hulle taak. „Dade van buitensporigheid" haat hy; hy laat hom nie verblind deur die skyn van liefde wat somtyds daaraan gegee word nie; hy sal nie toelaat dat die reg tekort kom terwille van 'n oorspanne, bekrompe gemeenskapsbesef nie. Hy het 'n ware hartstog vir die Reg. „Elke môre sal ek al die boosdoeners van die land vernietig"; elke regeringsdag en elke regeringsdaad behoort volgens hierdie regeerder daaraan gewy en daarop gerig te wees, dat onreg en onregbedrywers uit die gemeenskap verwyder word, sonder aansien van persoon, sonder aansien van staat of stand, van kring of volksdeel: „al die werkers van ongeregtigheid".

Treffend is vir my verder dat hy sy land en volk noem: „die stad van die HEER". Dit het natuurlik sy historiese rede. Die koning wat hier spreek, is 'n koning van Israel, en wel spesiaal 'n koning wat Jerusalem as setel en sentrum van sy regering gehad het, Jerusalem, die Godstad, die stad van die groot Koning. Maar is dit nie so dat elke staat 'n afskaduwing behoort te wees van die Godstad, die Godstaat, die Godsryk nie? Seker, dit sal altyd maar 'n swak afskaduwing kan wees; maar net-soos volgens die Apostel alle vaderskap in die wêreld, dus ook die natuurlike vaderskap 'n afskaduwing is van die Vaderskap van God (Efese 3:15 na die vertaling van Proff. van Nes en Brouwer: „uit Wie alle vaderskap in

hemel en op aarde afgelei word") en netsoos alle owerheidsmag en -gesag en alle heerskappy op aarde hulle gesag ontleen aan die Godsheerskappy, so kan ons veilig sê dat elke staats- en volkswese beginsels en trekke van die Godsryk behoort te vertoon. In hierdie besef het die koning van ons Psalm wil leef en regeer; hy gaan met sy volk en staat om as met 'n heilige pand, uit Gods hande hom toebetrou.

Ons eindig met te verwys na die pragtige beeld waaronder in die „Laaste woorde van David“, die merkwaardige gedig wat ons in II Samuel 23 oorgelewer is, die regmatige heerser geskilder word: hy is soos die môrelik na reëndae, as die nuwe grasspruitjies skitter in die sonlig, mild en weldadig soos 'n lentemôre as die nuwe lewe orals uitspruit onder die verkwikkende sonstrale. So'n seën en verkwikking is die ware regent vir sy volk, hy wie se persoon en huis reg voor God staan. Maar die booswig op die regeerstoel is soos wegwerplike dorings, gevaarlik om te nader sonder jouself vantevore wel goed te bewapen, 'n gevaarlike en tenslotte tog so waardelose ding, wat sy bestemming uiteindelik vind in die verterende vuur.

B. GEMSER.

DIE FAMILIE BEGEMANN.

Die geslag Begemann het vanaf die einde van die agtiende tot die begin van die twintigste eeu tientalle van predikante aan die Hervormde Kerk in Nederland geskenk. Die familie stam uit die graafskap Lippe waar Carel Gerlach Begemann, geb. 1721, organis in die kerk te Detmold was. Hy het sover as ek kan nagaan minstens vyf seuns gehad wat predikante was, en van hulle kinders en kleinkinders het ewe-eens predikant geword. Wyle ds. A. J. Begemann, die eerste predikant van Pretoria, het dan ook met reg gesê dat hy uit 'n „priester-familie” stam.

Een van die predikant-seuns van die genoemde Detmoldse organis was ds. C. G. S. Gegemann wat predikant in Amsterdam was en daar in 1816 gestorwe is. In 'n verslag van sy oorlyde wat in die destyds bekende kerklike maandskrif „Boekzaal der Geleerde Wereld” voorkom, lees ons o.a. die volgende: „Zijn lijk was nog niet ten grave gedragen, toen zijnen geliefden zoon,¹⁾ aan het sterfhuis, de tijding gebragt werd, dat hij tot opvolger van zijnen braven vader, door den Eerw. kerkeraad gekozen was.” 'n Ander seun van die Detmoldse organis was ds. Simon Hendrik Anton Begemann wat vanaf die jaar 1788 tot 1841 in verskillende Hervormde gemeentes die predikamp bekleed het, laastelik in Norg. Hy het minstens ses seuns gehad wat predikant was. Een daarvan was ds. Ph. K. Begemann wat in 1834 as kandidaat tot die heilige diens te Niezijs bevestig is, dieselfde gemeente waar ds. L. E. Brandt in die jare 1901-1903 predikant was. In 1849 het hy 'n beroep na Eelde aangeneem waar hy op 12 Februarie 1858 op besonder tragiese wyse aan sy lewenseinde gekom het. Dit was in die middel van die winter en alles was toegeevries. Sy elfjarige seuntjie was op die ys; dit het gebreek en hy het weggesink. Die vader wou die kind red maar het daarby

¹⁾ Nl. ds. E. Begemann, toe predikant in De Koog.

saam met nog twee ander persone ook verdrink. Die vier lyke is op 17 Februarie begrawe.

'n Ouere broer van hierdie ds. Ph. K. Begemann was ds. Jan Begemann wat op 4 April 1824 as predikant van die Hervormde gemeente van Dongen bevestig is. Hy was 'n studie-vriend van ds. H. de Cock wat later die vader van die Christelik Gereformeerde Kerk in Nederland geword het. Voor ds. de Cock hom van die Hervormde Kerk afgeskei het, het hy een keer die vir daardie dae moeilike reis van Ulrum, waar hy predikant was, na Dongen gedoen en in die pastorie gekuier en 'n preekbeurt waargeneem. Ds. Jan Begemann het op 22 Maart 1874 as emeritus predikant afgetree, en is in 1878 oorlede. Hy was met Anna Johanna van Alphen getroud en uit hierdie huwelik is nege dogters en drie seuns gebore, waarvan twee predikant geword het: een, ds. S. H. A. Begemann, was van 1858 tot 1869 predikant van die Hervormde gemeente Ankeveen,—dieselfde gemeente waar wyle ds. A. Lagerwey in die jare 1881-1884 predikant was, — en van 1869 tot 1892 by die Hervormde Kerk in Nederl. Indië; die ander seun van ds. Jan Begemann was ds. A. J. Begemann wat in 1861 as die eerste predikant van Pretoria bevestig is.

Anna Johanna van Alphen, die vrou van ds. Jan Begemann, was 'n dogter van Adriaan Jacob van Alphen, geb. 1768 en oorl. 1845, en getroud met Catharina Maria van Naerssen, notaris te Dongen. Hy was baie ryk en het daardeur die bynaam van „de Koning van Dongen” gehad.

Ons plaas hiernaas die portret van Catharina Maria van Naerssen en daaronder die van ds. Jan Begemann en sy eggenote Anna Johanna Begemann geb. Van Alphen, ouers van ds. A. J. Begemann.

S. P. E.

DS. EN MEV. A. J. BEGEMANN.

Hierdie portret van ds. en mev. Begemann en twee dogters is in die Driejarige-Oorlog in Holland geneem waar hulle toe tydelik vertoef het. Ds. Begemann is op 15 Junie 1831 te Dongen gebore en het in Utrecht in die teologie gestudeer. Hy is na Transvaal beroep en is op 27 Januarie 1861 op Pretoria deur ds. Van der Hoff bevestig en het in die namiddag van dieselfde dag sy intrede gedoen. Op 14 Mei 1862 is hy te Potchefstroom deur ds. Van der Hoff in die huwelik bevestig met mej. Johanna Hermina Goetz.

Ds. Begemann het slegs elf jaar predikant gebly. Op 28 Junie 1872 het hy afgetree en sy emeritaat ontvang. Op 15 November 1925 is hy in die hoë ouderdom van vier-en-negentig jare en vyf maande oorlede. Sy eggenote het hom enige jare voorafgegaan.

S. P. E.

SIMON HENDRIK ANTON JAN BEGEMANN.

Hy is op 18 Februarie 1863 gebore, en was die oudste kind van ds. A. J. Begemann. Met die uitbreek van die Driejarige-Oorlog was hy mynkommissaris op Barberton. Hy het saam met die Boere-kommando's uitgetrek en is bevorder tot kommandant en het aan verskillende gevegte deel geneem. Op 10 Mei 1900 is hy in die Vrystaat by Sandrivier gesneuwel.

Van ds. Begemann is nog 'n ander seun in die Driejarige-Oorlog gesneuwel, nl. Frederik Adolf Begemann. Hy was met die uitbreek van die oorlog belastinggaarder op Volksrust. Met die slag van Dundee is hy gesneuwel. Sy dood het op 4 Oktober 1899 plaasgevind.

S. P. E.

DS. N. J. VAN WARMELO.

I

Die Familie van Warmelo in Nederland.

In een van die sketse gebundel onder die naam „Onder de Republiek”¹⁾ vertel die skryfster L.E. van die lief en leed van „De Kinderen van Warmelo.” Nog word die huis Warmelo by Diepenheim in Overysel aangetref. „Een vernederd riddergoed” soos Craandyk dit genoem het toe hy dit in 1874 besoek het.²⁾ 'n Vernederde riddergoed voorwaar! Tot 1872 was dit in die besit van die Baronne Sloet van Warmelo. Daarna is die grond wat ruim honderd-sewe-en-tagtig hektare groot was, publiek verkoop en in persele versnipper. Die ou huis, die oorblyfsel van 'n middeleeuse kasteel, het toe met agtien hektare grond daarom heen van die een hand in die ander oorgestaan. 'n Gedeelte is selfs afgebreek. Die adelike familie Sloet van Warmelo het vanaf die jaar 1633 daarin gewoon. Die „Kinderen van Warmelo” wie se lief en leed ons deur die bowevermelde skryfster verhaal word, het tot hierdie familie Sloet behoort. Onder groot weemoed het hulle te midde van baie teleurstellings deur die lewe gegaan, en die skryfster pas op hulle die klag toe

Armes Herz, was klagest du?
O, auch du gehst einst zur Ruh!

In hierdie lewensbeskrywing wil ons ook vertel van die lief en leed wat in die storme van die lewe die deel was van een van die kindere van Warmelo; van een wie se son ondergegaan is toe dit nog dag was; wat op ses-en-vyftigjarige leeftyd met 'n gebroke hart op sy sterfbed gelê het. 'n Gebroke hart, omdat dit te opreg was om

¹⁾ Amsterdam, Van Holkema en Warendorf, 1909.

²⁾ Wandelingen door Nederland, Haarlem 1885, bls. 312.

Die kasteel Warmelo by Diepenheim, in 1874.

met plooi en kronkelinge te probeer reg maak wat in sy oë verkeerd was, en wat liever die gevolge van 'n verkeerde stap ten volle wou aanvaar, al het dit ook sy ondergang gekos. Dit het 'n diepe tragiek op sy lewe gewerp, 'n tragiek wat egter 'n skitterende glans kry as ons dit van die hemelse kant besien. Sê die Psalmis nie dat die lig vir die opregte opgaan nie? Hy het tot die vromes behoort van wie Pierson sê dat hulle nie na sukses vra nie. Sukses het hy nooit nagejaag nie. In die lewe het hy waaragtigheid gesoek, al het die pad daarheen ook deur diepe dale van selfverloëning gevoer.

Hy het nie tot die familie Sloet van Warmelo behoort nie. Hierdie familie het eers in 1633 deur aankoop die eienaars van die riddergoed Warmelo geword. Volgens die familie-oorlewering was hy 'n nakomeling van die stigters daarvan, die geslag Warmelo wat reeds in die veertiende eeu 'n belangrike rol gespeel het.³⁾ Verskillende male het die here van Warmelo sitting geneem in die landdag van Overysel, en in die ou geskiedenis is hulle

³⁾ O.a. volgens 'n brief van die Nederlandse letterkundige Frederik van Eeden aan die skrywer hiervan, gedateer 29 Maart 1918. Van Eeden se moeder was 'n suster van Ds. N. J. van Warmelo.

bekend as lede van die regering van daardie gewes. In 1583 werd Gerrit van Warmelo tot Drost van Salland benoem en op 11 Oktober 1597 het hy die stadje Ootmarsum vir die State en Prins Maurits op die Spanjaarde help herower. Die riddergoed het in die jaar 1600 uit die besit van die familie geraak, en die van Warmelo's het uit die staatkundige geskiedenis van die Nederlande verdwyn.

In 1625 het Henrich van Warmelo wat in die stadje Oldenzaal chirurgyn⁴⁾ van beroep was, met sy vrou Elisabeth v. d. Bergh en hulle vierjarige seuntjie Jan na die stad Deventer verhuis. Hierdie Jan was later predikant in Nederl. O. Indië en word beskryf as 'n wakker en goeie taalkundige man. 'n Ander seun van Henrich van Warmelo was Gerhard van Warmelo wat chirurgyn in Nederl. O. Indië was, en later na sy terugkeer in Nederland hom as bierbrouer in Deventer gevestig het. Hy was „gemeensman,” dit wil sê lid van die geswore gemeente, die verteenwoordigers van die agt wyke van die stad wat deur die stadsmagistraat in belangrike sake geraadpleeg moes word. Uit sy tweede huwelik met Jannete Tichlers wie se vader ds. J. Tichler predikant van die Hervormde Kerk was, is Jacob van Warmelo gebore. Hy was ook gemeensman van Deventer, en getroud met Willemina Brants. Hulle sewende kind was Gerhard van Warmelo, gebore op 5 Maart 1718.

Hierdie Gerhard het in die teologie gaan studeer en nadat hy deur die klassis in Zutphen geëksamineer is, is hy op 26 Januarie 1744 as predikant van die Hervormde Gemeente van Olden Keppel bevestig. In November 1747 het hy 'n beroep na Wijhe aangeneem en 11 Februarie

⁴⁾ Die chirurgyns van daardie dae was nie persone met 'n akademiese opleiding nie, maar heelmeesters van wonde, aderlaters en barbiers. Die rooi en wit strepe om die paal voor onse teenswoordige barbierswinkels is nog 'n oorblyfsel uit die dae toe die barbier ook 'n chirurgyn was. Mens moet dus nie van die sewentiende eeuse chirurgyn as van 'n dokter praat nie. Die stamvader van die Afrikaanse familie Du Plessis was Jean Prieus du Plessis, 'n chirurgyn van beroep. Senator F. S. Malan spreek in sy „Ons Kerk en Prof. Du Plessis” bls. 19, ten onregte van hom as van Dr. Jean du Plessis.

'n Ou tin bord met die wapen van die oorspronklike familie Van Warmelo. Dit is 10 duim in deursnee. Ds. N. J. van Warmelo het die familiewapen ook nog gevoer.

1748 is hy daar bevestig deur sy neef Ds. Jacob Everwyn. In 1752 is hy getroud met Christina van Stegeren. Ds. Gerhard van Warmelo het predikant van Wyhe gebly tot op 21 Oktober 1780 toe hy na 'n slepende siekte van omtrent nege maande gestorwe is, nalatende 'n weduwe met ses kinders. Twee van sy seuns het ook predikant geword, Ds. Jacob van Warmelo, van 1779 tot 1789 predikant te Andijk, van 1789 tot 1790 te Groot Schermer, van 1790 tot 1804 te Wormerveer en van 1804 tot 1832 te Vlissingen. Die ander seun was Ds. Wilhelmus Lambertus van Warmelo, van 1781 tot 1819 predikant te Wijhe, waar hy sy vader opgevolg het.

In daardie dae was dit in Europa baie woelig. Dit was die vooraand van die Franse Rewolusie. Ook in Holland was die sake tamelik deurmekaar. Die stadhouder, prins Willem V, het aan die verwagtings van baie mense nie beantwoord nie, en daar was twee groot politieke partye wat skerp teenoor mekaar gestaan het, die Prinsgesindes en die Patriotte. Dit het 'n groot bitterheid en verdeeldheid onder die volk gebring, en wat hierdie verdeeldheid nog erger gemaak het, was die feit dat sommige predikante aan die politieke getwis deelgeneem het en dit selfs in die kerk en op die preekstoel gebring het. Soos dit met sulke dinge altyd gaan: die politiek het daar niks verder mee gekom nie en die koninkryk Gods is alleen afgebreek. In die gemeente Wijhe was dit ook die geval. Die predikant, ds. W. L. van Warmelo, het aan allerhande politieke bedrywigheid deelgeneem. Hy het nie alleen allerhande politiek gekleurde preke gehou nie, maar het ook by 'n skietvereniging aangesluit om te leer om wapens te hanteer en het aan die dril oefeninge daarvan deel geneem asook aan krygsraadsvergaderings. Hierdie „Genootschappen van Wapenhandel,” soos dit genoem is, was oor die hele land versprei en die bedoeling daarvan was om 'n rewolusie tot stand te bring en die regering te verjaag. In 1787 is hierdie soort dinge egter deur die regering onderdruk en toe het daar verskillende hofsake plaasgevind, ook teen ds. W. L. van Warmelo.⁵⁾

Op 27 en 29 Oktober 1788 het die drost van Salland by die Ridderskap en stede 'n memorie ingedien „betrekkelyk het tumultair en ergerlyk gedrag zo de predikant Warmelo op den predikstoel in de laatst afgelopen troubles had gehouden.” Hulle het die stukke in hande van die fisikaal gestel, terwyl hy voorlopig geskors is, sonder be-

⁵⁾ Sien: Crimineel Proces tegen W. L. van Warmelo, predikant te Wijhe in Overijsel; over het uittrekken ter verdediging der stad Hattem, in den jare 1786 enz. Te Amsterdam bij A. Borchers en zoon, 1792. — Verder: J. Giesink: Een Bolsjewistische Preek uit de 18e eeuw. In „Verslagen en mededeelingen” van die „Vereeniging tot beoefening van Overysseelsch Regt en Geschiedenis,” 1920, bls. 141—149.

houd van traktement. Die fiskaal het in sy „eisch en aansprake crimineel” Van Warmelo se vergrype uitvoerig opgesom. Hy het hom o.a. op die preekstoel oneerbiedig oor die Prins en oor die State van Gelderland uitgelaat, asook oor die milisie van die land. Ook het hy sy gemeente met bedreiging van die ewige oordeel tot oproer en publieke geweld aangesit. Verder werd hom ten laste gelê dat hy kaptein-luitenant en sekretaris van die intussen vernietigde skietvereniging van Wijhe was, en dat hy nadat hy in die more die avondmaal bedien het, in die middag die oefenings van die skietvereniging bygewoon het. Met die opstootjies in Hattem onder Daendels het hy aan die hoof van sy manskappe daarheen opgetrek, en hulle selfs op die troepe van die State van Gelderland laat skiet het. Die eis was dan ook dat hy „als schuldig aan het crimen laesae majestatis perduelliones” as predikant van Wijhe afgesit moes word en onbevoeg om ooit weer as predikant op te tree, en dat hy verder „zal worden veroordeeld tot zodanige straf aan den lijve of andersins arbitrairlijk als het Drostengericht zal vermeenen te behoeven.”

Ds. van Warmelo het 'n uitvoerig „antwoord crimineel” van nie minder dan 467 artikels as verweer ingedien. Die proses is op sy versoek na die Hof van die provinsie Groningen verwys. Op 22 Maart 1792 het die Hof uitspraak gedoen. Die skorsing van Van Warmelo vanaf Oktober 1788 is as voldoende straf beskou, mits hy binne vier weke na die uitspraak „een door hem verteekend declaratoir behelzende zijn berouw en leedwezen over deszelfs gehouden gedrag in de laatste troubles” met 'n versoek om vergiffenis en 'n plegtige belofte om „de tegenwoordige alleen wettige constitutie van Regeering in Overysseel” te erken en hierdie regering asook die Prins „te zullen respecteren.” As hy hieraan nie sou voldoen nie sou hy van sy amp as predikant vervalte verklaar word. In ieder geval moes hy die hofkoste betaal. Hy het hom by die vonnis neergelê waarna sy skorsing opgehef is en hy het hom sover as ons kan nagaan uit die glibberige veld van die politiek uitgehou, en het predikant van Wijhe

gebly tot aan sy dood op 1 Februarie 1827. In die jaar waarop sy moeilikhede begin het, is hy getroud met Anna Vloombergh. Uit hierdie huwelik is twee kinders gebore. Een daarvan was Gerhard van Warmelo, die vader van die Transvaalse predikant N. J. van Warmelo.

Gerhard van Warmelo is op 20 April 1798 te Wijhe gebore. Die moeilikhede wat sy vader ondervind het het hom nie afgeskrik om ook in die teologie te gaan studeer nie. As predikant het hy verskillende gemeentes van die Hervormde Kerk gedien: Heiloo van 1823—1825; Portugal 1825—1827; Hazerswoude 1827—1830, Gouda vanaf 1830. Hy was getroud met Christina Deliana ten Bosch, 'n Hervormde predikantsdogter uit Vlaardingen. Op 19 Mei 1850 is hy aan „eene inwendige ligchaamskwaal” gestorwe. Van hom is getuig dat „hij was een rechtschapen, waarheidlievend en vreedzaam man, een zorgvuldige huisvader, een hulpvaardige vriend, een naastig herder en leeraar der Gemeente.”

By sy dood moes hy sy vrou en nege kinders met baie beperkte bestaansmiddele agterlaat. Die weduwee het egter alles in haar vermoë gedoen om hulle 'n behoorlike opvoeding te laat geniet en is hierin bygestaan deur haar swaer Willem van Warmelo 'n reder in Vlaardingen. Een van die kinders was Nicolaas Jacobus van Warmelo, gebore in Leiden op 8 September 1835. Hy was dus nog nie vyftien jaar vol nie toe sy vader dood is, en was toe leerling van die gymnasium in Gouda. In 1853 was hy eerste van die hoogste klas en het toe nog 'n half jaar les gekry van Dr. J. W. G. van Oordt, wat in Januarie van daardie jaar die betrekking van leraar in die Nederlandse taal en in algemene geskiedenis aanvaar het. Dr. van Oordt het kort hierop na Suid-Afrika vertrek en sou later nog die tussenpersoon wees om hom die weg na Suid-Afrika te wys. Nadat hy sy eindeksamen met goed gevolg afgelê het, het hy hom op 26 Mei 1853 as teologiese student te Leiden laat inskryf, waarheen sy moeder met die oog op sy studie verhuis het. Die professore onder wie hy sy teologiese studie volbring het, was J. H. Scholten, A. Kuenen, J. J. Prins en N. C. Kist, algar manne wat

Gouda

in meerdere of mindere mate vrysinnig in hulle opvatting was, wat die konsekwente ontwikkeling was van die denk-beelde ook deur sy vader en grootvader gehuldig.

Sy studente jare het rustig en kalm verloop. Uit die verskillende briewe wat van hom uit daardie dae aanwesig is, leer ons hom ken as iemand met 'n baie fyngevoelige aard, met 'n vroom gemoed, vol berusting in die wil van God; gesteld op sy goeie naam, ordelik en net. Hy het daarvan gehou om kalm en bedaard sy gang te kan gaan. Hy was baie vrolik en opgeruim van aard, terwyl sy moeder menigmaal in 'n gedrukte stemming verkeer het. Sy studentetyd het hy baie geniet, en hy het warm vriende gehad en was onder hulle gesien. Een keer, op 11 Desember 1856, het hy met 'n groep ander studente die aand aan die woning van die Prins van Oranje wat in Leiden gestudeer het, deurgebring. Die beskrywing wat hy daarvan aan sy suster Neeltje, die moeder van die later bekende letterkundige Frederik van Eeden, gegee het, is te interessant om nie hier oor te neem nie:

Met Barenbrugh ging ik in eene vigilante heen, in groot gala, maakte eene buiging voor Z.H. en werd geplaatst op eene stoel na, naast den Prins. Dit was om 8 uur. Het was eene heerlijke kamer met suite, schitterende van ontelbare waskaarsen, kostbare meubelen en schilderijen, zes bedienden in groot livrei. Eerst kwam er thee,, en ik heb de eer gehad van kwart over achten tot kwart voor negenen, met Z.H. een discours te voeren, eene eer die slechts aan 3 van de 24 studenten te beurt viel. Hij sprak bijzonder goed. Wij hebben het gehad over de almanak, die juist uitgekomen was, over de colleges, Academie, arren, etc., hij viel mij mee; het was mij in het eerst moeilijk zoo op mijne woorden te moeten passen en Z.H. te spelen maar hij heeft de gaaf om iemand volkomen op zijn gemak te zetten. Van $\frac{1}{4}$ 9 tot $\frac{1}{4}$ 12 hebben wij gespeeld, hij ging whisten, anderen ombereen, wij quadrilleeren: wij kregen allerkeurigste cigaren, eerst wijn of punch, van tien uur af deliciose champagne, die ik mij goed liet smaken, en waar ik nog al van gedronken heb. Ik keek mijne oogen uit aan al het prachtige zilver, er waren zulke groote bladen, dat er 24 gevulde koppen en schotels op konden staan.

Zoo heb ik in de dertig zilveren lustres gezien aan de speeltafeltjes; met de Casembroot en de Geer heb ik ook veel gesproken, zij kwamen allen naar mij toe. Z.H. kwam met de woorden: Wel, Warmelo heb je goede plans met de kerstvacantie, enz. altijd jij en jou. Ik heb hem het schoone van theologie en Godsdienst in het licht gesteld, want hij vroeg naar mijne colleges.

Op 1 Januarie 1857 het Van Warmelo se verlowing met Josina van Vollenhoven publiek geword. Haar vader het in 1812 onder Napoleon die veldtog na Rusland meegemaak en was in 1813 en 1814 garde d' honneur. Van 1875 tot 1864 was hy president van die Arrondissementsregbank te Rotterdam. Josina het 'n uitstekende opvoeding gehad en was iemand met veel innerlike beskawing. Die verlowing was in die begin nie so erg gelukkig nie. Van Warmelo was vrolik en opgewek terwyl sy stil en teruggetrokke van aard was. Later het die moeilikheid heeltemaal verdwyn en hulle was same baie gelukkig, en die kort rukkie wat hulle getroud was, was besonder gelukkig.

Hy het op 21 Januarie 1858 sy kandidaatseksamen in die teologie met goed gevolg afgelê, en op 18 Maart het hy onder voorsitterskap van professor A. Kuenen sy eerste proefpreek gehou oor 1 Johannes 2 vers 6 en op 8 Junie sy tweede proefpreek onder voorsitterskap van professor N. C. Kist oor Handeling 26 vers 29. In dieselfde jaar is hy deur die Provinsiale Kerkbestuur van Noord-Brabant tot die Evangeliebediening toegelaat en beroepbaar verklaar in die Ned. Hervormde Kerk. Die proponentsperiode het hom moeilik geval want deur die besonder groot aantal proponente het dit moeilik gegaan om dadelik 'n beroep te kry.

II

Van Warmelo aan die Kaap.

Soos gesê het dit van Warmelo moeilik geval dat hy nie gou 'n beroep kon kry nie. Die oorsaak was die groot menigte van proponente wat daar die dae in Holland was. Dit het selfs gebeur dat hy met 'n twaalfstal op beroep

gaan preek het. Hierby het gekom dat hy in die begin 'n moeilike uitspraak gehad het. In sy latere jare het hy dit vrywel oorwin, maar hy het dit tog as 'n doring in sy vlees beskou wat God hom gegee het om te verhoed dat hy te midde van 'n grote populariteit homself sou verhef. Ook het hy in daardie dae in Holland by die gemeentes nie altyd die nodige vertrouwe gehad nie omdat hy 'n kwekeling van die Leidse Universiteit was. Hierdie paar jaar wat hy moes wag, was 'n tyd van beproewing, sowel as vir sy verloofde. Hier het nog bygekom dat sy moeder met baie beperkte middele nog 'n paar kinders moes opvoed en hom nou nog boonop moes onderhou. Dit is dan ook goed te verstaan dat sy gedagte oor die grense van Nederland gegaan het, en hy hom soms afgevra het of hy nie elders na 'n werkkring moes uitsien nie. Hy het aan de Kaapkolonie begin dink. Miskien kon hy daar nog van nut wees, al was dit by die onderwys.

In Julie 1862 het Dr. J. W. G. van Oordt uit Suid-Afrika in Holland aangekom. In Rotterdam het hy by Dr. Bogaard, waar Van Warmelo meermale aan huis gekom het, van hom gehoor, en toe hy hom, die volgende dag toevallig op die stasie van Haarlem ontmoet, werd 'n samekoms gereel. Dr. van Oordt het aan Van Warmelo beslis afgeraai om as onderwyser na die Kaap te gaan. In daardie tyd was die proses van verengelsing in die Kolonie akuut. Selfs die beroemde skool van dr. A. N. E. Changuion, die laaste bolwerk vir die Afrikanerdom op onderwysgebied aan die Kaap en waarin Dr. van Oordt self ook werksaam was, was net pas gesluit. Dit was of die Kaap-Kolonie onverbiddelik aan 'n Engelse absorbasie ten prooi was. Dr. van Oordt het hom egter aangeraai om in Suid-Afrika as predikant 'n werkkring te probeer vind. Dit was in sy gees en in ooreenstemming met die roeping wat hy in sy hart gevoel het. Hierdie onderhoud was dan ook vir Van Warmelo beslissend, en 'n goeie maand later, op 26 Augustus, het hy Holland met die seilskip „Zaanstroom” verlaat om na Suid-Afrika te gaan, waar hy sulk 'n merkwaardige loopbaan sou hê.

Die seereis het sewe-en-vyftig dae geduur. Aan boord het hy hom nooit verveel nie. Nooit was hy ledig nie, en alles wat hy hom voorgeneem het om te doen het hy gedoen. Hy het baie gelees en gestudeer. Sondae het hy dit baie gemis dat hy nie kerk toe kon gaan nie, maar het dit probeer vergoed deur dan in sy hut uit die Bybel te lees as ook stigtelike lektuur en die Gesange wat sy verloofde hom daarvoor in Holland opgegee het. Ook was vir hom 'n groot gemis dat daar geen piano was waarop hy kon speel nie, want hy was 'n uitstekende pianis en 'n liefhebber en kenner van klassieke musiek. ⁶⁾

Die „Zaanstroom" het op 22 Okt. sy anker in Tafelbaai laat val, en die volgende dag het Van Warmelo vir die eerste keer sy voet op Suid-Afrikaanse bodem gesit. Die Synode van die Ned. Gereformeerde Kerk het juis vergader. Dit was een van die belangrikste synodes wat nog aan die Kaap gehou is. Deur sommige is dit hemelhoog verheerlik en deur andere weer ten diepste geminag. Daar was allerhande leergeskille aan die orde waardeur die kerkbestuur later voor die Hooggereshof sou gedaag word waar dit al die prosesse sou verloor. Van Warmelo het na verskillende sittings gaan luister en op 18 November 1862 het hy sy indrukke in 'n brief aan sy moeder as volg weergegee:

Joernaal
25 Oktober

„De zittingen, die ik heb bijgewoond, hebben voor mij het getuigenis opgeleverd, dat de heeren predikanten niet veel denkbeeld hebben van de waardigheid der hoogste kerkvergadering. Men hoort vele bedekte insinuaties, de stijlste orthodoxie, waarvoor onze vaders zouden gesidderd hebben, personaliteiten en hatelikheden van de grofste soort, en de meest alledaagse taal uitgesproken.

Lua

Verskillende predikante het hom besoek en hom weer aan ander voorgestel. Ds. J. C. Moorrees predikant te

⁶⁾ Daar is nog 'n uitvoerige joernaal voorhande wat hy gedurende hierdie seereis en die eerste tyd van sy verblyf in Kaapstad gehou het. Ook berus in die algemene Kerkargief 'n uitgebreide korrespondensie van hom uit die jare 1855-1891. Baie gegewens is hieraan ontleen.

Malmesbury, het hom op Saterdag 1 November na sy gemeente meegeneem waar hy die volgende dag sy eerste preek in Suid Afrika gehou het. Sy teks was Handeling 26:29.⁷⁾

Van Warmelo het reeds twee dae na sy aankoms, op 25 Oktober, na die Aktuarius van die Synode gegaan die persoon wat die aankomende predikante as hulle papiere in orde was, volgens artikel 63 van die kerkwet moes legitimeer. Hierdie artikel het as volg gelui:

„De voor deze Kolonie uitkomende Predikanten der Gereformeerde Kerk, zullen zich by hunne aankomst behooren te legitimeeren by den Actuarius Synodi, zullende by de legitimatie bewys worden gevorderd, dat hy Kandidaat is tot de H. dienst by een Provinciaal of Classikaal Kerkbestuur, of Provinciaal Consistorie of Presbyterium.”

Sy papiere was volkome in orde en daar is nie die minste beswaar teen die legitimasie gemaak nie. Die enigste was dat die Aktuarius deur die drukte van die Synode nie te veel tyd had nie, want die legitimasie moes in sy persoonlike teenwoordigheid geskied deur die ondertekening van die volgende formulier:

„Wij ondergeschrevenen, tot de openbare predikdienst in de Hervormde Kerk geadmitteerd, verklaren opregt en in goeden gemoede voor den Heer, met deze onze onderteekening, dat wij van harten gelooven, dat al de artikelen en stukken der Leer in de Belydenis en Catechismus zijnde Formulieren van Eenigheid der Gereformeerde Kerken van Nederland begrepen, met Gods Woord overeenkomen: Wy beloven voorzeide Leer naartog te zullen leren, en in onzen wandel getrouw te zul-

⁷⁾ In sy journaal gee hy op 3 November 1862 'n beskrywing van Malmesbury. Van die kerk sê hy: „eene prachtige kerk met een goed orgel... De kerk is slechts twee jaren oud, dus het geheel blinkt nog van nieuwhed en frischheid.” Op 16 November skryf hy: „Eene ongelukkige gebeurtenis heb ik vernomen, die eene groote sensatie heeft gemaakt. De schoone kerk van Malmesbury, alwaar ik voor 14 dagen heb gepreekt, is eergisteren nacht ingevallen. Dat is wel een treurig geval, en pleit niet voor den bouwmeester; naar ik verneem is het dak te zwaar geweest, naar evenredigheid der muren.”

len handhaven, zonder iets tegen dezelve leer, het zij direct of indirect te leren of te schrijven. En gelijk wij deze leer ter goeder trouw aannemen en hartelijk geloven, zoo verwerpen wij alle dwalingen, tegen deze leer strijdende, en zijn genegen dezelve te wederleggen, tegen te spreken, en allen arbeid aan te wenden om dezelve uit de Kerk te weren. Wij beloven ons op de uitbreiding van het Rijk des Verlossers, door de bevordering van Godsdienstige kennis, Christelijke zeden, orde en eendragt, met allen ijver te zullen toeleggen; aan de verordeningen, door de Synode der Hervormde Kerk in Zuid-Afrika gemaakt, ons te zullen houden, verbindende wij ons om bij deze onze handteekening tot al het voorschrevenen, en om, zoo wij bevonden worden tegen eenig gedeelte van deze verklaring en belofte te hebben gehandeld, deswegens ons te zullen onderwerpen aan de uitspraken der bevoegde kerkelijke vergaderingen."

Op Dinsdag 28 Oktober, vyf dae na Van Warmelo se aankoms, was hy weer by die Aktuarius en alles in verband met die legitimasie is in orde gemaak, hy moes nog net die genoemde formulier teken „zoodra de Aktuarius tijd heeft mij te ontvangen” soos hy in sy journaal geskryf het. Alles was in orde. Op hierdie selfde dag het die Synode besluit dat Frans Lion Cachet gelegitimeer kon word. Die rede waarom die Aktuarius hierdie persoon nie sonder toestemming van die Synode wou gelegitimeer nie, was omdat sy papiere nie in orde was nie. Hy het nooit aan 'n erkende teologiese inrigting in die teologie gestudeer nie, maar was in Amsterdam in 'n privaat inrigting as sendeling vir die Free Church of Scotland opgelei en is later in Kafferland deur sendelinge van genoemde Free Church georden. By die behandeling van hierdie saak van Cachet het baie predikante ernstige beswaar gemaak om toe te staan om hom te gelegitimeer, omdat hy nie die deur die kerkwet vereiste kwalifikasies besit het nie, want die Skotse sendingspresbyterium in Kafferland het nie onder die erkende kerkbesture geval nie. Die skriba, dr. William Robertson, het egter vir die toelating van Cachet gepleit, en beweer dat „daar ds. Cachet bij zijn eisch tot legitimatie, het bewijs had ingeleverd van een erkend

Presbyterium, er niets in den weg kon staan van diens legitimatie,"⁸⁾ en daarom voorgestel om hom te legitimeer en die Synode het hierdie voorstel met 56 teen 48 stemme aangeneem.⁹⁾

Waar die heer Cachet niteenstaande soveel bedenklikhede teen sy papiere tog toegelaat is, daar kon geen mens vermoed dat daar iets sou wees wat die legitimasie van Van Warmelo in die pad kon staan, want sy papiere was alles in orde en die Aktuarius het ook geen beswaar gemaak nie. Laasgenoemde het egter niks van hom laat hoor nie, en 'n week later, op Dinsdag 4 November, is Van Warmelo weer na hom toe. Maar die Aktuarius het hom „niet zeer opgewekt ontvangen ten zake van de legitimatie." Hy het nou besware gehad en gesê dat die Synode eers moes besluit hoe die legitimasie moes plaas vind. Voorwaar, 'n baie sonderlinge en dubbelsinnige houding! Die kerkwet was duidelik, en Cachet is toegelaat sonder meer, maar oor Van Warmelo moes besluit word hoe hy gelegitimeer sou word.

Dit is nie te verwondere dat dit Van Warmelo neerslagtig gemaak het, want dit het hom duidelik geword dat hulle hom nie wou toelaat as predikant nie.

In sy journaal het hy die volgende hieroor geskryf:

Het is mij net, alsof iets, dat ik op het punt stond van te grijpen, mij wederom ontglipt, en toch blijft bij mij de overtuiging, die ik altijd gehad heb, en mij altijd onder zooveel teleurstellingen heeft getroost: *ik zal predikant worden.*

Die volgende more vroeg om nege uur is hy na dr. Heyns, een van die Kaapstadse predikante, en het hom meegedeel wat die Aktuarius oor die legitimasie gesê het

⁸⁾ Handelingen der Tiende Synode der Ned. Geref. Kerk 1862, bls. 35.

⁹⁾ Verslag in Het Volksblad, 30 Oktober 1862; Matters synodical (deur dr. A. N. E. Changuion) in Het Volksblad, 22 November 1862; verslag in De Zuid Afrikaan, 30 Oktober 1862. Sien verder oor die opleiding en toelating van Cachet, dr. S. P. Engelbrecht: Geskiedenis van die Ned. Hervormde Kerk van Afrika, tweede druk, bls. 217—220.

en om raad te vra. Dr. Heyns was iemand wat nou nie juis van 'n oorfloed van moed las gehad het nie, en sy antwoord was negatief: hy het gesê dat hy nie invloed genoeg in die Synode het nie om iets te doen, want hy behoort tot die minderheidsparty en as hy iets sou voorstel sou dit verwerp word. Van Warmelo het hierop in 'n gedrukte stemming deur die stad geloop en advokaat J. de Wet, die vader van die later so bekende Mevrou Koopmans de Wet, raak geloop. Hy het reeds met die heer De Wet kennismake, sodat hy nie vir hom vreemd was nie. Advokaat de Wet het hom gevra waarom hy so gedruk lyk, waarop hy sy ondervindings met die Aktuarius meegedeel het. Hierop het advokaat De Wet hom hartelik toegesprek en hom die aand na sy huis genooi. Hierdie eienaardige optrede van die Aktuarius het dadelik deur die stad versprei. Baie mense het met hom gesimpatiseer en hom te kenne gegee dat hulle „de handelwijze van den Actuarius onbillijk en laag” gevind het. Hy het toe „na rijp overleg en in ooreenstemming met vele predikanten van allerlei richting” 'n versoek by die Synode ingedien en gevra om onder die bestaande wet gelegitimeer te word. Hierdie versoek is op 7 November deur die Synode behandel maar na 'n breedvoerige diskussie is met 53 teen 50 stemme 'n voorstel van die skriba, dr. William Robertson, aangeneem, naamlik om die versoek eers in behandeling te neem „nadat het Rapport van de Commissie van Examinatoren zal zijn overwogen.” Dit was 'n eienaardige voorstel. Die papiere van Van Warmelo was in orde, hy het sy proponentseksamen reeds in Holland afgelê en die kerkwet het nie 'n nuwe eksamen geëis nie en nog nooit was van iemand wat in Holland die proponentseksamen afgelê het, 'n nuwe eksamen geëis nie. Die „Commissie van Examinatoren” was 'n permanente kommissie wat deur iedere Synode benoem is en wat die proponentseksamen van die kandidate moes afneem wat dit nie in die buiteland afgelê het nie. Van Warmelo was reeds proponent en het dus volgens die kerkwet niks met hierdie kommissie te make gehad nie en die kommissie niks met hom nie. Dit is dan ook baie eienaardig dat dit

die skriba was wat hierdie voorstel gedoen het, dieselfde skriba wat voorgestel het om die heer Frans Lion Cachet te legitimeer hoewel hy nooit in die buiteland 'n proponentseksamen afgelê het nie en sy papiere nie in orde was nie. As ekskuus vir hierdie geweeg met 'n dubbele weegsteen is aangevoer dat die rapport van die „Commissie van Examinatoren” reeds ingedien was toe Van Warmelo se aansoek om legitimasie voorgekom het. Maar dieselfde het ook vir Cachet gegeld. Die kommissierapport was op 16 Oktober ingedien, en op 28 Oktober is Cachet se aansoek behandel en toegestaan. Verskillende lede van die Synode kon hierdie dubbelsinnige handelwyse dan ook nie goedkeur nie, en het hulle stem teen die besluit laat aanteken.¹⁰⁾ Hierdie handelwyse was een van die willekeurigste wetsverkragtings waar hierdie Synode hom aan skuldig gemaak het. Sommige van hierdie willekeurige wetsverkragtings het gemaak dat die kerkbesture straks meer as een nederlaag voor die burgerlike regbank sou ly. Dit was veral die Skotse en Skotsgesinde element wat Cachet binnegehaal het en Van Warmelo wou weer.

„Iedereen in die stad, die denkt, van den procureur-generaal af tot den eenvoudigste toe, moet erkennen dat een duidelik artikel van de wet verkracht en geschonden was,” het hy in sy journaal geskryf. Hy was verontwaardig en het die meerderheidsparty van die Synode „Jezuïeten” genoem. Maar tog het hy hom nie laat neerslaan nie. „Ik bewandel den regten, openen weg, en dan zal alles goed moeten eindigen. Er is nog een God, die leeft, en een voorzienigheid, die over alles waakt. Daarop willen wij vertrouwen.” Hierdie onregverdige behandeling het hom baie vriende en ondersteuners besorg, persone soos adv. J. de Wet, advokaat C. Brand die speaker van die parlement en vader van J. H. Brand, die latere Vrystaatse president, die prokureur-generaal Denyssen wat hierdie wyse van handeling van die Synode „aller schandelijkst” genoem het, O. Truter wat gesê het dat hulle hom

¹⁰⁾ Onder hulle was persone van verskillende rigting, ortodoks sowel as liberaal. Net so het ook verskillende persone, ortodoks en liberaal, hulle stem teen die toelating van Cachet laat aanteken.

„mishandeld” het, Loedolff en tal van ander van die beste Kaapse families. Die wetsverkragting was dan ook so in die ooglopend dat niemand minder as die Moderator, ds. A. Murray, aan Van Warmelo gesê het dat hy miskien in die Synode sou voorstel om hom volgens die onveranderde wet toe te laat. Hier het egter niks van gekom nie, want op 8 November is die wet so verander dat ieder nuwe predikant hom nog eers aan 'n *colloquium doctum* moes onderwerp, en die karakter daarvan is nader omskryf as

„zoowel een toetssteen van wetenskaplike en goddgeleerde bekwaamheid, alsook en vooral een onderzoek naar de gevoelens omtrent de wedergeboorte door den Heiligen Geest, en de persoonlike ondervinding van Gods genade, alsmede omtrent de gehechtheid aan de leer onzer kerk, welke de Synode verstaan wil hebben als onmisbare vereischten te zijn voor allen die zich als leeraars aanbieden.

Met die instelling van die *colloquium doctum* het die voorstanders bedoel om daardeur ongelowige predikante te weer en die suiwerheid van die leer te handhaaf. Die teenstanders het dit weer gevaarlik geag om aan 'n paar persone die mag te gee om agter geslote deure as hoogste regters in geloofsake te ageer en hulle private opvattinge as die norm van regsinnigheid te laat geld.¹¹⁾ Die outonomie van die gewete is aangerand en subjektivisme in die hand gewerk. Ook is dit deur sommige nie as 'n waarborg geag vir regsinnigheid bowe die waarborg van die ondertekening-formulier nie. As iemand met die ondertekening van die akte-van-toelating kon huigel, waarom dan ook nie met die *colloquium doctum* nie? So het 'n predikant van onverdagte regsinnigheid ruim twintig jaar later verklaar dat hy

acht het onderteekening-formulier meer bindend dan het *colloquium doctum*. Hem was geen enkele

¹¹⁾ Hierdie beswaar het sig veral negen-en-sestig jaar later met die „Du Plessis-saak” prakties laat geld.

vraag gedaan omtrent den toestand zijner ziel bij zijn laatste examen.¹²

Met die besluit om die wetsartikel oor die *Colloquium Doctum* ook op van Warmelo toe te pas, het die Synode 'n verdere onwettigheid begaan, want hiermee was aan die nuwe wetsartikel terugwerkende krag gegee. Maar dit was nog nie 'al nie. Van Warmelo se vriende en onder hulle met name advokaat Christoffel Brand, speaker van die Parlement, het selfs aan 'n hofspraak teen die Synode oor hierdie wetsverkragting gedink. Die leiers van die meerderheidsgroep het dan ook onrustig gevoel, en veiligheidshalwe op 25 November besluit dat F. Lion Cachet hom ook aan die *colloquium doctum* moes onderwerp!¹³)

Die opgewondenheid wat in Kaapstad oor die Synode geheers het, blyk uit die volgende staaltjie wat Van Warmelo in sy journaal onder datum van 27 November meedeel:

„Om 2 uur ging ik naar de Synode en onderweg ontmoette ik een cab, waarin een man zat, mij onbekend, die uit al zijn magt mij toeriep: „onwettig” „onwetig.” Dat heeft betrekking op eene zaak, te lang om te verhalen, maar die behelsde dat de Synode onwettig was zamengesteld.”

Die Hooggeregshof het namelik uitspraak gegee dat die samestelling van die Synode in stryd was met die wet.

¹²) Ds. H. J. L. du Toit, voorsitter van die elfde Algemene Kerkvergadering van die Ned. Geref. Kerk in Maart 1883; sien die gedrukte notule bls. 16. Ds. M. J. Goddefroy het in sy „De Kerkkwesie niet een Leer- maar een Levenskwesie” bls. 59 die volgende opmerking hieroor gemaak: „Wonderbare toestanden, dat bij een examen vragen gedaan worden omtrent den toestand uwer ziel! Gesteld die toestand ware zoo uitstekende mogelijk, gedurende het examen, wie zegt dat vijf minuten na afloop daarvan, die toestand nog zoo uitstekend zal zijn? Voor sommige karakters zou zulk een vraag op een examen gedaan, genoeg zijn om den toestand hunner ziel heel „naar” te maken.”

¹³) Cachet sê hieromtrent dat hy die eerste was op wie die bepaling omtrent die *colloquium doctum* toegepas is, maar dat hy hom „volgens den letter der wet” nie nodig had om hom daaraan te onderwerp nie. Sien sy *Vyftien jaar in Suid-Afrika* (Leeuwarden 1875), deel I, bls. 189.

Dit was vir Van Warmelo duidelik dat die meerderheidsparty in die Synode hom geen plek in die Ned. Geref. Kerk wou gun nie. Hy moes geweer word. Hierdeur het sy kring van vriende en sympatiseerders egter groter geword en verskillende predikante het hom uitgenooi om van hulle kansels 'n preekbeurt waar te neem, wat hy dan ook graag gedoen het. Op Sondagaand 7 Des. het hy vir die eerste keer in die Groot Kerk in Adlerleystraat opgetree. Hy het by die geleentheid oor Gods voorsienigheid gepreek, en sy teks was Mattheus 10, vers 29 en 31: „Worden niet muschjes om een pennigsken verkocht? En niet één van deze zal op de aarde vallen zonder uwen Vader; Vreest dan niet; gij gaat vele muschjes te boven.” Die onderwerp en tekskeuse is 'n weergawe van wat in sy gemoed omgegaan het na die griewende behandeling en bittere teleurstelling. Die gehoor was baie groot en hy het, soos hy dit aangeteken het „met veel genoeg” gepreek. Die mense was verwonder daaroor dat hy alles uit die kop gepreek het en niks voor hom gehad het nie.

Toe in De Gereformeerde Kerkbode van 29 November die berig verskyn het dat „de proponent Van Warmelo verzocht om legitimatie zonder *colloquium doctum*, hetgeen hem echter niet werd toegestaan”, het hy hierteen in die volgende teregwyding opgekom:

Daar deze voorstelling van mijne zaak zeer onjuist is, zoo neem ik de vrijheid haar te verbeteren. Men zou door de lezing daarvan den indruk kunnen erlangen, alsof ik op eene bestaande wet eene uitzondering wenschte ten mijne behoefte; en dat werp ik verre van mij. Ik wenschte juist dat de wet in al hare kracht werd gehandhaafd. Reeds lang te voren, tijdens art. 63 nog niet was veranderd, had ik bij den Actuarius aanzoek gedaan om legitimatie. Uitgaande van het eenvoudig beginsel, dat geene wet als afgeschaft kan worden beschouwd, zoolang er geen nieuwe is vastgesteld, en dat nimmer kan geanticipeerd worden op eene aanstaande wetsverandering, die nog bediscussieerd moet worden, en waarvan dus de aanneming of verwerping nog twijfelachtig is, heb ik mij, toen de Actuarius meende te moeten weigeren, uit eigen beweging tot de Synode gewend, met verzoek om le-

gitimatie volgens de toen vigerende wet. De Synode heeft toen besloten het verzoek niet toe te staan, maar het te behandelen, *nadat* het bewuste artikel was veranderd; en het spreekt wel vanzelf, dat zij daarna, op dat standpunt, niet anders doen kon, dan mij aan te nemen onder die nieuwe wet. Ik heb dus nimmer gevraagd om legitimatie zonder *Colloquium Doctum*, maar alleen handhaving der wet.

Dr. A. Faure, die redakteur, was nie dadelik bereid om dit te plaas nie maar kon ook nie 'n ekskuus vind wat groot genoeg was om dit te weier nie, sodat dit tog in De Kerkbode van 13 Desember opgeneem is.

Oor hierdie *colloquium doctum* het hy hom later nog 'n keer in die openbaar uitgelaat. Dit was in 'n vergadering op 24 April 1872 in die Hervormde Kerk van Potchefstroom toe twee Kaapse predikante, di. J. H. du Plessis en A. J. Steytler, die Kommissie van die Algemene Kerkvergadering van die Ned. Hervormde Kerk ontmoet het. Hieroor het „een oog- en oorgetuige” die volgende in Het Volksblad van 21 Mei geskryf:

De predikant van Warmelo verklaarde, dat hij indertijd, toen hij zich wilde laten legitimeeren, geweigerd had, zich aan die bepaling te onderwerpen. Met aandacht had hij gedurende de discussies in de Kaapsche Synode over dat punt geluisterd. Hij meende te zullen hooren, dat men uit Holland of van elders komende predikanten onderwerpen zou aan een *geleerd gesprek*, zooals het woord dan ook beteekende; dat men vragen zou doen betrekking hebbende op de kennis van de Hebreeuwsche, Grieksche en Latijnsche talen; kennis van dogmatiek en moraal; kennis van exegese enz. met één woord — kennis van al datgene wat behoort tot de Theologische Wetenschappen. Doch ziet, niets van dat alles zou in dat Colloquium te berde worden gebracht; alleen de vraag: „Zijt gij bekeerd?”

So was die pad tot die predikantskap hom versper. Dit was 'n baie groot beproewing en 'n sware toets vir sy standvastigheid. Die maklikste was om sy beginsel prys te gee en met die stroom mee te vaar. Wat sou dit nie beteken as hy in Suid-Afrika nie slaag nie! Wat sou

dit nie vir sy familie wees nie, en wat vir sy verloofde in Rotterdam! En tog het hy die pad van selfverlogening gekies in die volle oortuiging dat God nog vir hom die goeie weggeleë het, en dat die oorwinning sy stryd uiteindelik sal bekroon. Onder al hierdie harde teleurstellings het hy daarteen gestry om die moed nie te laat sak nie. Aan sy swaer Van Eeden het hy op 19 Februarie 1863 op die volgende wyse sy hart uitgestort:

Toen ik Nederland verliet, heb ik mij voorgenomen, mijne opgeruimdheid niet te laten beheerschen door omstandigheden buiten mij, van alles het goede op te zoeken, en het mij zoo aangenaam te maken als mogelijk is. En dit is mij tamelijk wel gelukt. De ongemakken aan een zee-reis verbonden, vooral in den tijd dat men er nog niet aan gewend is, hebben mij nooit ter neder geslagen; integendeel ik heb ze als bagatellen beschouwd, die niet waardig waren het hoofd er over te breken, en dat is de eenige reden, waarom ik het tot op dezen dag zoo goed heb gehad.

Hy was iemand met 'n goeie smaak, 'n liefhebber van musiek, soos ook uit die volgende skrywe aan sy moeder op 18 November 1862 blyk:

Ik heb hier het gebruik eener schoone piano, maar zooals in alles, onze richtingen, die der Kaap-Kolonie en der Nederlanden loopen zeer uiteen. Zelfs uit de muzyk kan men opmaken, welk soort van menschen hier zijn. Bij ons is deftige muzyk gewoon, variatiën van opera's, stukken van Beethoven en andere klassieke mannen, en hier leeft men niet anders dan vrolijke, luchtige dansmuzyk. Toen ik vertelde, dat ik volstrekt geen dansmuzyk kende, zagen zij vreemd op en vroegen met groote verwondering wat ik wel speelde.

Nieteenstaande die houding wat die Synode teen hom ingeneem het, het verskillende predikante tog daarmee aangehou om hom vir preekbeurte uit te nooi, en behalwe in Kaapstad het hy in die eerste weke van 1863 in verskillende ander gemeentes opgetree, soos Malmesbury, Darling, Worcester, Franschoek en in die Lutherse kerke van Kaapstad en Stellenbosch. Die laasgenoemde ge-

meente wou hom selfs beroep. Sy vriende in Kaapstad het daarin geslaag dat hy vanaf April 1863 vir 'n paar maande kon optree as plaasvervanger van ds. J. Spijker wat al oud en sieklik was. Die kerkraad wou dit verhinder, maar op aandrang van 'n groot gedeelte van die gemeente het dit tog deurgegaan. Op 4 April het hy aan sy moeder oor die hindernisse wat hy van sy teenparty moes ondervind, verhaal:

Stel u maar voor dat hier menschen zijn, die mij zouden willen doodtrappen, indien zij daartoe in de gelegenheid waren en ga dan eens na met welke arendsoogen mijn geheel bestaan wordt nageplozen en alles wat ik doe en laat, zoekende het een of ander, waardoor zij mij in een kwaad daglicht zouden kunnen brengen.

Hy het hom egter voorgeneem kalm sy gang te gaan en onwrikbaar datgene wat pligt en geweten mij voorschrijven. Dat is het eenige wat mij te doen staat. De bewustheid van het goede te willen op eerlijke manier is het veiligste voor mijne omstandigheden en een troost onder alles wat mij overkomt. Maar daar staat tegenover de buitengewoon groot sympathie die ik ondervind van het meer verlicht en weldenkende publiek. Ik heb het voortreffelijk hier door het goede dat mij ten deel valt van de zelfstandig denkende menschen. Ik word overladen met allerlei blijken van toegenegenheid en hoogachting. Juist omdat zij mij nu leeren kennen als een die niet met alle winden meegaat, en om eene partij te believen, mijne beginselen en mijn geweten verkracht, krijg ik ware vrienden, opregt van zin en gemoed. Juist hier is de moraliteit in dat opzicht niet zeer hoog; niemand zou er iets in vinden, indien ik, om den broode, mij werp in de armen der orthodoxie, om daardoor aanstonds gelegitimeerd te worden, en onmiddellijk eene plaats te erlangen, en ten koste van mijne overtuiging mij een bestaan te verschaffen; maar nu ik het niet doe en mij liever eenige opofferingen getroost, nu eerst word ik gewaardeerd, en mijn strijd zoo veel verligt. Wat het einde er van zijn zal, weet ik niet. De magt der tegenpartij is ontzaggelijk groot, en het zou niets te verwonderen zijn indien ik door de eene of andere omstandigheid gedwongen werd voor de

overmagt te bukken. Maar dit alles is van later zorg. Op dit oogenblik is het goed met mijne zaak gesteld, ja staat zij beter dan zij ooit gestaan heeft. Zoodra het bekend werd van Stellenbosch heeft men pogingen aangewend mij hier in de Kaapstad te houden. De oudste predikant is ziekelijk en kan niet meer preeken. Spijker is het. Reeds menigmaal heb ik voor hem gepreekt, maar alleen bij mondelinge overeenkomst en als liefdedienst. Nu is het dezer dagen doorgegaan dat ik als wettig assistent van hem ben aangesteld voor eenige maanden.

Oor sy predikdiens vind ons die volgende in sy brief op 15 Julie 1863 aan sy moeder, toe hy dus reeds 'n paar maande as hulpprediker werksaam was, en wat ons weer laat sien hoe hy altyd die lig-kant van die dinge probeer opsoek het :

Tevens komt mij ook in de gedachten, hoe goed toch alles in de wereld bestuurd wordt, en hoe die proponentsjaren voor mij toch zeer gezegend zijn geworden; ik zou anders nooit in staat zijn mij nu voor een talrijk gehoor te kunnen handhaven en aan allerlei soort van menschen te voldoen; maar ik heb in die jaren een schat van aantekeningen verzameld, mogelijke preekstoffen, herinneringen, gedachten, vruchten van studie, die mij hier uitnemend te stade komen. Ik weet niet, waar het vandaan komt, maar ik ben hier een geheel ander man geworden; ik werk zeer gemakkelijk, mijne preeken zitten in een oogenblik in mijn hoofd, (tot verbazing van ieder, heb ik nooit iets voor mij) en sedert vier maanden voldoe ik aan een steeds toenemend gehoor met nog groter satisfactie; nu ik eenmaal tot handelen geroepen ben, schijnen er vroeger onbekende krachten in mij op te komen, en mij met een ongewone veerkracht te bezielen. Maar ik moet erkennen dat ik van het begin af dat ik een voet in de Kolonie gezet heb, mijn best heb gedaan en met ijver ben bezield, ofschoon ik evenzoo moet erkennen vroeger nooit te hebben gedroomd van zulk een succes als prediker te zullen hebben.

Oor sy verhouding tot advokaat J. de Wet kryf hy die volgende in dieselfde brief :

Hij zorgt haast als een vader voor mij, en waar hij kan, helpt hij mij voort. Waar men mee verkeert, daar wordt men mee geëerd, is een spreuk ten volle toepasselijk op het publiek van de Kaapstad. En nu zij zien dat ik met zulke echt fashionable menschen omga, daalt er ook eenigszins van hunne achting op mij neer.

Hierdie aanhaling word duidelijk deur 'n mededeling, ook uit dieselfde brief, waarin hy oor die houding van die teenparty die volgende vertel:

Zooals ik in de couranten vooral in een orgaan van hunne kleur, word gehavend en tentoongesteld en gelasterd, inzonderheid nu de kerken voller worden, zou aan u en aan allen die in Nederland of in Europa wonen ongelooflijk voorkomen; dan word ik bespied, en alles wat ik doe of laat, waar ik aan huis kom, hoe ik mijn tijd doorbreng; kortom een stelsel van spioneeren is omtrent mij in werking gebragt, waardoor niets meer geheim of verborgen blijft. Maar gelukkig hebben zij nog geen vat op mij kunnen krijgen, en ik zal daarvoor ook wel deugdelijk oppassen.

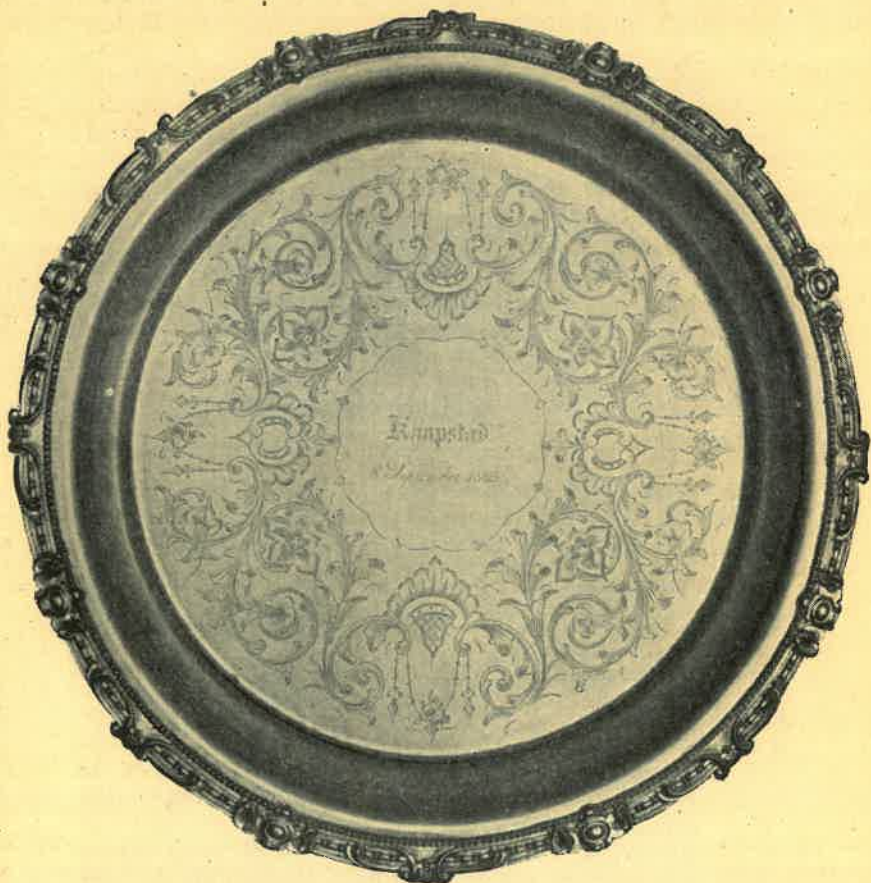
Die groot mate van waardering wat hy ondervind het blyk ook uit 'n onderskeiding wat hom met sy verjaardag op 8 September 1863 te beurt geval het. Uit naam van 'n groot aantal lede van die gemeente werd hom op daardie dag op 'n silwer skenkblad 'n beurs van £150 aangebied met 'n meerskuim pyp en toebehore en 'n album met portrette van 'n aantal van sy vriende en vereerders aan die Kaap, as ook die volgende adres:

Kaapstad, 8 September 1863.

Den WelEerw. Zeer Geleerde Heer,
N. J. van Warmelo,
Kaapstad.

WelEerwaarde Heer,

In naam van een aantal leden der Gereform. gemeente in deze stad betuigen wij UwEerw. onzen hartelijken dank voor uwe krachtige verkondiging van het Evangelie der genade aan onze gemeente gedurende de ongesteldheid van onze griizen en geliefden leeraar, den WelEerw. Heer J. Spijker. Als een blyk onzer innige erkentelijkheid voor uwe

Silwer skenkblad waarop die vriende van ds. N. J. van Warmelo hom in Kaapstad op 8 September 1863 'n adres en £150 aangebied het. Dit is 16 duim in deursnee.

waarneming der predikdiensten van zijn WelEerw., en als een gering honorarium daarvoor, bieden wij U tevens nevensgaande schenkblad en geldbeurs, inhoudende Een Honderd en Vijftig Ponden Sterling, aan.

Heden beleeft gij voor het eerst in Zuid-Afrika den dag uwer geboorte. Wat kunnen wij U bij eene voor U zoo belangrijke gelegenheid beter toewensen, dan dat U weldra de herderlijke zorg eener eigene gemeente moge toevertrouwd worden,

— dat de goede God, welke lotgevallen U in ons land in de toekomst ook mogen bejegenen, U het zalig vertrouwen op Zijne Vaderzorg en allesbesturende Voorzienigheid rijkelijk moge schenken, en U Zijne vertroostende nabijheid en onmisbaren zegen in alle omstandigheden uws levens in de ruimste mate moge doen ondervinden!

U dit van harte toebiddende, noemen wij ons,
WelEerwaarde Heer,

Met de meeste hoogachting,
Uwe Dienstwillige Vrienden en
Broeders in Christus,

D. G. VAN BREDA, Sr.

J. J. SMUTS

J. DE WET

L. MARQUARD, Jr.

Die vier persone wat namens die Kaapstadse vriendekring die adres onderteken het, was algar in daardie dae bekende persone. J. J. Smuts van redakteur van De Zuid-Afrikaan, J. de Wet 'n bekende regsgeleerde, vader van mevrou Koopmans de Wet, en L. Marquard 'n landmeter van beroep maar een van die mees veelsydig ontwikkelde mense van daardie dae.

Ds. Van Warmelo het op die volgende wyse sy dank hieroor betuig:

Voor al gevoel ik behoefte U te zeggen, hoe aangenaam het is voor mijn gemoed, de sympathie te mogen ondervinden van zooveel, die in mijne achting hoog staan aangeschreven en mij de moeilijke taak, om te voorzien in de predikdienst van een zoo achtenswaardigen leeraar, als de heer Spijker, gemakkelijker hebben gemaakt. Ik ben mij bewust van niets anders bedoeld te hebben dan de eere Gods, en de prediking van Jezus Christus en dien gekruist; met eerbiediging van andere begrippen heb ik de mijne nimmer verloochend, en het was mij goed te zien, dat een ieder, wie hij ook zijn moge, vreemdeling of niet, indien hij den regten weg slechts bewandelt, en volgens vaste beginselen zijne daden inrigt, aanspraak kan maken op de achting zijner medemenschen. Het is mij een spoorslag te meer om op dienzelfden weg voort te gaan, overtuigd, dat wij allen slechts een deel der waarheid hebben ontvangen, en God alleen de waarheid zelve bezit.

Ik dank u voor de gelukwenschingen bij gelegenheid van mijnen geboortedag door u uitgesproken. Ik vertrouw mij aan God toe, zonder wiens wil geen muschje ter aarde en geen haar van ons hoofd vallen kan, en indien het in Zijne wijsheid besloten is, dat aan mij een werkkring wordt toevertrouwd, om in Zijn wijngaard te arbeiden, dan zal dat doel, al is het langs verschillende wegen, zeer zeker worden bereikt.

Van Warmelo sou wel spoedig 'n werkkring kry, maar nie in die Kaapkolonie nie, nie in die Ned. Gereformeerde Kerk nie, maar in Transvaal, in die Ned. Hervormde Kerk, waar hy so'n merkwaardige loopbaan sou hê, en waar sy nagedagtenis nog steeds in ere gehou word.

In April 1863 het die Transvaalse Hervormde predikant ds. G. W. Smits van Rustenburg met sy vrou en kindjie vir familiesake na die Kaap vertrek waar sy skoonouers gewoon het. Ds. Smits het uit briewe van sy skoonvader, die heer W. S. de Vos, van die jong Hollandse proponent Van Warmelo gehoor wat daar dikwels aan huis gekom het. Op sy beurt het Van Warmelo by die heer De Vos van ds. Smits se aanstaande besoek aan Kaapstad verneem. Ds. Smits het op 11 Julie daar aangekom en Van Warmelo het gou die geleentheid gehad om met hom kennis te maak. Hulle het hierna mekaar taamlik veel gesien. Ds. Smits het hom meermale van sy werk in Transvaal vertel en van die destydse moeilike toestande. Ook het hy hom meegedeel dat die Hervormde gemeente Zoutpansberg waar hy konsulent was, die som van £250 gekollekteer het „teneinde een Leeraar uit Holland te kunnen laten uitkomen” en hom gevra of hy nie daarheen wil gaan nie. Nadat hy baie oor die saak nagedink het, het Van Warmelo die aanbieding aangeneem. Hy wou egter eers na Holland terug gaan om te trou. Ds. Smits is begin Oktober weer na Transvaal terug, maar Van Warmelo het iets langer in die Kaap gebly. Op 11 en op 25 Oktober het hy nog in die Lutherse kerk gepreek. In November het hy na Holland afgereis waar hy in die begin van Januarie aangekom het.

D. d. H.

De Kerkenraad der Nederduitsche Hervormde Gemeente in de Kaapstad/
 Naam de Guede Kaap/ getuigt hiermed/ dat het Voordragt der 17. Doops/ ongeboigte aanrekening/
 in het Doop Register dezer kerk geschied/ is totgebruid geworden op den 15^{den}
 dag der maand February van het jaar mijns Heeren Een Duizend Acht Honderd
 en 18 aan een kind/ genaamd

Tobias Johannes geb. den 15^{den} January 1818

Waarvan Vader is Johannes Werdly van der Riet

Meder: Maria Sophia Hendrina Harold

Getuigen De Willem Kier Tobias Johannes Harold

Jaquie Louisa Adriana Koor

Lieve William Nicolai van der Riet en

Eractia Sophia Johanna van Schoot

Van Naam en Tegel des Seem. Kerkenraads

J. H. van Nanger

Twee doopseels van ds. T. J. v. d. Riet, geb. 15
 Januarie 1818, en in die jare 1844-1880 predikant in die
 Kaakolonie. Die eerste is uitgereik in 1836 en die tweede
 in 1871.

D. 1.

De Ondergetekende, Predikant der Nederduitsche Hervormde Gemeente
in de Aaapstad, Aaap de Goede Hoop, getuigt hiermede, dat het Wond-
regel des H. Doops, blykens aantekening in het Doop Register dezer
Kerk geschied, is toegediend geworden op den *tyftenden*
dag der Maand *Februarij*, van het Jaar onzes Heeren Een
Duizend *acht Honderd en tachtien* aan het Kind, genaamd

✓ *Tobias Johannes, get den 15 Januarij*

Waarvan Vader is *Johannes Hendly van der West*

Moeder *Maria Sophia Hendrina Kerveld*

Getuigen *Gep. M. Kerveld, Kni Tobias Johannes Kerveld*

Juffr. Louisa Mariana Karm

Lieve Willem Nicolai van der West

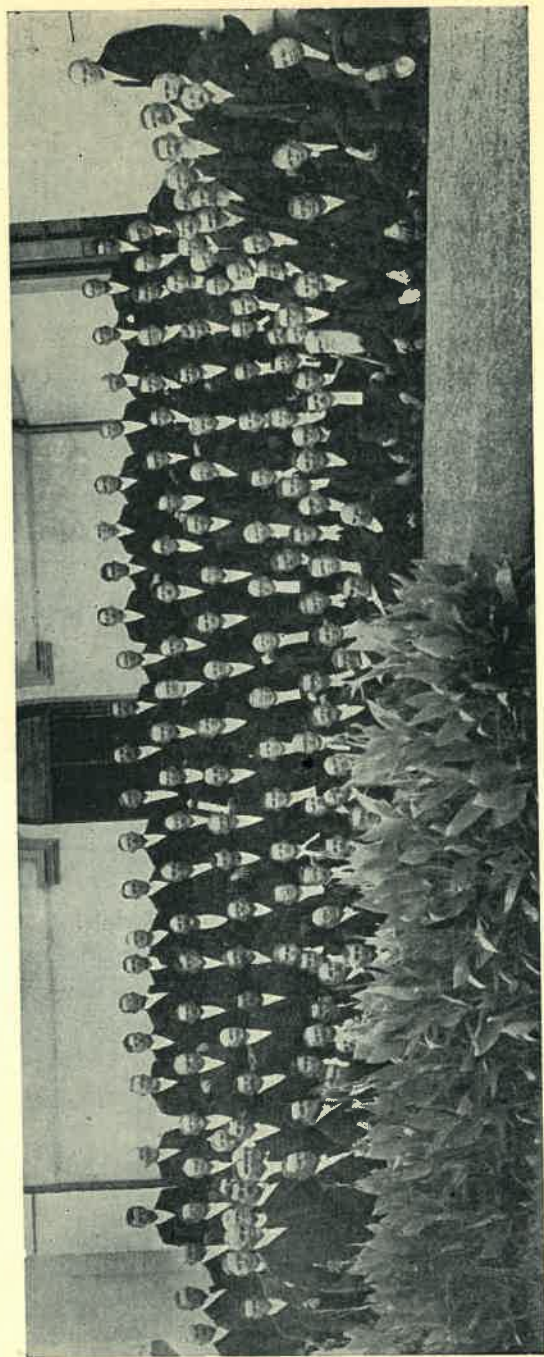
Conelia Sophia Johanna van Schoor

D. 6.

Aaapstad, Aaap de Goede Hoop.

den *1. Augustus, 1871*

Sewe-en-veertigste Algemene Kerkvergadering, 1942.

NABETRAGTING.

Die eeufesviering van die eerste gemeente deur die Voortrekkers benoorde die Vaalrivier gestig, namelijk die Ned. Hervormde Gemeente, Potchefstroom in 1842, is verby. Ook die Algemene Kerkvergadering wat by hierdie geleentheid gehou is, het weer geskiedenis geword.

'n Groot voorreg was dit om hierdie feesviering by te woon — die indrukke van hierdie grootse en betekenisvolle gebeurtenis sal nooit uitgewis word nie. Al die verrigtinge het besonder glad verloop, die gees wat onder die feesgangers geheers het was uitnemend — 'n gees van dankbaarheid jeens die Koning van die Kerk wat die Kerk wat die Voortrekkers saam met hulle gebreng het, honderd jaar so rykelyk geseën het en vir ons volk tot so'n ryk seën gestel het; 'n gees van geheiligde trots om aan die oudste Kerk te mag behoort, die Kerk waarmee hierdie land aangê is; die Kerk wat die lig van die Evangelie die binne-lande van Suid-Afrika ingedra het.

Aan hierdie feite kan nie langer getwyfel word nie — die Ned. Hervormde Gemeente van Potchefstroom is die eerste gemeente in Transvaal gestig — die naam Nederduitsch Hervormd is die oorspronklike naam van die Kerk in hierdie land.

Nie alleen deur die historiese dokumente nie, maar ook deur H.M. die Koningin van die Nederlande, deur die Staat by monde van die Eerste Minister, deur al die politieke leiers van ons volk, waarvan nie een lidmaat is van die Ned. Herv. Kerk hier te lande nie, is hierdie *historiese feit* n.l. dat die Ned. Herv. Kerk die oudste Kerk in die land is en die Ned. Herv. Gemeente van Potchefstroom, die oudste gemeente in die Transvaal is, erken en onderskryf en beklemtoon. Nie alleen deur hierdie mense se boodskappe van gelukwensing nie, maar ook deur hulle teenwoordigheid of verteenwoordiging het hulle erken dat die Ned. Hervormde Gemeente van Potchefstroom die enigste gemeente in Transvaal is, wat die his-

toriese reg besit om Eeufees te vier. Alle twyfel is uit die weg geruim — alle pogings om die geskiedenis anders te vertolk het ydel geword.

Betekenisvol was dit om hierdie Eeufees te vier in die kerkgebou deur die Voortrekkers opgerig en later vergroot en wat nog staan op die oorspronklike kerkplein. Hierdie feit is selfs erken deur die Ned. Herv. of Geref. Kerk, want op hierdie plein staan 'n monument wat mede-opgerig is deur die Ned. Herv. of Geref. Kerk in 1938 met geleentheid van die ossewatrek. Toe is op hierdie plein feesgevier omdat deur elkeen en almal toe erken is dat dit die oudste kerkplein in die Transvaal is. En hierdie plein het nog nooit van eienaar verander nie — onafgebroke is dit die kosbaar en gewaardeerde besit van die Ned. Hervormde Gemeente, Potchefstroom. En al sou dit nog miskien vir hierdie gemeente moontlik gewees het om die oorspronklike Doop- en Lidmate-register te buit, die kerkplein kon hulle nie van ander geroof het nie — die transportaktes is nog nooit gewysig nie.

Van die registers gepraat — in die advertensie¹⁾ van die Ned. Herv. of Geref. Kerk is o.a. 'n voorstelling te sien van die eerste Doopbediening te Potchefstroom deur Eerw. Lindley. Vir so'n voorstelling is historiese gegewens seker 'n vereiste — in hierdie geval die doopseëls van die kinders toe gedoop. En nou lyk dit seker 'n bietjie snaaks dat 'n voorstelling kan gegee word van 'n gebeurtenis waarvan die historiese bewys in die alleen-besit is van die Ned. Herv. Gemeente van Potchefstroom. Dit lyk na ploeg met 'n ander se kalf.

Net so min as die kerkplein is die Doop- en Lidmate-registers vervreemd. Hierdie registers is ook onafgebroke die kosbare besit van die Ned. Herv. Gemeente, Potchefstroom.

Sonder ophef, sonder grootdoenery, het die Ned. Herv. Kerk Eeufees gevier. Die Ned. Herv. Kerk wil nie en het ook nie die geld om reklame te maak nie. Dit is ook nie nodig nie — die geskiedenis spreek immers vir homself.

¹⁾ Die Huisgenoot 17 Julie '42.

Die Ned. Herv. Kerk is nie die groot Kerk nie, ook nie die ryk Kerk nie —die Ned. Herv. Kerk sal dankbaar wees as daar slegs van hom kan gesê word wat daar eenmaal van Johannes die Doper gesê is: „Johannes het wel geen teken gedoen nie, maar alles wat Johannes van Hom (Jesus) gesê het, was waar:” Joh. 10 v. 41. Vir die Ned. Herv. Kerk, wil hy aan sy roeping beantwoord, moet dit gaan om die eer van God. „As dit vir die kerk nie waarlik gaan om die eer van God nie, dan mag so'n kerk wel groot en magtig lyk, bewegings en verenigings onder sy vlerke dek, maar sy sin het hy verloor, en op die duur sal die wantroue teen so'n kerk toeneem.”²⁾

Deur die Algemene Kerkvergadering is op die ougevestigde tradisies van die oudste kerk voortgebou en is die beginsels waarvoor die kerk van die Voortrekkers al die jare gestaan het, opnuut beklemtoon. Uit al die besprekings en besluite het dit geblyk dat die oudste kerk nog steeds begerig is en van voorneme is om die ou beproefde paaie te bly bewandel. Van die ingevoerde Metodisme, een van die oorsake van die Groot Trek, is die Voortrekkerkerk net soos die Voortrekkers nog altyd afkerig van. Soos sy stigters wil hierdie kerk die gesonde Calvinistiese grondslag handhaaf en wil steeds waak vir alle Neo-Calvinistiese strominge wat slegs 'n karikatuur van die Calvinisme is.

Die Ned. Herv. Kerk wil by die volk staan en sy roeping teenoor die volk besef. Hieruit volg dat die kerk nie die kerk wil wees van die een of ander politieke party of van die een of ander buitekerklike beweging nie. „Die Kerk kan geen partyskap wees nie. Al die gemeenskappe, partye en verenigings buite die Kerk word noodwendig ook in die kerk verteenwoordig. Die Kerk erken die bestaan van hulle almal, maar het sy eie arbeid en doelstelling teenoor hulle, en laat hom daar ook nie met hulle onderlinge twiste in nie, beywer hom nie vir hulle strewe en ideale nie. Sodra die Kerk gaan praat na die mond van die een of ander party, dan verloor hy sy vryheid, dan

²⁾ Ds. F. J. v. Zyl, Almanak 1942 bls. 60.

is hy besig om hom te verneder tot 'n propagandamiddel, tot 'n party-instituut. So'n kerk sal deur God verlate wees, en elkeen wat die kerk daartoe bring, n verraaier wees van die kerk."³⁾

Die Ned. Herv. Kerk die Volkskerk—daarom bestaan der meerderheid van die lede van sy hoogste vergadering uit ouderlinge en diakens. Die Ned. Herv. Kerk is afkerig van kerklike imperialisme, maar ook van predikante-oorheersing. Die volk se stem is die koningstem. Weldadig en inspirerend was dan ook die invloed wat van die lede van hierdie vergadering uitgegaan het. Gedurig het dit maar weer geblyk dat die belange van die kerk vir hierdie manne-broeders hoofsaak is. Hulle ken geen bybedoelinge as hulle met kerksake besig is nie. Hulle Kerk het hulle lief uit al die liefde van hulle hart. Onder geen omstandighede laat hulle hulle deur onheilige propaganda beïnvloed nie. Hulle is geen stemvee wat bewerk kan word nie — nee hulle wil alleen staan onder invloed en leiding van die Gees van Christus.

In alle opsigte was dit 'n goeie vergadering. Deur die HoogEerw. Voorsitter is kalm en vasberade leiding gegee. Altyd het daar 'n weldadige invloed van die voorsitterstoel uitgegaan. Hy verstaan die karakter van ons kerk — hy ken die mentaliteit van ons mense.

Mog die Eeufeesviering en die Algemene Kerkvergadering geseënde vrugte dra vir ons Kerk, die Kerk wat ons liefhet, die Kerk wat vir ons voorgeslagte dierbaar was, tot in lengte van dae.

J. J. PRINSLOO.

Johannesburg, Julie 1942.

³⁾ Ds. F. J. v. Zyl, Almanak 1942 bls. 60.

LEENDERT GERHARDUS JANSE VAN RENSBURG.

Hierdie broeder is op 12 Februarie 1876 in die distrik Wakkerstroom gebore en is op 9 Maart 1942 op Ermelo oorlede. Hy het tot die geslagte Van Rensburg en Stoop behoort wat van die vroegste inwoners van Wakkerstroom was en van die begin af 'n groot aandeel had in die opbou van die Kerk in daardie distrik en met die kerkvereniging trou gebly het aan die Ned. Herv. Kerk. Die oorledene was self ook in die ware sin van die woord 'n kerkman, en vanaf 1917 was hy onafgebroke lid van die kerkraad van Ermelo, eers as diaken en vanaf 1925 ouderling. Meermale was hy lid van die Algemene Kerkvergadering, en ook na die jongste Alg. Kerkv. wat in Maart van hierdie jaar gehou is — die maand van sy dood — was hy afgevaardig. Een van die getroues het die Kerk in hom ontval.

S. P. E.

DIE HERVORMDE KERK IN AMERIKA.

Op Donderdag 4 Junie 1942 het die oudste Hervormde Gemeente in die Verenigde State van Amerika sy drie-honderdjarige bestaan gevier. Dit is die gemeente van Albanië in die staat Nieu-York. Hierdie eerste Herv. Gemeente van Amerika het ontstaan toe 'n kolonie Hollanders in 1621-1625 'n nedersetting aan die Hudsonrivier in die Nuwe Wêreld gestig het. Min of meer dieselfde tyd het daar ook 'n nedersetting van Swede gekom te Delaware. In 1655 is hierdie twee nedersettings onder Hollandse bestuur verenig, maar na die vrede van Breda in 1667 is hulle afgestaan aan Engeland.

Die eerste ouderling van die oudste kerklike organisasie was Pieter Minuit in 1628. Hy was die man wat, soos bekend, die plaas waarop die wêreldstad Nieu-York lê van die Indiane vir £3 gekoop het.

Die werk van die Herv. Gemeente van Albanië het eintlik reeds in 1624 begin toe Sebastiaan Jansen Krol godsdienstige werk begin het as sieketrooster. Behalwe sy krankbesoek het hy opdrag gehad om ook huisbesoek te doen en om preke voor te lees. Onder sy leiding het die koloniste saamgekom vir godsdiensoefeninge en is die fondamente gelê vir die latere georganiseerde gemeente.

Toe Krol opgetree het as sieketrooster en Minuit as ouderling was daar nog geen georganiseerde gemeente nie. Die toestand in die nedersetting was toe soos dit onder die Voortrekkers in Suid-Afrika was, want voordat die eerste Voortrekker-Gemeente in Transvaal, nl. die Herv. Gemeente van Potchefstroom in 1842 gestig is, was daar reeds 'n paar manne wat as ouderlinge fungeer het. So teken bv. P. J. van Staden op die kollektelys van 1 Nov. 1841 vir die bou van die eerste Herv. kerkgebou in Transvaal sy naam as „P. J. van Stade Kerkraad”, hoewel hy eers officieel op 25 Maart 1842 assodanig bevestig is. So het ook sy twee mede ouderlinge F. G. Wolmarans en D. F. Jacobs reeds met die trek as kerkseermeesters opgetree.

Die jaar 1642 word as die stigtingsdatum van die oudste Herv. Gemeente in Amerika beskou, omdat in daardie jaar die gemeente sy eerste predikant gekry het en die gemeente formeel georganiseer is. Hierdie eerste Herv. „Van der Hoff” in Amerika se naam was Johannes Megapolensis wat op 13 Aug. 1642 daar voet aan wal gesit het. Hy was afgevaardig deur die Classis (Ring) van Amsterdam in Nederland op versoek van die koloniste en van die Patroon Kiliaen van Rensselaer om „die Woord van God te verkondig in die kolonie van Rensselaerwyck in ooreenstemming met die owerheid, met die Belydenis en Kategismus van die Nederlandse Kerk en die Leerreëls van Dordrecht.” Onder sy bediening het die gemeente gebloei, ’n hoë standaard bereik en baie krag ontwikkel. Jare na sy dood het sy invloed nog voortgeleef.

Die eerste gebou wat vir godsdiensoefeninge gebruik is, is ingewy in 1643 en het naby Fort Oranje gelê. Die eerste kerkgebou is ingewy in 1654. Die teënwoordige kerkgebou is 150 jaar oud, maar die preekstoel wat in Holland gemaak is en in 1655 in gebruik geneem is, doen vandag nog diens in die moedergemeente van die Herv. Kerk in die Verenigde State van Amerika. Hierdie driehonderd-jarige preekstoel lyk bykans netsoos die preekstoel in die Herv. kerk van Chrissiesmeer en het vandag nog sy uurglas van 300 jaar gelede.

Hierdie uurglas lyk soos dié glasbuisies wat onder en bo dik is, in die middel dun, halfpad gevul is met fyn sand en in die kombuise gebruik word om bv. te sien hoelank ’n eier kook. Die preek moes seker klaar wees by die tyd dat die sand van die boonste deel in die onderste deel van die buisie geloop het, wat ’n uur geneem het. Die gemeente gebruik ook nog sy eerste kerkklok en wel van 1656. Die nagmaalstel en doopvont van daardie tyd is ook nog in die besit van die gemeente. Die teënwoordige predikant van die gemeente is Dr. M. Stephen James.

Soos ons Algemene Kerkvergadering in Maart l.l. sy sitting in die midde van die moedergemeente van Transvaal het en saam die Eeufees van die gemeente van Potchefstroom gevier het, so het die Algemene Sinode van

die Herv. Kerk in Amerika sy 139ste sitting in die oudste Herv. Gemeente van die Verenigde State gehou en saam met die gemeente Albanië sy derde Eeufees gevier.

* * *

Die naam van die kerk was eers die Nederduitsch Hervormde Kerk. In 1772 is die jurisdiksie van die kerk in Holland oor die kerk in Amerika verbreek. In 1794 het Engels die offisiële taal van die Herv. Kerk aldaar geword en toe word die naam verengels nl. „Dutch Reformed Church." In 1867 is die woord „Dutch" weggelaat en vanaf die tyd is die offisiële naam die „Reformed Church in America."

Die wapen van die kerk toon nog sy Hollandse afkoms, want netsoos op ons eie kerkwapen pryk ook op die wapen van die Herv. Kerk in Amerika die woorde in Hollands: „Eendracht maakt Macht." Die wapenspreuk van die kerk is: „Nisi Dominus Frustra", wat vry vertaal beteken: „Nutteloos sonder die Heer."

Die belydenis van die kerk is soos die van ons Herv. kerk die Drie Formuliere van Enigheid.

Sy kerkregering is soos ons s'n presbiteriaal en soos by ons word die Calvinisme gehandhaaf soos deur Calvin geleer en nie soos geïnterpreteer deur sommige van sy volgelingen nie.

* * *

Die Herv. Kerk in Amerika is nie een van die grootste kerke van die Verenigde State nie. Waar bv. die Metodiste en Baptiste elk ongeveer 8,000,000 lede tel, die Lutherane 4,000,000 en die Presbiteriane byna 3,000,000 daar tel die Herv. Kerk maar ongeveer 300,000 lede, wat in 728 gemeentes deur 856 predikante bedien word. Dit beteken dat gemiddeld elke predikant ongeveer 350 siele, of min of meer 200 belydende lede bearbei. Die gemeentes moet dus klein wees en die bearbeiding intensief. Dit het ons in die offisiële orgaan van die kerk, die „Intelligencer-Leader", wat weekliks verskyn en waarvan Dr. Bernard Mulder die redakteur is, keer op keer opge-

val hoe buitengewoon klein die getal lede is wat vra om afgestig te word.

Die totale opbrengs van al die gemeentes saam was die afgelope finansiële jaar iets minder as vier en 'n half miljoen dollar, wat in normale tye ongeveer £600,000 is. Dit wil sê dat die offervaardigheid van die lede te staan kom op £2, nie per belydende lidmaat nie, maar per persoon per jaar. Hierdie inkomste is 11% hoër as dié van die vorige jaar. Dit laat ons sien die gewilligheid van die Hervormdes van die Verenigde State van Amerika om Christus en sy Kerk met hulle offers te dien.

In die afgelope jaar het 7,418 jongmense belydenis van die geloof gedoen en 4,359 het met sertifikate van lidmaatskap by die verskillende gemeentes aangesluit. Hierteenoor staan 3,427 wat die kerk verlaat het en 4,818 wat as afvalliges gelos is.

Van die 6,585 wat gedurende die afgelope jaar die Heilige Doop ontvang het, is 1,063 groot gedoop toe hulle belydenis van die geloof gedoen het.

Daar is nie minder as 777 Sondagskole nie, wat besoek word deur 131,841 kinders, behalwe nog 28,868 katkisantente.

Die Herv. Kerk in Amerika het verskillende „Colleges” waar jong manne met 'n christelike lewensopvatting gevorm word vir verdere studie as onderwysers, tandartse, sendelinge, mediese dokters ens. ens., terwyl ander daar gevorm word vir die verdere teologiese studies aan een van die Seminaries van die kerk.

Die oudste van hierdie Teologiese Skole is die „New Brunswick Theological Seminary.” Dit is tewens die oudste Seminarie in die Verenigde State en is gestig in 1784. Dit is geleë naby Nieu-York stad. Die teenswoordige President daarvan is Ds. James E. Hoffman. Met die jongste Sinode-sitting is twee nuwe professore benoem: Ds. John Coert Rylaarsdam vir die stoel van die Ou Testamentiese tale en Eksegese en Ds. M. Stephen James, D.D. vir die stoel van Praktiese Teologie. Aan die end van laaste studiejaar het agt studente afgestudeer en die graad van B.D. ontvang.

Die tweede Seminarie is die „Western Theological Seminary” in die dorp Holland in Michigan. Die stigtingsjaar is 1884. Daar is ses voltydse professore aan hierdie inrigting verbind. Die nuwe president hiervan is Dr. J. R. Mulder, wat professor is in Dogmatiek. Hierdie inrigting is bekend as een van die beste van sy soort in die Verenigde State. Die B.D. graad daar verleen, word hoog geag, ook in die buiteland.

'n Derde, minder bekende is die „Arcot Seminary.” In die drie inrigtings saam het die kerk dertien teologiese professore.

* * *

Die Herv. Kerk van Amerika doen ook veel aan evangelisasie-werk in die buiteland. Die eerste sendingvereniging dateer vanaf dié jaar 1822. Ses en twintig jaar eerder is reeds sendingwerk gedoen in samewerking met ander denominasies. In 1832 het die Herv. Kerk begin om selfstandig sendingwerk te doen. Daar is nou Herv. sendingstasies in Indië, China, Japan en in Arabië.

Die jongste Algemene Sinode — daar is ook vyf partikuliere Sinodes — het, soos reeds gesê in Junie l.l. vergader. Dit is bygewoon deur 241 afgevaardigdes, waarvan die 116 predikante en 116 ouderlinge een en veertig Classes (Ringe) verteenwoordig en die ander nege die 3 Seminaries, die 3 Kolleges, die Raad van Buitelandse Sending en die offisiële kerkorgaan.

Die President van die Sinode, wat netsoos by ons gekies word behalwe dat elke afgevaardigde, ook 'n ouderling, gekies kan word, is Dr. Joseph Sizoo en die Vice-President is Dr. Clarence P. Dame. Albei is diep in die vyftig jaar en albei is in Nederland gebore, maar het opgegroeï in Amerika. Albei het ere-doktersgrade ontvang. Van die hand van die nuwe President van die Sinode het verskillende boeke verskyn. As voltydse sekretaris van die Sinode is nou gekies Ds. James E. Hoffman. Die aftredende President was die teologiese professor Dr. Simon Blocker en die aftredende vice-President is Dr. John Broek en die aftredende Scriba is Dr. Ingham.

Die Sinode wat ongeveer 'n week sit, handel bare sake af. Daar onder noem ons die volgende rapporte: oor die Staat van godsdiens; oor die Revisie van die Liturgie; oor broederlike betrekkinge met ander kerke; oor die Predikante Pensioenfonds, die Federale Raad, die Wêreld Raad; oor Opvoeding, die Kolleges en Seminaries; oor Evangelisasie en Sending; oor Veldpredikers ens. ens.

Die Hollandse afkoms van die Herv. Kerk in Amerika kom ook uit in die toga van die President van die Sinode. Syne lyk netsoos die van ons Herv. predikante, nie die Engelse toga's wat voor oop is nie, maar die Hollandse wat voor met 'n lang ry knope toegeknoop word en weerskante langs die ry knope 'n lang, breë fluwele strook van bo tot onder.

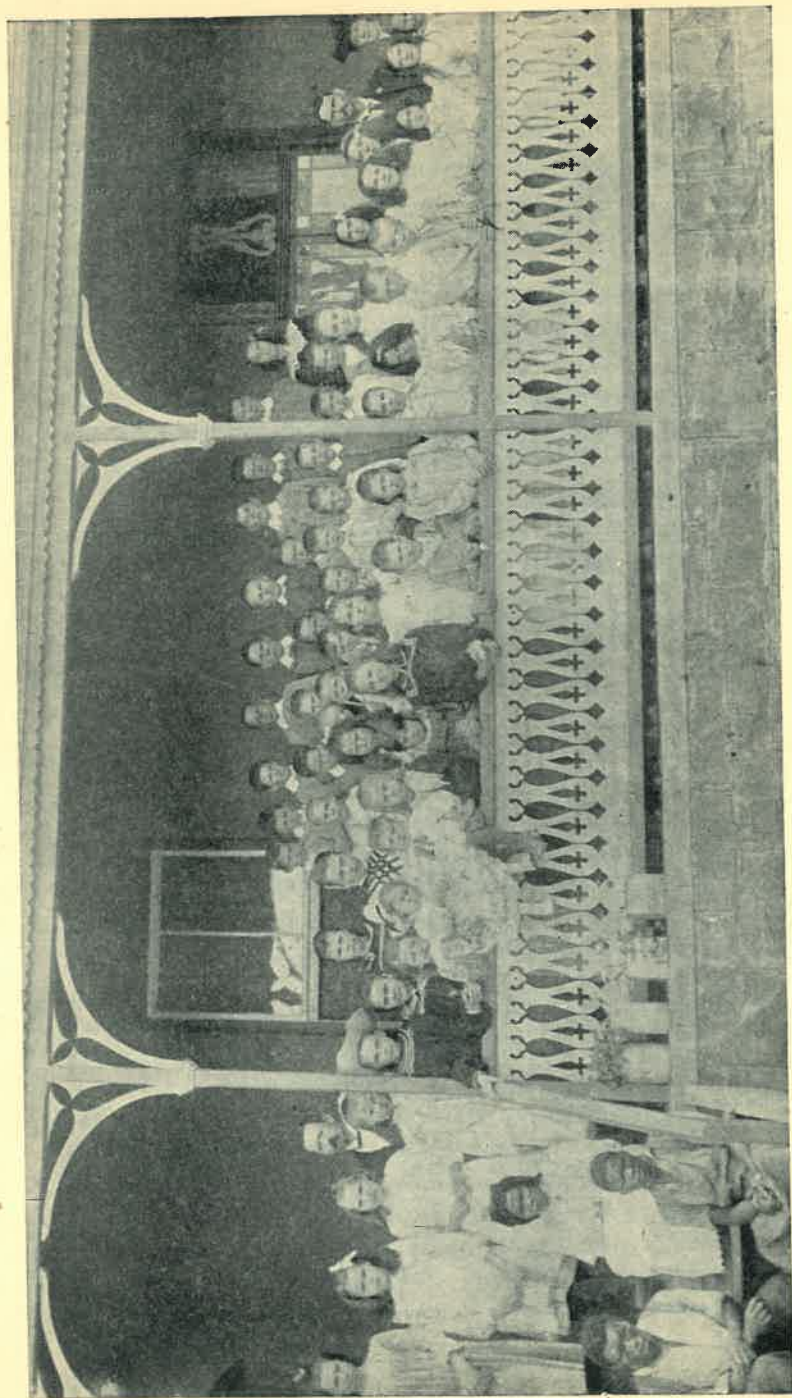
Daar is lewe in hierdie kerk in Amerika. 'n Gesonde, christelike, calvinistiese gees word daarin gevind. Die ideaal is om elke lid aan die werk te sit, volgens die rede deur die aftredende President van die Sinode gehou. Hy sê daar is 'n plig om te vervul en 'n werk om te doen vir elke lid van die kerk. Hy dring by die leraars aan om nie terug te deins om lidmate werk te gee om vir Christus en sy kerk te doen nie. As die predikant hulle vra om iets te doen vir Christus, bewys hy hulle 'n eer, doen hy vir hulle 'n guns, want deur saam te werk word hulle deelgenote aan die lyde van Christus en dit is die enigste manier om deelgenote van sy heerlijkheid te word.

Die Hervormde teologie is volgens Dr. Blocker die beste vertolking van die godsdiens van die Bybel in die wêreld.

„Dit bring groot christene voort omdat dit 'n groot God, 'n groot Saligmaker en 'n groot redding van groot genade aan groot sondaars verkondig.”

Wat ons van die Herv. Kerk in Amerika lees het, vestig by ons die indruk dat die s.g. „sosial gospel” (die evangelie aangepas aan sosiale toestande), wat skering en inslag is in sommige kerke van Amerika, nog nie die christo-sentriese prediking in daardie Kerk verdring het nie. Christus is nog die middelpunt. Ons groet hierdie susterkerk oor die see.

JOH. DREYER.

DIE WEESHUIS VAN MIDDELBURG IN 1904.

Na die oorlog van 1899-1902 is daar op verskillende plekke in die land inrigtings in die lewe geroep waarin kinders van gesneuwelde Republikeinse burgers opgeneem is. Hiernaas druk ons 'n portret af van die weeskinders van die Weeshuis wat in Middelburg opgerig is. Dit is in 1904 geneem. Die manspersoon wat heeltemaal links agter die vier meisiekinders staan, is die weesvader, die heer J. A. Gilfillan. Sy vrou, die weesmoeder, staan meer na regs en is kenbaar aan die swart repe lint of fluweel wat kruiselings op haar klere gewerk is. In die heel agterste ry, die derde van links, staan L. de Wade, nou van die gemeente Losberg. Ouderling Coetzee van Witbank staan in die middelste ry. Die kind wat in die heel voorste ry die vyfde van regs staan en waarvan die kop tussen twee ander kinders uitsteek, is prof. dr. S. P. Engelbrecht wat ook 'n tyd lank in die weeshuis opgeneem was.

Die getal weeskinders op die portret is nie groot nie, want die inrigting was maar klein. Daar sal egter nog verskillende van hulle wees wat na nege-en-dertig jaar met belangstelling van hierdie portret kennis sal neem, en by wie die gedagtes binne-in hulle vermenigvuldig sal word.

ROBERT SCOT YOUNG.

Robert Scot Young is op 12 Maart 1833 in Edenburg, Skotland, gebore. Dit is nie bekend wanneer hy na Suid-Afrika gekom het nie. Hy was woonagtig op die plaas Moedwil in die distrik Rustenburg, en was twee keer getroud, die eerste keer met Emma Maria Frantz en daarna met Martha Johanna Jonker. In 1864 het hy aangeneem om die klip fondament van die teenswoordige kerkgebou van Rustenburg te bou vir die bedrag van £215. Hy was baie verontwaardig toe in die dae van die kerkvereniging gedreig is om hierdie gebou van die Hervormde gemeente te vervreem. Een keer is hy selfs by die hoeksteen van die kerk aangerand. Op 2 Oktober 1890 is hy oorlede.

S. P. E.

JOHANNES JURIE VAN STADEN.

Hy is op 14 September 1828 in die distrik Uytendhage gebore. Vandaf die stigting van die gemeente Heidelberg in 1865 was hy diaken tot 1870 toe hy as ouderling gekies is. Meermale was hy afgevaardig na die Algemene Kerkvergadering en ook lid van die Algemene Kommissie. Op 1 Julie 1887 is hy oorlede.

Hy was 'n broer van Hermanus Johannes van Staden (geb. 23 Des. 1809 en oorl. 1 Feb. 1886) wat bekend was as Sterk Hermanus en van wie daar nog tal van verhale in die omloop is wat van sy buitengewone sterkte getuig.

S. P. E.

M. VAANDRAGER.

Die heer Vaandrager, skrywer van die herinneringe oor die C.N.O., 1900—1908, is nog een van die ou garde wie se verdienste vir die opbouing van ons volk groot is, en nie vergeet mag word nie. Hy het in 1897 in Transvaal gekom en is al gou op die staf van die Staatsmodel-skool in Pretoria geplaas en daarna op die van die Normaalskool. Hy is die engste van daardie ou Normaal-skool-onderwysers van die Z.A.R. wat nog leef.

DE BEWEGING VOOR CHRISTELIK NATIONAAL ONDERWYS IN Z. AFRIKA.

1900—1908.

Mijn taak is scherp afgebakend. Niet de Beweging in volle omvang zal door mij worden behandeld, slechts 'n deel, waarin schrijver dezes 'n zeer aktief deel heeft genomen. 't Is 'n gewichtig stuk van die Beweging en kan worden gekarakteriseerd als 'n spontane en heftige reaksie tegen 't welbewust streven om in korte tijd de jeugd van Zuid-Afrika, spesiaal die van de Zuid-Afrikaanse Republiek en de Vrijstaat te verengelsen.

De oorlog tussen Boer en Brit woedde hevig in 1900. 'n Groot deel van de Republieken was door de vijand bezet. Lord Roberts had reeds naar Londen geseind, dat de oorlog feitelijk over was. Hieraan ontbrak evenwel nog veel. In de beide Republieken buiten de grote dorpen, ja ook in de Kaapkolonie, zwierven Boerenkommando's onder leiding van buitengewoon vindingrijke generaals rond, die nu en dan aan de Britse machten gevoelige nederlagen toebrachten. Maar . . . deze militaire suksessen aan Boerenkant, hadden droeve gevolgen voor de Boerenvrouwen en -kinderen op 't platteland. Elke Boerenplaats was in zekere zin 'n steunpunt voor de guerilla-benden. En om hieraan 'n einde te maken, gingen de Engelse militaire autoriteiten er toe over om de Boerenplaatsen te verwoesten, en vrouwen en kinderen samen te brengen in de berucht geworden konsentratiekampen.

De opeenhoping in elk kamp van honderden kinderen, die in de termen vielen van schoolonderwijs, leverde 'n moeilijk probleem op. Hoe dit op te lossen? De militaire autoriteiten hadden 't te druk om aan deze zaak behoorlijk aandacht te schenken. De Hoge Kommissaris Lord Milner beseftte dadelik welk 'n prachtige kans hem hier geboden werd om de Afrikanernatie te verengelsen. De Heer E. B. Sargant, 'n hooggeplaatst ambtenaar van de Britse Staatsdienskommissie, werd uitgenodigd naar Zuid-Afrika te komen en kreeg opdracht om 't onderwijs in de pas geannekseerde kolonies Transvaal en Vrijstaat te reorganiseren. Laat ik liever zeggen *organiseren*. Want de man van de „clean slate” deed, alsof in de Republieken nooit 'n stelsel van onderwijs bestaan had. In

korte tijd werden niet minder dan 300 onderwijzers (essen) uit Engeland en de Britse kolonies ingevoerd, mannen en vrouwen, die geen stom word Hollands kenden, om de Boerenkinderen met Engels als uitsluitend medium onderwijs te geven. De opvoedkundige misdaad hierdoor aan die kinderen bedreven, werd later in 'n officieel rapport goedgepraat met de mededeling, dat de Boerenkinderen zo wonderlijk snel 'n vreemde taal aanleerden. Hoe in de kringen van 't Christelik Nationaal Onderwijs over hem werd gedacht, blijkt uit 'n artikeltje in 't Christelik Schoolblad van 1 Mei 1905, bij gelegenheid van 't vertrek van de Heer Sargant uit Zuid-Afrika:

„Als stichter van de kampscholen, waar hij met 'n machteloze mensenmassa te doen had, welke door verdrukking en ellende willoos werd, was hij op zijn plaats. Hij de „faddist“ kon daar de arme kampbevolking zijn stelsel van onderwijs opdrukken en opdringen. Met de kampen verdween zijn grootheid.

Na de oorlog vertelde hij aan zijn onderwijzers, nummers in zijn stelsel, dat ze voor 'n heerlijk arbeidsveld stonden. In dit land van wilden was nog nooit onderwijs gegeven, zij stonden voor „a clean slate“.

Schone beloften deed hij de onderwijzers, zodat ze hem, de clean-slate-man, ook noemden de man der on vervulde beloften.

Anderen heetten hem blind werktuig van Lord Milner. Al maakte hij zich dus geen naam, namen kreeg hij genoeg.

Ja, lieve kinders hebben er veel.

Als Directeur van Vrijstaat en Transvaal maakte hij 't maar kort.

Zijn onprakties optreden maakte 'n spoedige promotie noodzakelijk en zo werd hij volgens „De Volkstem“ een der geestelike bedienden van Milner, met de titel van: Opvoedkundig adviseur van Transvaal en Oranje Rivier Kolonie.

Wat deze dubbelovergehaalde specialiteit op onderwijsgebied als zodanig uitgevoerd heeft, is ons onbekend. Alleen weten we, dat hij 'n rapport over 't kafferonderwijs uitbracht. Dit lag hem na aan 't hart.

In elk geval zijn we dit opvoedkundig orakel nu kwijt. Het kostte per jaar £1,500.

De Heer Sargant is heengegaan zonder begeerd te zijn.”

Met 't bovenstaande als donkere achtergrond willen we wijzen op enige lichtpunten. 'n Onderwijsstelsel als

ontwikkeld in de Z. A. Republiek door Dr. N. Mansvelt in de negentigerjaren van de vorige eeuw is maar niet in één slag uit te roeien. 't Houdt nog hier en daar stand of doet nog lang zijn nawerking gevoelen. Met blijdschap en dankbaarheid zij hier vermeld, hoe het sisteem gehandhaafd is onder die krijgsgevangenen in ballingschap, waaronder zich tal van Hollandse onderwijzers bevonden, hierheen gekomen onder 't Kruger-regime door bemiddeling van 'n Kommissie in Amsterdam (Holland). Deze Kommissie bestond uit hoogstaande mannen met 'n warm hart voor Z. Afrika. Laat ik slechts noemen Baron Roëll, Jonkheer Frank van Lennep, Ds. Gispén en niet te vergeten de Heer H. J. Emous, hoofd ener school te Amsterdam. Toen in Oktober 1899 de oorlog tussen Boer en Brit losbarstte, hebben deze uitgezonden onderwijzers als één man aan de kant der Boeren gestaan. Velen hebben met 't geweer in de hand de zaak der Boeren verdedigd, enkelen hebben hun leven er voor gegeven, anderen zijn als krijgsgevangenen met de Boeren verbannen naar Indië, Ceylon, St. Helena, Portugal of de Bermuda's. En wat is nu het wonderlike? Deze onderwijzers in ballingschap, verstrooid naar alle delen van de wereld, zijn zonder onderlinge afspraak — wat onmogelijk was — spontaan ogenblikkelijk in de nieuwe omgeving begonnen met hun werk als onderwijzer voort te zetten onder de jonge Boeren, wier schoolopleiding gebrekkig was geweest of geheel had ontbroken. En dat onderwijs was geheel overeenkomstig het sisteem van de Republiek. Ere aan de mannen, die zonder of tegen zeer schrale beloning hun tijd en krachten hebben gegeven om daar in den vreemde door hun onderwijs de geest van vrijheid en de liefde voor taal, godsdienst en geschiedenis levendig te houden en te versterken. Wij weten, dat sommigen van hen daar aantekening van hun ondervindingen hebben gehouden. Wij spreken de wens uit, dat hun dagboeken niet te loor zullen gaan, maar voor het nageslacht behouden zullen blijven. Voor de toekomstige historikus zijn ze toch van onschatbare waarde.

Zelfs niet in alle vrouwen- en kinderkampen was 't onderwijs uitsluitend Engels en in imperialistische geest. Zo was in Klerksdorp 'n grote school onder leiding van de Heer H. A. W. Hesse, lid van 't Transvaalse Hoofdbestuur van Onderwijzers, die bijgestaan door 'n grote staf van Afrikaanse onderwijzers, in de lagere klassen altans onderwijs kon geven met Hollands als voertuig.

In de steden en sommige grotere dorpen was nog 'n tamelijk groot deel van de Hollandssprekende bevolking,

in hoofdzaak vrouwen en kinderen. En dit aantal nam sterk toe, toen zovele Boerenfamilies van buiten werden ingebracht, vooral in Pretoria. Indien iemand in 't dorp de verklaring aflegde, dat hij 'n familie huisvesting zou verschaffen en voor de leden ervan zou zorgen, dan behoefden dezen niet naar 'n kamp te worden gebracht. 'n Aantal dorpelingen wilde gaarne zo'n verklaring doen, met het doel de ingebrachte vrouwen en kinderen uit de gevreesde konsentratie-kampen te houden. Niet enkel werd voor voedsel en deksel gezorgd, ook voor onderwijs aan die kinderen. Ter voorziening in die stoffelijke en geestelijke nood was er de gewenste samenwerking tussen het Nederlands Bijstandsfonds onder leiding van Ingenieur De Wildt, en Ds. H. S. Bosman, de enige overgebleven Hollandse predikant in Pretoria. Behalve de schoolgebouwen, die geen eigendom van de Transvaalse Regering waren: de Oosteind- en Westeindschool en de school op de zogenaamde Burgerrecht-erven, werden kerken voor schooldoeleinden gebruikt. Aan kinderen ontbrak 't niet, evenmin aan Onderwijzers, van wie ongeveer 'n dertigtal aanwezig was. 't Duurde niet lang of zes scholen waren aan den gang, scholen die zich geheel en al hielden aan 't leerplan van de Z.A. Republiek. De inkomsten waren gering, schoolgeld konden de meeste ouders of liever moeders niet betalen. De salarissen der onderwijzers waren zeer schraal. Toch deden ze 't werk met grote toewijding en opgewektheid. En 't is gelukt, vooral door de hulp van 't Nederlands Bijstandsfonds, deze scholen tot het einde van de oorlog in stand te houden.

Ook in Johannesburg en Krugersdorp zijn gedurende de Engelse bezetting Hollandse scholen in stand gehouden.

De nieuwe Engelse Regering heeft zich met deze scholen niet ingelaten. Blijkbaar heeft ze zich op 't standpunt geplaatst: aangezien we geen geldelijke steun verlenen aan die scholen, zullen we ons met hun zaken niet bemoeien. In ons oog 'n gezond en zeer liberaal standpunt.

Inmiddels had zich op initiatief van de Heer W. Klooster, Hoofd Oosteindschool, en Ondergetekende 'n Kommissie van onderwijzers gevormd met het speciale doel om inlichtingen in te winnen omtrent de omstandigheden, waarin de Hollandse Onderwijzers en hun betrekkingen in Transvaal verkeerden en zo mogelijk hulp te verlenen, waar die nodig was. Deze Kommissie „Vriendenkring" geheten stelde zich in kontakt met de Heer Emous,

'n man die als 'n leidende figuur in de Amsterdamse kommissie, hierboven vermeld, zoveel gedaan had om Transvaal van geschikte onderwijzers te voorzien. Aan de Heer Emous werd uitvoerig en nauwkeurig ons streven uiteengezet, verzocht ons te erkennen en van „Vriendenkring” als tussenpersoon gebruik te maken om stoffelijke steun te bieden aan kollega's, die in hulpbehoevende omstandigheden verkeerden als gevolg van de oorlog.

„Zooals we verwacht hadden” — aldus schreven we in 'n artikel „De Oorsprong van de Kommissie voor C.N.O.” voorkomend in 't Gedenkboek van de Vereniging van Onderwijzers(essen) in Z. Afrika bij gelegenheid van 't vijftiengjarige bestaan, 1918—, „zoals we verwacht hadden, was 't antwoord uit Holland gunstig. Ons plan werd niet enkel goedgekeurd, maar zelfs zeer sterk toegejuicht. Geld zou dadelik worden verstrekt. Om niet in den blinde te geven, werd 'n Reglement ontworpen”, dat de maatstaf aangaf, waarnaar geldelijke hulp zou worden verleend. Dank zij voorbereidende werkzaamheden konden we, zodra de eerste gelden ons bereikten, de nodige hulp verstrekken. Over gebrek aan middelen viel niet te klagen. Aan tal van onderwijzersfamilies konden we 'n matige ondersteuning geven en menig kollega, van buiten ingebracht en op 't punt naar den vreemde te worden gestuurd, konden we wat reisgeld medegeven.

Zo bleef de toestand tot einde van de oorlog 31 Mei 1902.

Wat daarna gebeurde, beschreven we in 't „Gedenkboek” — hierboven vermeld — als volgt:

„Vrede! Zondagmorgen 1 Junie verspreidde zich 't gerucht door Pretoria. Het eerste gevoel was blijdschap. Nu toch zou aan veler lijden 'n einde komen. Wat diepe teleurstelling, toen de voorwaarden bekend werden! 'n Geest van moedeloosheid maakte zich van ons allen meester. Tevergeefs dus hadden onze dapperen gestreden, tevergeefs duizenden vrouwen en kinderen ten dode toe geleden! In zak en as zaten we ter neer. Wat nu? Eer we hierop konden antwoorden, kregen we volop werk. We werden spoedig genoeg er aan herinnerd, dat onze taak nog niet afgelopen was.”

.... Het aantal leerlingen op de Hollandse scholen in Pretoria nam snel af wegens 't vertrek van zovele Boeren-families naar buiten. Hier lag 't oude schoolgebouw in puin en de middelen ontbraken, om het weer op te richten. Wat stond de onderwijzers, die gedurende de oorlog hun werk hadden voortgezet en de kollega's die tans van hun kommando's terugkeerden, nu te doen?

Hun taak als afgedaan te beschouwen nu de wapenen ten nadele van de Boeren hadden beslist, de strijd voor 't behoud der Hollandse Taal ook maar op te geven en te trachten op andere wijze 'n broodwinning te vinden?

In 't binneste onzer ziel klonk 't: Neen, dat mag niet! En dit „neen” werd versterkt door de bemoedigende woorden van de grote Boerenvriend, de Heer Emous, die in zijn Christelijk Schoolblad” schreef:

„Indien het Afrikaanse Volk de taal zou prijsgeven, zo ware het ondergegaan en verzwolgen en daarom wietans iets voelt voor de zaak der Hollandse Afrikaners, late niet na het Nationaal Onderwijs in de eigen taal met alle krachten te bevorderen. De weg daartoe is reeds gebaad.”

Aan de arbeid dus! We stonden voor 'n heerlike, maar reusachtige taak: tegenover 't overwegend Engelse goevernements-onderwijs moesten wij komen met 'n stelsel van scholen, dat rekening hield met de godsdienst, de taal en de geschiedenis der Hollandse Afrikaners, dus met 'n stelsel van Christelike Nationale scholen, uitgaande van de ouders. En dat ogenblikkelijk na zulk 'n verwoestende oorlog! Zulk 'n taak te beginnen eiste vertrouwen op Gods hulp en geloof in de toekomst van de Afrikaanse Natie. Vrienden in Holland wilden financieel krachtig helpen, als hier de zaak maar flink werd aangepakt.

„Vriendenkring” kreeg de vererende opdracht scholen op gang te helpen. Onze Vereniging stelde dat bewijs van vertrouwen op hoge prijs. Met de nodige voorzichtigheid werd 't werk begonnen. Steeds werd met vertrouwde Afrikaanse Voormannen overleg gepleegd. Hoe droef de geldelike positie van de Boerenbevolking ook was, we meenden, dat van meet af er sterk moest worden op aangedrongen, dat wie maar enigszins kon, bijdragen moest in de kosten van 't onderwijs. 'n Subsidie-regeling werd ontworpen en daar deze regeling bijna ongewijzigd tot 't einde van de beweging voor C.N.O. is blijven bestaan, worde ze hier vermeld. Gehuwde onderwijzers zouden, indien de school minstens 15 leerlingen telde, gesteund worden met 'n maksimum-subsidie van acht pond sterling per maand, uit te betalen, zolang 'n schoolgeld minder dan vier pond sterling tien schillings per maand bedroeg. Indien het schoolgeld boven £4 10sh. steeg, dan zou het meerdere van de maksimum-subsidie worden afgetrokken. Voor ongehuwde onderwijzers met 'n school van minstens 15 leerlingen werd de maksimum-subsidie op £5 bepaald. Dit bedrag zou worden uitbetaald, zolang de schoolgelden minder dan £3 bedroegen. Indien 't

schoolgeld boven £3 steeg, zou 't meerdere van de maksimum-subsidie worden afgetrokken.

Natuurlijk droeg deze regeling 'n voorlopig karakter. Ze moest in Holland worden goedgekeurd. 't Was voor ons zelfs niet bij benadering te bepalen, over hoeveel geld de Kommissie daar te beschikken had.

Wat de geest en de aard van 't onderwijs betreft, meenden we ons zo nauw mogelijk te moeten houden aan de oude Wet van de Z.A. Republiek.

„Er was nu 'n begin.” Zo schreef ondergetekende aan de Heer Emous. „'n Stekje was nu geplant in de grond, doorweekt van tranen en bloed. 't Was geplant met 'n biddend hart. En 't was ons aller wens, dat het onder de zegen des Heren mocht opgroeien tot 'n krachtige boom, die zijn takken over geheel Zuid-Afrika zou uitbreiden.”

Deze wens beloofde in vervulling te komen. Van alle kanten kwamen brieven om inlichtingen en aanvragen om steun. We kwamen nu voor 'n moeilijk geval te staan. Geld was hier nog niet. Over hoeveel in Holland te beschikken was, wisten we niet en 't zou nog weken duren, eer we antwoord op onze brieven konden krijgen. We besloten naar Holland te kabelen, of er fondsen genoeg waren voor 't openen van plus minus 50 scholen tegen 'n gemiddelde subsidie van £7 per maand. Hierbij kwamen dan nog 'n paar honderd pond voor stichtingskosten.

't Antwoord luidde, dat *we met onze werkzaamheden onverzwakt konden doorgaan.*

„Vriendenkring”, als bestaande uit onderwijzers, die straks belang konden hebben bij 'n subsidieregeling, was niet dan node er toe overgegaan zich met de financiële zijde der zaak te bemoeien. We waren evenwel uiterst voorzichtig en hielden voeling met vertrouwde mannen, Afrikaners en Hollanders, hier ter stede, die zich vormden tot „'n Algemene Kommissie tot behartiging van 't Christelik Nationaal Schoolonderwijs.” Deze Kommissie bestond uit de navolgende H.H.: Ds. H. S. Bosman, Voorzitter; Ds. P. Postma, Sekretaris; M. E. de Wildt, Dr. H. Reinink en Generaal J. C. Smuts. Ze keurde, tot onze grote voldoening, de werkzaamheden, tot dusver door „Vriendekring” verricht, goed. Ons voorlopig reglement werd na 'n kleine wijziging door haar bekrachtigd. Deze wijziging bestond hierin, dat de maksimum-subsidie per maand niet acht, maar tien pond sterling kon bedragen, met dien verstande, dat 't salaris van de onderwijzer de £15 niet te boven zou gaan. Blijkens dit reglement

was de grondslag van ons onderwijs *Hollands*. Vandaar de weinige uren, die in de eerste leerjaren aan 't Engels mochten besteed worden. Was evenwel die grondslag goed gelegd, dan mocht met 't oog op de praktijk veel tijd voor 't Engels worden uitgetrokken, zodat in de hogere standaarden evenveel uren in 't Engels als in 't *Hollands* mochten onderwezen worden.

Er werd besloten het reglement te laten drukken en toe te zenden aan de Heren predikanten, onderwijzers en andere personen, van wie we wisten, dat ze zich voor de zaak van 't *Hollands* onderwijs interesseerden.

Wat de leerkrachten aangaat, meenden we, kwamen alleen in aanmerking zij, die in 't bezit waren van 'n onderwijzerscertificaat, of dezulken, die door 't vroegere Departement van Onderwijs onvoorwaardelijk waren erkend.

Later is het reglement uitgewerkt tot 'n Leerplan voor de Hollandse scholen voor Chr. Nat. Onderwijs.

De werkzaamheden van „Vriendenkring” waren intussen verbazend toegenomen door de korrespondentie met de Onderwijzers, 't verzenden van Staten, reglementen, enz.

Bovendien werd eens per maand verslag gedaan van al de werkzaamheden aan de Algemene Kommissie, die het doorzond aan de Heer Emous. Zo uitgebreid was 't werk geworden, dat het niet meer door één persoon in zijn vrije tijd kon worden verricht. 't Werd hoog tijd, dat 't sekretariaat werd waargenomen door iemand, die al zijn krachten er aan wijden kon. Vandaar 't volgende schrijven aan de Algemene Kommissie.

„Mij is opgedragen U mededeling te doen van de volgende motie, aangenomen op de Vergadering van „Vriendenkring” op Maandag, de 8ste Desember 1902:

„Overwegende dat het in 't belang van 't *Hollands* Onderwijs is, dat alle werkzaamheden met betrekking tot de regeling van dat onderwijs in één hand komen;

Overwegende, dat die arbeid omvangrijk genoeg is, om de aanstelling van 'n klerk te wettigen;

Besluit om de Kommissie voor Chr. Nat. Onderwijs te verzoeken haar tegen 1 Jan. 1903 te ontslaan van haar verplichtingen en werkzaamheden en één persoon aan te wijzen, die op genoemde datum archief enz. kan overnemen.”

Deze Algemene Kommissie, die zich in begin 1903 herdoopte in „Hoofdkommissie voor Christelik Nationaal Onderwijs” willigde 't verzoek in. Voor 't Sekretariaat kwam 't eerst in aanmerking Ondergetekende, die tot

dusver al 't korrespondentie-werk verricht had. Schrijver dezes gaf evenwel te verstaan, dat hij niet voor Sekretaris in aanmerking wenste te komen. Hij wilde van zijn eigen, destijds bloeiende school, die toen gehouden werd in 't gebouw van de Nederduits Hervormde Kerk, Marktstraat, Pretoria, niet scheiden; bovendien gaf hij aan 't eigenlijke schoolwerk verre de voorkeur boven administratieve arbeid. Als Sekretaris werd nu benoemd de Heer H. Visscher, die in de Z. A. Republiek de betrekking van Inspekteur van Scholen bekleed had.

Vriendenkring's werk was nu afgelopen. De zorg voor 'n 25-tal scholen, tellende 500 leerlingen, kon hij nu aan andere handen overlaten. Met voldoening kon de Vereniging, wier werk door de Kommissie in Holland en door Afrikaanse en Hollandse Voormannen hier steeds was goedgekeurd, terugzien op wat zij in 't belang van onderwijs en onderwijzers in tijden van nood en ellende had mogen doen, en al hield zij nu op te bestaan, op de door haar gelegde grondslag kon nu worden voortgebouwd.

In de Hoofdkommissie voor C.N.O. kwam in 't begin van 1903 enige verandering. Aan de predikanten Bosman en P. Postma, vertegenwoordigende de Verenigde en Gereformeerde Kerken, werd toegevoegd de Hervormde leraar M. J. Goddefroy en in de plaats van Generaal Smuts en Dr. Reinink kwamen Generaal C. F. Beyers en de H.H. S. Meintjes en A. D. W. Wolmarans, terwijl de Heer De Wildt als vertegenwoordiger van 't Nederlandse Bijstandsfonds bleef fungeren. 't Aantal scholen breidde snel uit, niet enkel in de buitendistrikten, ook in de steden en grotere dorpen. In die tijd werden o.a. opgericht de Eendrachtschool te Pretoria, 't Jeppes Opvoedings-instituut te Johannesburg en Kerk scholen te Middelburg, Heidelberg en Ermelo. „Binnen niet zeer lange tijd liep 'n brede gordel van C.N.O.-scholen van Oost tot West door Transvaal, vooral in de distrikten Mariko, Rustenburg, Pretoria en verder ook in Middelburg, Lijdenburg en tot in Ermelo en Piet Retief. Een tweede gordel liep van Christiana door Klerksdorp, Potchefstroom, Heidelberg en Standerton. Verspreide scholen waren in Waterberg en Zoutpansberg", (H. Visscher, Gedenkboek).

In betrekkelijk korte tijd steeg het aantal scholen tot 250 met ruim 6,000 leerlingen.

Later zijn deze getallen nog aanmerkelijk toegenomen. Volgens opgaven verstrekt door 't Kantoor van

C.N.O. bedroeg het getal leerlingen voor 't 3de kwartaal 1904:

In Julie 6991, in Augustus 7171 en in September 7247. Aan schoolgeld en vrijwillige bijdragen werd over hetzelfde kwartaal opgebracht de som van £4,339 en tien shillings.

De beweging voor C.N.O. ontwikkelde 'n kracht, waarmee 't Departement van Onderwijs rekening moest houden. De groei bewees de onpopulariteit van de Goevernementschool, waar 't Hollands 'n vreemde taal was verklaard en waar totaal geen rekening werd gehouden met de tradities van de Afrikaner. De groei is des te meer opvallend, als we indenken, in welk 'n benarde toestand de Boerennatie zich bevond na de verwoestende driejarige oorlog. 't Was 'n reuzentaak voor de oprichting en onderhouding der scholen de nodige fondsen te vinden. Behalve de gelden, die rechtstreeks uit Holland kwamen, ontving de Hoofdkommissie van C.N.O. 'n aanzienlijk bedrag van 't geld, dat door de Boerengeneraals Louis Botha, Christiaan de Wet en Koos de la Rey in Europa, vooral ook in Nederland, was gekollekteerd met 't doel om ons verarmd, van alles beroofd volk weer aan de gang te brengen. De Generaals beseften dat de verheffing van ons volk niet enkel 'n stoffelike, maar ook 'n geestelike kant had. Vandaar samensprekingen met de Hoofdkommissie van C.N.O. en als gevolg hiervan werd 'n ruime som op zijde gezet voor onderwijsdoeleinden. De Generaals handelden namens 't Hoofdkomitee van de pas opgerichte politieke organisatie „Het Volk.” Van nu af werkten beide Komitees samen en vormden feitelijk één Hoofdkommissie voor C.N.O.

De gelden van de Generaals waren evenwel maar voor 'n korte tijd toereikend om aan de vele aanvragen om steun, niet enkel uit Transvaal maar ook uit de Vrijstaat en zelfs uit Natal, te voldoen. In „'t Christelijk Schoolblad” van 23 Sept. 1904, onder redactie van de Heer Emous, Amsterdam, schreef de redakteur:

„In Transvaal is geldgebrek de enige belemmering voor de uitbreiding van 't aantal Christelike Nationale scholen. Er zouden steeds maar scholen bijkomen, indien de Kommissie voor C.N.O. aan de nog steeds inkomende aanvragen om toezegging van steun kon voldoen. Zij doet, wat zij kan, maar haar krachten zijn uiteraard beperkt.

In Transoranje is de groei van 't nationale onderwijs meer gestadig geweest. Met minder vuur, doch geenszins met minder beslistheid heeft daar 'n groot deel des volks

onder leiding zijner geestelijke voorgangers zijn toevlucht gezocht bij 't vrije onderwijs, ook daar Christelik-nationaal onderwijs genoemd.

In Natal blijkt zich leven op 't gebied van 't vrije, nationale onderwijs vertonen. Het is er iets nieuws. En ook de kerk gaat er naar omzien."

Door de snelle uitbreiding van C.N.O. ontstond er 'n nieuw probleem: Hoe komen we aan geschikte onderwijzers? 'n Groot percentage van onze onderwijzers was onbevoegd. „De niet-gecertificeerde onderwijzers waren zeer gewillig en beginselvast, doch (hoewel 't Departement van Onderwijs zelf niet op 'n groot percentage van bevoegde onderwijzers kon roemen), er werd gebruik van gemaakt om ons onderwijs te benadelen en met dit wapen in de hand getracht de minderwaardigheid van 't C.N.O. te bewijzen." (H. Visscher, Gedenkboek).

Langs twee wegen kon dit probleem worden opgelost: de meest natuurlijke, maar langste weg: eigen opleiding en de kortste weg: invoer uit Holland. Beide wegen zijn gevolgd. Over elk 'n kort woord. In verband met de opleiding werd door de Hoofdkommissie van C.N.O. besloten 'n Raad van Eksaminatoren te benoemen, die de vereisten voor 'n Derde-Klas-Onderwijzers-eksamen zou vaststellen en op geregelde tijden dit examen afnemen. Voorts zou hij 'n onderzoek instellen naar de kwalifikaties van al de personen, tans werkzaam bij C.N.O.

Als leden der onderwijzersvereniging zijn door 't Hoofdbestuur, op verzoek van C.N.O., voor deze Kommissie aangewezen de HH. W. Klooster en F. W. Wagner, terwijl door C.N.O. benoemd zijn Dr. H. Reinink, Dr. N. M. Hoogenhout en Advokaat Esser.

't Onderzoek naar de kwalifikaties bracht aan 't licht, dat van de 202 hoofden slechts 86 of 42½ percent in 't bezit waren van 'n onderwijzers-certifikaat; 56 of 27½% hadden 't een of ander examen gedaan, of waren door de Regering van de Z.A.R. erkend, doch niet voor 't onderwijs opgeleid; terwijl nog 'n 60 tal of 30 percent niet de minste waarborg van geschiktheid opleverde.

Met de kwalifikaties van de assistenten was 't nog treuriger gesteld. Of 'n gelegenheid voor opleiding en 't afleggen van 'n examen ook nodig was! De vereisten voor 't Examen werden spoedig door de Raad opgesteld en door de Hoofdkommissie van C.N.O. goedgekeurd. 't Program sloot zich zoveel als mogelijk aan bij de eisen van 't 3e klas Onderwijzers-eksamen van de Z.A.R. Op Bijbelse en Vaderlandse Geschiedenis werd volle nadruk

gelegd. 't Eksamen was zeer prakties en voor 'n aanmerkelijk deel mondeling. Iets nieuws in ons land. Eerst werd 't schriftelik onderzoek gehouden en de kandidaten die aan zekere eisen voldeden, werden voor 't mondeling gedeelte teruggeroepen. 't Eerste eksamen werd afgenomen in Junie 1905. Aan 't schriftelik deel werd door 19 kandidaten deelgenomen, 17 werden teruggeroepen voor 'n mondeling gedeelte. Aan 15 kon 't certifikaat worden toegekend. Na dit eksamen werd door de H.K. van C.N.O. de volgende cirkulaire verzonden aan de ongecertificeerde onderwijzers, werkzaam bij C.N.O.:

„Daar gij U niet hebt aangemeld voor 't Onderwijzerseksamen 3de klas, dat vanwege de Kommissie voor C.N.O. op 29 Junie is gehouden, wordt U door de Kommissie vooruomd in *Uw eigen belang* dringend aangeraden U voor te bereiden tot 't doen van bovengenoemd eksamen, waartoe de gelegenheid zal worden opengesteld in Desember van dit jaar. Het verzuimen van deze raad kan voor U van onzentwege en van de zijde van 't Education Department de ernstigste gevolgen hebben.”

Wel 'n bewijs hoe sterk C.N.O. er bij de onderwijzers op aandrang tot 't verkrijgen van 'n onderwijzerscertifikaat.

Volgens „Ons Christelik Schoolblad” van 1 Mei 1906 is 't volgende eksamen niet in Desember gehouden, maar enige maanden later: 't schriftelik deel op 16 Februarie te Pretoria en enige andere plaatsen. Zich aangemeld 24 kandidaten; aan 't eksamen deelgenomen 22. Opgeroepen tegen 11 en 12 April voor 't mondeling deel 21, waarvan 2 niet opgekomen. Geslaagd 15 plus 2 provisioneel, onder verplichting opnieuw eksamen te doen in Engels.

In de samenstelling van de Raad van Eksaminatoren was intussen wijziging gekomen. Hij bestond uit Advokaten J. C. Smuts en N. de Wet—tans resp. onze Eerste Minister en Hoofdrechter — en Dr. Hoogenhout. De vertegenwoordigers van de Transvaalse Onderwijzersvereniging in de Raad waren dezelfde gebleven, n.l. de H.H. Klooster en Wagner.

Nog twee keer is gelegenheid tot 't afleggen van eksamen gegeven. In Augustus (schriftelik) en September (mondeling) 1906 zijn uit 'n groep van 23 kandidaten 16 geslaagd: 7 met lof, 8 gewoon en 1 voorwaardelik. 't Laatste C.N.O.-eksamen is gehouden in 't midden van 1907, toen reeds zovele vrije scholen naar 'n Goevernement waren overgegaan, of op 't punt stonden dit te doen. 't Kristelik Schoolblad van 1 Junie 1907 meldt:

15 Kandidaten zijn opgekomen voor 't 3e klas eksamen. Van dezen 12 opgeroepen voor 't mondeling gedeelte op 4 Julie a.s.

In 't geheel hebben dus 'n zestigtal onderwijzers het 3e klas onderwijzers-certifikaat verkregen.

Op welke wijze zijn de kandidaten bekwaamd voor dit eksamen? Sommigen waren zover met hun voorstudie, dat ze in staat waren door eigen studie hun voorbereiding te voltooien. Anderen zijn geholpen door goed-gecertificeerde onderwijzers, werkzaam bij C.N.O. De meesten hebben hun opleiding gekregen aan de grotere C.N.O. scholen op de dorpen, vooral te Heidelberg en Ermelo. Als we bedenken, dat de opleiders, boven de grote inspanning tot instandhouding van eigen school met veel opoffering van tijd en kracht dit opleidingswerk verricht hebben zonder enige geldelijke vergoeding, dan past ons zeker 'n woord van hoge waardering voor 't werk van die mannen en vrouwen in 't belang van de nationale opvoeding.

't Plan om gelegenheid te scheppen, voor 't afleggen van 'n 1ste en 2de klas eksamen, is niet tot uitvoering mogen komen.

Ook uit Holland zijn in de C.N.O. periode nog enige onderwijzers uitgekomen. Door de leiders van de C.N.O. beweging is hun overkomst aangemoedigd. Door sommigen is deze zaak tegengewerkt. En eigenaardig: de heftigste tegenstand is gekomen van enkele Hollandse onderwijzers in Goevernementsdienst, die bevordering van de overkomst in de pers hier en in Holland niet minder als *misdadig* hebben genoemd vanwege de geringe kans om hier 'n goede positie te verkrijgen. De principiële voorstanders van C.N.O. hebben zich daardoor niet laten afschrikken en de feiten hebben hen in 't gelijk gesteld. De paar tientallen onderwijzers, die toen zijn uitgekomen, hebben in hun grote meerderheid eerst C.N.O. en later 't Goevernementsonderwijs met ere gediend en zichzelf 'n goede positie verworven.

Als 't percentage ongecertificeerde onderwijzers zo groot is, is deskundige inspektie dringend nodig. De H.K. voor C.N.O. heeft dit gevoeld en reeds in 't eerste Nummer van 't Christelik Schoolblad na de oorlog — 1 Nov. 1904 — lezen we, dat „zij in beginsel besloten heeft tot 't aanstellen van, zo mogelijk, twee Inspektors. Er zal getracht worden 't geld uit private bronnen bijeen te brengen, d.w.z. het zal gevraagd worden van de rijken onder ons.” Zolang de Inspektors er nog niet zijn, zal

't inspektie-werk tijdelik door goedgezinde predikanten worden waargenomen.

Helaas is het geld voor de aanstelling van Inspektors hier niet gevonden.

Toch hebben we 'n Inspekteur gekregen en wel in de persoon van J. K. M. te Boekhorst, gesalarieerd door de bekende Amsterdamse Kommissie. In 't Christelik Schoolblad van 1 Junie 1905 kon de Sekretaris van C.N.O. meedelen: De Kommissie van C.N.O. brengt ter kennis van Schoolbesturen en Onderwijzers, dat zij in haar Vergadering van 31 Mei j.l. de Heer J. K. M. te Boekhorst heeft aangesteld tot Inspekteur van Scholen voor C.N.O. en in ditzelfde nummer schreef de Voorzitter van de Transvaalse Onderwijzersvereniging, de Heer Klooster, als volgt:

„De Heer Te Boekhorst was voor de oorlog Inspekteur, werd bij 't Kommando van Generaal Piet Cronjé gevangen genomen, ging van uit krijgsgevangenschap na de oorlog naar Holland en is tans pas weer in Afrika.

Waar de toestanden zo geheel gewijzigd zijn, is het wel jammer, dat de nieuwe Inspekteur de schoolstrijd der laatste jaren niet heeft mede gemaakt. Hij stond er tot dusver geheel buiten. Maar daar staat tegenover, dat hij kan bogen op 'n aantal dienstjaren voor de oorlog, op grote kennis van 't publiek en op 't vertrouwen, dat hij bij onze mensen bezit als degelik voorstander van ons Hollands onderwijs van vroeger.

Wij begroeten in hem de schoolman, oud-inspekteur, die land en volk kent. En als zodanig roepen wij hem 't welkom toe.

Inspekteur te zijn, alleen, voor al de C.N.O.-scholen in Transvaal en 'n gedeelte van Natal, is voorwaar 'n reuzenwerk.

Te vallen in 'n schoolstelsel, dat in 'n drietal jaren is opgegroeid, we hadden bijna gezegd is opgeschoten, en daarin handelend te moeten optreden, de moeilijkheid en verantwoordelijkheid zijn groot.

Te kunnen organiseren, het goede te sterken, het zwakke aan te moedigen, het onbetrouwbare te weren, beslist af te snijden wat niet in waarheid Christelik Nationaal is, ziedaar wat in de gegeven omstandigheden van 'n Inspekteur wordt verwacht.

God geve de Heer Te Boekhorst gezondheid, kracht en moed, om zijn werk te allen tijde, zonder aanzien des persoons, te verrichten.

Kollega's steunt deze man in dat grote werk."

De nieuwe Inspekteur werd de schakel tussen 't buiten-onderwijs en de Hoofdkommissie te Pretoria. Hij heeft deugdelijk werk gedaan, zichzelf nooit gespaard, het land afgereisd, dikwels te voet over grote afstanden, daar zijn karig salaris hem niet toeliet, kar en paarden aan te houden. Onder zulke omstandigheden van 1 Junie—31 Des. 1905 niet minder dan 85 scholen te bezoeken in tien verschillende distrikten — zoals blijkt uit zijn eerste Inspektie-rapport — is voorwaar 'n reuzentaak.

We kunnen niet nalaten bij deze gelegenheid onze teleurstelling uit te drukken, dat bij 't verdwijnen van C.N.O. de diensten van deze hardwerkende, bescheiden man, voor ons Land en Volk niet behouden zijn gebleven.

Niet alleen in Transvaal, ook in de andere kolonies ontstond 'n begeerte naar vrije, d.i. niet opgericht door de Staat, maar door de ouders, nationale scholen. We hoopten, dat 't nog eens zou komen tot 'n algemene beweging voor C.N.O. in geheel Z.-Afrika. „De Volkstem” vertolkte deze begeerte aldus:

„In alle vier kolonies bestaat 'n zucht tot vrijmaking van 't onderwijs. In de Kolonie zowel als in Transvaal. In Natal leeft de begeerte op en in de Vrijstaat kan die niet doodgedrukt worden.”

En ons Christelik Schoolblad van 1 Junie 1905 schreef naar aanleiding hiervan:

„En toch vormen we geen krachtig, aaneengesloten geheel.

Elke kolonie staat te veel op zichzelf en we zijn daardoor zwak en werken niet genoeg in één bepaalde richting.

Als al de voorstanders van goed Hollands onderwijs naar de eis van ons land zich verenigden tot één machtig geheel op de volgende grondslag:

(1) losmaking van de Staat, (2) gelijke rechten voor Hollands en Engels, (3) erkenning van historie en godsdienst der vaderen, dan zouden we tot 'n organisatie kunnen komen, waarmee rekening gehouden moest worden.”

Helaas, zover is 't nooit gekomen!

'n Bittere teleurstelling ondervonden de ware voorstanders van C.N.O. in April 1905. Als resultaat der besprekingen tussen de Regering en onze Vrijstaatse Voor mannen inzake onderwijs in de O.R.K. werd 't volgende kompromis gepubliceerd:

(a) lager onderwijs gratis; (b) de Staat betaalt het salaris der onderwijzers en schoolkommissies kontroleren de schoolfondsen; (c) leerplicht; (d) de schoolkommissies

benoemen de onderwijzers, welke benoeming bevestigd moet worden door de Luitenant-Gouverneur; (e) de schoolkommissies kunnen in zekere gevallen 'n onderwijzer schorsen. Alleen 't Departement van Onderwijs kan 'n onderwijzer ontslaan; (f) de Staat neemt alle C.N.O. scholen over, alsook de onderwijzers; (g) Engels is medium van Onderwijs, maar 'n gelijk aantal uren zal aan Engels en Hollands taalonderwijs worden besteed.

Uitbundig gejuich in de Engelse pers van Zuid-Afrika. De zaak werd van zoveel gewicht geacht, dat kabels, getuigend van grote tevredenheid en blijdschap over 't gesloten kompromis naar de Londense Times werden geseind. Sir Goold-Adams roept vreugdevol uit, dat de twee partijen nu één zijn geworden.

Anderzijds sterke afkeuring in de Hollandse pers. „De Volkstem”: 't Schijnt, of 't nationale onderwijs in de O.R.K. ten ondergang gedoemd is. Want 'n Kompromis, door de Afrikaner voormannen met de Regeringskommissie gesloten, laat aan eerstgenoemden enkel schijnrechten over en stelt in handen van laatstgenoemden elke macht tot goed en tot kwaad doen."

Verder spreekt 't blad van 'n Canossa-tocht naar de Regering en eindigt met deze woorden: „Wij kunnen noch de Vrijstaatse Regering, noch de Vrijstaatse Kerk geluk wensen met de bereikte amalgamatie"; er zal geen zegen op rusten."

Uit „De Vereeniging":

„Terwijl Ds. Van Heerden en Generaal Kritzinger in Europa geld kollekteren voor de instandhouding en uitbreiding van de Nationale scholen in de Vrijstaat, maken hun lastgevers 'n overeenkomst met de Regering, waarbij de scholen overgenomen en tot de rang van Gouvernementsinrichtingen verheven worden!"

Het Transvaalse „Christelik Schoolblad": De Sinodale Kommissie van de Vrijstaat heeft zich plotseling berucht gemaakt. Deze kerklike Kommissie heeft niets minder gedaan dan de C.N.O. scholen overgedaan aan de Staat, verkwanseld voor 'n appel en 'n ei.

't Schip van onderwijs in de Vrijstaat is niet door 'n storm verpletterd tegen de rotsen, niet in de branding verzonken, maar eenvoudig door de officieren op 'n zandbank gezet, om verzwolgen te worden."

„Had de Kerkelike Kommissie het recht zo te handelen?"

„Wij blijven hopen, dat niet gans Vrijstaat ja en amen zegt op dit rampspoedig besluit."

En de Heer Emous schrijft in zijn Blad:

„Met bevreemding en teleurstelling zal hier in Nederland, waar nog zo zeer onlangs de beide Vrijstaatse Afgevaardigden der Kerk enige geldinzamelingen gehouden hebben, de kapitulatie der Kerk vernomen hebben" . . . „Nog geen veertien dagen geleden ontvingen we 'n telegram van de Heer Steyn, berichtende, dat er geen bezwaar meer bestond tegen de oprichting ener centrale Kommissie en vragende op hoeveel steun maandeliks kon gerekend worden. Zes dagen later, 13 Maart j.l. konden we reeds daarop telegrafies met 'n ruime toezegging namens 't Schoolfonds antwoorden. In elk geval voor 'n jaar was £500 per maand beschikbaar. Voorwaarde was natuurlijk dat alleen nationale scholen steun zouden ontvangen. Daarop wachten we nog bericht, alsook op nader schrijven. En de toezegging vervalt door de veranderde omstandigheden."

Reaktie tegen 't Kompromis kon onmogelijk uitblijven. Reeds in 't Junie-nummer van 't Christelik Schoolblad kon de Redaktie medelen:

„De Gereformeerde Kerk in de Vrijstaat heeft besloten *niet* met 't onderwijs-kompromis mee te gaan en heeft zich gesteld op 't standpunt van gelijke rechten voor beide talen.

Bovendien zijn er op verschillende plekken vrije scholen, die niets willen weten van 'n overeenkomst op de bekende voorwaarden.

Nu in de Vrijstaat nationale scholen zich aan de Britse Regering hebben overgegeven, klagen alle Bladen bitter over de slechte afloop van zaken.

Eerbied voor de figuren van De Wet en Hertzog, wier trouw en opofferingsgezindheid voor 't landsbelang niet betwijfeld kunnen worden, matigt de „persoonlike" aanval; maar toch, nu eens meer, dan weder minder bedekt, beschuldigt men de Vrijstaat van verraad aan de Afrikanerzaak."

En in 't November-nummer 1905 van 't Christelike Schoolblad lezen we omtrent de Vrijstaat: „de kleine partij die beslist haar eigen gang gaat, wordt langzaam groter, groeit natuurlijk en kan daardoor krachtig worden. 'n Centrale Kommissie voor C.N.O., gevestigd te Bloemfontein, onder voorzitterschap van oud-president Steyn heeft tans de leiding.

En waar de grootste Afrikaner van de tegenwoordige tijd de leiding heeft, daar kan iets goeds worden tot stand gebracht, daar zal men zich niet meer laten verschalken. Op verscheidene plaatsen worden dan ook weer scholen gesticht.

't Kon niet anders, of onder de bezielende leiding van President Steyn, die publiek omtrent de amalgamatie der scholen getuigde, dat ze was 'n verzaking van onze plicht jegens God, jegens ons Volk en ons Land," kwam 't C.N. Onderwijs betrekkelijk tot bloei. In Januarië 1906 werd te Bloemfontein 'n Kongres gehouden, waar 'n voorlopig bestuur gekozen werd, bestaande uit de H.H.: Ds. W. Postma, Ds. J. A. du Plessis, Ds. H. P. Retief, Joh. Visscher en H. H. van Rooyen, Sekretaris. Onbetwist Leider was President Steyn, die om gezondheidsredenen evenwel niet alle vergaderingen kon bijwonen. 'n Program werd opgesteld, dat geen onzeker geluid gaf. In betrekkelijk korte tijd verrezen een twintigtal scholen met ongeveer 1000 leerlingen.

In Oktober 1906 bracht Dr. B. J. Haarhoff, die op verzoek van President Steyn de scholen geïnspekteerd had 'n zeer bevredigend rapport uit. Hij prees de onderwijzers, „die in den regel een diep besef hebben van hun roeping en de ernst der ouders, die hun kinderen wensden opgevoed te hebben in Christelik Nationale geest, d.w.z. in de kennis van Gods Woord, de volkstaal en de volks-geschiedenis."

Inmiddels was ook in 't Noorden van de Kaapkolonie 'n school voor C.N.O. verrezen met als hoofd de Heer K. Bonsma, tot dusver werkzaam aan de Oosteindschool, Pretoria. De oprichting was mogelijk geworden door 'n milde gift van Mevr. de Weduwe Van Rooy.

Keren we nu tot Transvaal terug. De te snelle vermeerdering van 't aantal scholen bracht 'n enorme uitbreiding van financiële lasten mee. De inkomsten aan schoolgelden en giften namen helaas! niet in dezelfde verhouding toe. De armen konden niet meer geven en op milde giften van de rijken onder ons werd tevergeefs gewacht. Wel werd nu en dan 'n flinke som gegeven voor 'n bepaalde school, maar niet in de kas van C.N.O. voor algemene schooldoeleinden. De financiële toestand werd kritiek. Ons Christelik Schoolblad drong sterk aan op bezuiniging door afsnijding van minderwaardige scholen onder leiding van onbevoegden. Beter 'n klein aantal goede scholen, dan 'n groot aantal, waaronder vele zwakke en minderwaardige. 'n Krachtig ingrijpen van de Hoofdkommissie was dringend nodig. Tot zulk 'n drasties optreden is het tot schade van de C.N.O. beweging nooit gekomen. Blijkbaar miste 't Hoofdkomitee daarvoor de moed, of om politieke redenen— 'n algemene verkiezing was in zicht — de wil.

In deze krisis kwam opnieuw hulp uit Nederland. De Sekretaris van C.N.O. werd op zekere morgen verrast door de ontvangst van 'n kabelgram uit Amsterdam:

„Wij beloven £1500 per maand, voor 'n jaar lang, als het C.N.O. zelfstandig op de ingeslagen weg voortgaat.”

Uit de nood, altans tijdelik.

Waren er geen andere middelen, die duurzame hulp konden verschaffen? Kon niet voor dit doel overleg gepleegd worden met de Transvaalse Regering, tans onder leiding van Lord Selborne, de opvolger van Lord Milner? Lord Selborne stond bekend als 'n gematigd Staatsman, die zichzelf tot taak had gesteld om Brit en Boer met elkaar te verzoenen. Onze Voormannen besloten de Transvaalse Regering te naderen in de hoop 'n betere regeling van onderwijszaken te verkrijgen, vooral ten opzichte van ouderrecht en moedertaalonderricht. Hun bemoeingen golden toch niet het C.N.O. alleen, maar 't onderwijs in 't algemeen. 't Resultaat was de zogenaamde Selborne-minute, waarvan de inhoud in 't December-nummer, 1905, van 't Christelik Schoolblad verkort wordt weergegeven in de volgende bewoordingen:

1. 't Onderwijs is en blijft in de eerste plaats regeringszaak.
2. Er behoren adviserende schoolkommissies te bestaan, aangesteld door de Goeverneur. In de regel stelt de Goeverneur personen aan, die door de ouders der schoolgaande leerlingen gekozen zijn.
3. De schoolkommissies *mogen* 'n onderwijzer kiezen uit 'n lijst van 't Dept. van Onderwijs en *mogen* zo 'n gekozen onderwijzer aan de Regering voor benoeming voordragen. Verder *mogen* de schoolkommissies distriktschoolraden kiezen, adviserende Lichamen, welke *mogen* uitvoeren wat de Regering hun opdraagt.
4. 't Recht van benoeming en ontslag berust uitsluitend bij de Regering.
5. Elke onderwijzer moet aan de volgende eisen voldoen: onkreukbaar karakter, strikte kwalifikaties en bevoegdheid als onderwijzer en lojaal onderdaan van de koning. Hij moet de eed van trouw en onderdanigheid afleggen aan Koning Eduard VII, zonder reserve.
6. 't Medium van onderwijs is de Engelse taal. Kinderen, die op school komen en geen Engels verstaan mogen door medium van Hollands onderwezen wor-

- den in 't begin. Maar zodra 't kind Engels leert verstaan, moet die taal medium worden.
7. 't Boerenkind leert verwonderlijk vlug vreemde talen.
 8. 't Hollands blijft als vreemde taal bestaan en kan ook geleerd worden aan Engelse kinderen, als de ouders dit verlangen.
 9. De wens wordt uitgesproken, dat spoedig leerplicht ingevoerd worde en plaatselijke schoolbelasting zal worden geheven.

De voorstanders van C.N.O. wisten nu, wat van de Regering was te verwachten. Op 'n Kongres, te houden op 12 en 13 December 1905, onder voorzitterschap van Generaal L. Botha zou de Selborne minute worden behandeld.

Dit Kongres zou goed vertegenwoordigend zijn. Uitgenodigd toch waren: (1) de Hoofdkommissie voor C.N.O.; 't Hoofdkomitee van „Het Volk”; (3) 20 Afgevaardigden van de Ned. Herv. of Geref. Kerk; (4) 10 Lidmaten van de Geref. Kerk; (5) 10 dito van de Herv. Kerk; (6) 5 leden der Onderwijzersvereniging; (7) 20 leden van Afdelingen van C.N.O.; (8) 40 leden van „Het Volk.”

Na 'n tweedaagse bespreking der onderwijszaak is 't volgende besluit genomen:

„Aangezien uit alle onderhandelingen met de Regering over de onderwijskwestie gedurende de laatste jaren en tot nu toe gebleken is, dat de rechten van ons Volk niet erkend worden, maar integendeel ons ontnomen wordt dat, waarop we rechtmatig aanspraak kunnen maken, zo besluit 't Kongres met de volksopvoeding volgens C.N.O. voort te gaan.

Daartoe wordt de zaak op 't hart van ons Volk gebonden door middel van 'n openbaar schrijven, uitgevaardigd door de Kommissie, hieronder genoemd, om te zorgen voor de eigen opvoeding hunner kinderen, waar immer mogelijk.

't Kongres besluit om staande de Vergadering te zien op welke hulpbronnen we mogen rekenen voor C.N.O. en aan de gemelde Kommissie op te dragen plannen te beramen om voor de toekomst de nodige fondsen te vinden. Ook zal 'n beroep gedaan worden op de Kerk in deze haar krachtige steun te lenen.

Ten einde de gehele zaak van de Volksopvoeding te regelen, worde er 'n voorlopige Hoofdkommissie voor C.N.O. benoemd aan wie zal worden opgedragen: (1) 'n Schema op te trekken, zodat C.N.O. in verband met de

Vereniging „Het Volk” gedreven zal worden en wel naar aanleiding van 't voorstel, ter tafel ingediend door de gezamenlijke Kommissies van de Vereniging „Het Volk” en C.N.O.; (2) Alle gelden te beheren en te administreren; (3) 'n Onderwijskongres op te roepen, zo spoedig mogelijk, zegge in 't begin van Maart e.k.”

Deze voorlopige Kommissie te bestaan uit de volgende personen: Ds. H. S. Bosman, Ds. M. Postma, Prof. P. J. Muller, di. Heer A. D. W. Wolmarans en Gnrl. Beyers.

Over dit Kongresbesluit was grote blijdschap bij de ware voorstanders van C.N.O. Daar op de Vergadering bovendien flink geofferd werd voor de algemene zaak, waren ze vol goede verwachting voor de toekomst.

't Openbaar schrijven, hierboven aangekondigd, luidde als volgt:

„Mannen Broeders,

Zoals U bekend is, werd op de onlangs gehouden Vergadering inzake de Volksopvoeding, saamgeroepen door 't Hoofdkomitee der Vereniging „Het Volk” 'n voorlopige Kommissie gekozen, aan welke de opdracht gegeven is om in 'n openbaar schrijven ons Volk op te wekken om te zorgen voor de eigen opvoeding hunner kinderen.

Ingevolge deze opdracht wenden we ons tot U in de vaste overtuiging, dat de Christelike Nationale opvoeding der kinderen van ons Volk U meer dan enige zaak ter harte gaat. Ons volksbestaan staat of valt immers niet met de verandering van enige Regering, met de meerdere of mindere toegeeflikheid, ook op 't punt van onderwijs, waarmede 't huidige Goevernement optreedt, maar met de *nationale* opvoeding van 't Transvaalse kind. Daarvan hangt onze toekomst als natie af. Dit in den brede te betogen zou ons in nodeloze herhalingen doen vervallen. 't Is U telkens gezegd bij publieke samenkomsten, bij de graven Uwer dierbaren, van de kansel en in de met ons instemmende nieuwsbladen. De grote zaak, waarop alles aankomt, is 'n organisatie in 't leven te roepen over geheel ons land, belangstelling te wekken voor 't C.N.O., kon 't zijn in aller harten. Daar wij in Maart 1906 'n groot Onderwijskongres hopen te houden, is 't duidelijk dat al de werkzaamheden voor 'n organisatie vóór of uiterlijk op half Februarie zoveel doenlik moeten zijn afgelopen.”

't Boven aangekondigde Kongres heeft plaatsgehad op 22 en 23 Maart onder voorzitterschap van Ds. H. S.

Bosman. 'n Organisatie overeenkomende met die van „Het Volk" werd in 't leven geroepen. Takken, wijkbesturen, distriktsbesturen werden gesticht. 'n Nieuw Hoofdbestuur werd gekozen, bestaande uit de H.H. Schalk W. Burger, oud vice-president van de Z.A. Republiek, A. D. W. Wolmarans, oud lid van de Uitvoerende Raad Z.A.R., Generaal C. F. Beyers en de predikanten: H. S. Bosman, A. W. Louw, Heidelberg, Prof. Dr. P. J. Muller en M. Postma.

De geest van de vergadering blijkt uit de motie van Gnrls. Botha en Beyers, aangenomen met algemene stemmen:

„Met 't oog op 't feit, dat de ouders van kinderen in de C.N.O. scholen door belastingen evenzeer bijdragen tot bevordering van 't onderwijs, als zij, wier kinderen in de Goevernementscholen zijn;

met 't oog op 't feit, dat de naturellen zendingscholen van Regeringswege gesubsidiëerd worden;

meent dit Kongres, dat de C.N.O. scholen rechtmatige aanspraak kunnen maken op regeringssubsidie en draagt 't Hoofdbestuur op in samenwerking met 't Hoofdkomitee van „Het Volk" bij de Regering hierop aan te dringen."

't Onderwijskongres sprak zich dus beslist uit voor vrije scholen, d.i. uitgaande niet van de Staat, maar van de ouders, met Staatsubsidie.

De organisatie stond in 't teken van decentralisatie. 't Zwaartepunt werd verlegd van 'de Hoofdkommissie naar de Distriktsbesturen. Op de offervaardigheid van 't publiek werd 'n krachtig beroep gedaan. De gekollekteerde gelden zouden in hoofdzaak ten goede komen aan de scholen in eigen kring. Slechts 20 persent zou in de algemene kas van de Hoofdkommissie voor C.N.O. komen ter bestrijding van de administratie-kosten en voor ondersteuning aan 't onderwijs der arme kinderen. Er werd verwacht, dat deze laatste regeling 'n sterke prikkel zou zijn tot meerdere offervaardigheid.

'n Mooie organisatie . . . op papier.

Helaas! tot krachtige daden is 't niet gekomen, zodat 't financiële gesukkel is blijven voortgaan, nog wel in verergerende mate.

Is 't wonder, dat tal van onderwijzers, voor wie de strijd te zwaar werd, heil zochten bij 't Staatsonderwijs en dat anderen Transvaal verlieten, om in de andere kolonies C.N.O. te dienen en dat sommigen 't onderwijs voor goed vaarwel zeiden?

Waarom is 't toch, ondanks mooie kongresbesluiten, nooit tot 'n krachtige organisatie van C.N.O. gekomen? Wij kunnen wijzen op 't onvermogen der armen, op de onwil der rijken. Verder op 't weinig ontwikkeld solidariteitsgevoel, dat nog wel voor eigen school, maar niet voor 't algemeen belang wilde offeren. Voorts kunnen we wijzen op 't feit, dat de meeste leiders van C.N.O. zelf 'n overwegend Engelse opvoeding hadden ontvangen op Goevernementscholen en velen van hen in den grond geen principiële voorstanders van vrije scholen met staatsubsidie waren. En ten laatste kunnen we nog op het volgende wijzen: Bij de verkiezing van leden voor de wijk- en Distriktsbesturen van C.N.O. werd meer nadruk gelegd op iemands politiek verleden, hoe hij zich in de oorlog had gedragen, dan wel of de persoon door woord en daad getoond had voor de beginselen van C.N.O. te gevoelen. Zulk 'n persoon beschouwde de zaak van C.N.O. niet als 'n doel op zichzelf, maar als 'n middel tot 'n doel, n.l. Zelfregering. En juist op 'n tijdstip dat de organisatie van 't C.N. Onderwijs krachtiger aangepakt werd en 'n rijke belofte voor de toekomst bood, werd door de verandering op politiek gebied in Engeland zelfregering in Transvaal in 't vooruitzicht gesteld. Dit vooruitzicht heeft verlamd op de beweging voor C.N.O. gewerkt.

Op twee Kongressen willen we nog even de aandacht vestigen: (1) op dié van „Het Volk” in Dec. 1906 en (2) op die van C.N.O. op 10 April 1907.

Op 't eerste Kongres werd 't program van beginselen van de politieke party „Het Volk” vastgesteld. Art. VI inzake onderwijs luidde als volgt: „Elementair onderwijs op kosten van de Staat, met erkenning der rechten van de ouders — bij wijze van gekozen kommissies — in de aanstelling van onderwijzers en in de keuze van medium van onderwijs, met dien verstande, dat onderricht in de Engelse taal verplichtend zal wezen. Aanvaarding van leerplicht binnen praktische limieten en aanmoediging van goedkope, hogere en technische opvoeding.”

Na 'n geringe tegenkanting nam de vertegenwoordigende vergadering van 't Boerenelement dit artikel aan en wat lezen we er in? Eigenlijk precies hetzelfde als in de minute Selborne met dit verschil alleen, dat de Schoolkommissies door de ouders zelve gekozen zullen worden — en dus niet gedeeltelijk door de Regering aangesteld — en dat de ouders 't recht hebben van 'n vrije keuze van onderwijzers — en dus niet uit 'n lijstje door 't Departement van Onderwijs verschaft, en onder nadere bekrachtiging van de Directeur van Onderwijs.

In 't vooruitzicht dus: Elementair kosteloos Staats-onderwijs in plaats van de gesubsidieerde Ouderschool.

Toen het tweede Kongres n.l. dat van C.N.O.—April 1907—gehouden werd, hadden de verkiezingen voor de Volksraad reeds plaats gehad en wel ten gunste van „Het Volk” gesteund door de „Nationale” en Arbeiderspartij. 'n Nieuwe Regering was gevormd met Generaal Smuts als Minister van Onderwijs. De Generaal was op dit Kongres tegenwoordig om zijn onderwijspolitiek toe te lichten. „Wij moeten 'n stelsel van onderwijs opbouwen op 't program van „Het Volk.” Onomwonden wordt uitgesproken dat de Regering de C.N.O. scholen niet kan en mag ondersteunen, ook niet *tijdelik*, tot die scholen de overgangperiode hebben doorgemaakt. De Bijbel moet op de publieke scholen worden gelezen, Bijbelse geschiedenis moet worden onderwezen, maar zonder dogma!

Na de rede en 't vertrek van Generaal Smuts werd 't Kongres voortgezet, eerst in 't geheim, daarna publiek. Uit de diskussies bleek duidelijk, dat zij, die tot dusver C.N.O. hadden gesteund uit drie groepen bestonden:

- (1) de groep, die als eis van beginsel wil, de vrije school, d.w.z. de school uitgaande van de ouders en gesteund door subsidie van de Staat;
- (2) de groep, die als hoogste ideaal 't bovenstaande wenst, maar zolang als het niet bereikt is, zich met verbeterd Staatsonderwijs tevreden stelt;
- (3) de groep, die niet uit beginsel voor de vrije school is, maar uit politieke overwegingen tot dusver die school ondersteund heeft.

Er werden nog enige mooie besluiten genomen, uitsprekende, dat 'n stelsel van vrij onderwijs voor heel de Natie met Staatsubsidie 't meest bevredigend zal werken; vragend financiële steun voor de tans bestaande vrije scholen gedurende 't overgangstijdperk; protesterende tegen gratis onderwijs, maar wie geloofde nog, dat deze besluiten enige goede uitwerking zouden hebben? 'n Nieuw Hoofdbestuur van C.N.O. werd benoemd, waarvan nooit enige kracht is uitgegaan. Zijn sekretaris kreeg 'n aanstelling in 't Dept. van Onderwijs, daterende van 1 Mei 1907, en werd voorlopig speciaal belast met 't regelen van de overname der C.N.O. scholen. En daarmee was feitelijk 't werk van die Kommissie afgelopen.

Van nu af ging de overgang van de C.N.O. scholen met grote haast. De grote dorpscholen, voorop, zelfs die, welke rijke ondersteuners hadden en dus om financiële redenen de stap niet hadden behoeven te doen.

Er was 'n soort van wedijver, welke school 't eerst zich scharen zou onder de vleugels van 't Goevernement. Hoe eerder toch de school was overgegaan, des te spoediger werden de salarissen van de onderwijzers door de Staat betaald. Was er destijds meer eenheid geweest, was er destijds 'n Hoofdbestuur voor C.N.O. geweest, dat namens al de vrije scholen bij de Regering had kunnen optreden, dan hadden veel voordeliger voorwaarden voor scholen en onderwijzers kunnen zijn bedongen, o.a. had voorkomen kunnen worden, dat onderwijzers, die met ere de betrekking van hoofd ener school onder de Republiek en de C.N.O. periode hadden bekleed, nu met 'n post als assistent zich tevreden moesten stellen. Ook had 'n flink optreden van 't Hoofdbestuur gunstige invloed kunnen uitoefenen op de toekomstige onderwijswet.

Verreweg de meeste C.N.O. scholen zijn in de loop van 1907 overgegaan. 'n Paar kleine buitenscholen eerst in 1908. Als hulde aan deze „bittereinders", hebben we De Beweging voor C.N.O. dan ook niet laten eindigen in 1907, zoals algemeen gedaan wordt, maar eerst 't jaar daarop volgende.

Is dan de Beweging voor C.N.O. met zoveel entoesiasme begonnen en „tamelijk roemloos" geëindigd, vergeefs geweest?

We geloven het niet.

Toen de Boer na de verschrikkingen van 'n driejarige oorlog naar zijn verwoeste plaatsen is teruggekeerd, heeft de strijd voor 'n geestelijk goed, n.l. voor 't behoud van taal, traditie en eigen nationaal Hollands-Afrikaans leven hem gestaald, hem opgeheven uit de put van moedeloosheid, zijn nationaal besef verdiept en hem 'n gepast gevoel van eigenwaarde teruggegeven.

We kunnen op dit punt niet genoeg de nadruk leggen. En verder, toen de Regering zag, dat de vrije scholen haar leerlingen bij de duizenden telden, heeft zij besef gekregen van de betekenis van de beweging voor C.N.O. En dit besef heeft zegenrijke gevolgen voor 't ganse onderwijs gedragen. Zij begon toenadering te tonen, ze stond enkele uren in haar scholen voor Hollands onderwijs toe. 't Vrije onderwijs was voor haar 'n *waarschuwing* om haar stelsel van overheersend Engels onderwijs niet te sterk door te zetten.

Ter uitvoering van haar gematigde onderwijspolitiek had zij Hollandse leerkrachten nodig. Soms nam ze nationale scholen met al de onderwijzers over. Door haar gewijzigde, zij 't ook afgedwongen, tactiek, zijn dus 'n aantal goede, Hollandse leerkrachten voor 't Land be-

waard gebleven. Dit aantal is aanmerkelijk versterkt, toen we bij de grote overgang in de loop van 1907 aan 't Dept. van Onderwijs enige goed onderlegde onderwijzers konden aanbieden, die vroeger werkzaam geweest waren in de Z.A.R. of gedurende de C.N.O. periode overgekomen waren uit de Kaapkolonie en Holland, of in hetzelfde tijdvak met goed gevolg 't C.N. Onderwijzerseksamen hadden afgelegd. De uitkomst heeft getoond dat deze mannen en vrouwen in geen enkel opzicht de minderen waren van hun Engelse kollega's.

En ten slotte menen we, dat de Beweging voor C.N.O. 'n voorname hefboom geweest is ter verkrijging van Zelfbestuur, reeds binnen 5 jaren na de Vrede van Vereeniging.

M. VAANDRAGER.

Pretoria, September 1942.

BRONNEN :

1. Brievenboek van de Sekretaris van „Vriendenkring” aan de Heer H. J. Emous, 1901-1902.
2. Christelik Schoolblad, Pretoria, 1904-1908.
3. Christelik Schoolblad, Nederland en 't blaadje „Voor de Boeren”, Amsterdam, voorzover aangehaald in 't Chr. Schoolblad, Pretoria.
4. Gedenkboek van de Vereniging van Onderwijzers(essen) in Zuid-Afrika, bij gelegenheid van 't 25-jarig bestaan, April 1918.
5. Enige nummers uit „De Volkstem”, tijdens de C.N.O. periode.
6. Korrespondentie tussen de H.H. H. J. Emous, Dr. N. Mansvelt en de Heer L. L. Steen, 1906-'08.
7. Persoonlike Herinneringen.

Die Nederduits Hervormde Kerk van Afrika.

Die Algemene Kerkvergadering.

Die Algemene Vergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika kom minstens een keer in die drie jaar byeen (art. 14 van die Kerkwet), en is saamgestel uit alle diensdoende predikante, en hoogstens twee ouderlinge en een diaken uit elke gemeente, asook die professore in die teologie van weë die Ned. Hervormde Kerk, en die emeriti-predikante, beide met adviserende stem. Die laaste Algemene Kerkvergadering het in Maart 1942 saamgekom.

Die Kommissie van die Alg. Kerkvergadering.

Voorsitter: ds. J. J. Prinsloo (Rustenburg); sek. ds. S. Vermooten.

Vise-voorsitter: ds. A. J. G. Oosthuizen; sek. ds. D. F. Erasmus.

Skriba: ds. T. F. J. Dreyer; sek. ds. E. S. Mulder.

Vise-Skriba: ds. J. G. M. Dreyer; sek. ds. J. J. Prinsloo, G.sn.

Ouderlinge: Nico J. Campher; sek. F. R. P. Schutte.

B. Fouche; sek. A. W. J. van Rensburg.

J. P. Prinsloo; sek. W. A. van Schalkwyk.

J. J. Prinsloo; sek. H. Engelmöhr.

C. P. Engelbrecht; sek. R. J. Coertse.

H. J. Visser; sek. J. G. Steyn.

Die Finansiële Kommissie: Prof. dr. B. de Loor (Voorsitter); prof. dr. C. H. Rautenbach; di. A. J. G. Oosthuizen; A. Ras; J. J. Prinsloo, G.sn. (Skriba: J. H. H. Janson, Bus 19, Dullstroom).

Die Kuratorium: Di. A. J. G. Oosthuizen (Voorsitter); J. G. M. Dreyer; J. J. Prinsloo (Rbg.); S. Vermooten; E. S. Mulder; J. H. H. Janson; prof. B. de Loor (Skriba).

Die Kommissie vir Jeugwerk: Di. P. W. Venter (oproeper), D. F. Erasmus, J. D. Storm, L. M. le Roux, F. J. v. Zyl en die ouderlinge: S. J. Botha, B. Fouche.

Die Kommissie vir Hervormer en Almanak: Ds. J. G. M. Dreyer; Professore dr. S. P. Engelbrecht, dr. B. Gemser; ds. F. J. L. Booysen, ds. E. S. Mulder, en J. H. H. Janson.

Die Regskommissie: Professore dr. J. H. Greyvenstein, dr. D. Pont, dr. S. P. Engelbrecht, en ds. J. J. Prinsloo (Rbg.)

Die Diakonale Raad: Dr. Abel Coetzee (oproeper), di. S. Vermooten, J. J. Prinsloo (G.sn.), P. W. Venter, W. H. Grey, J. C. du Plessis, P. J. Smit, M. M. Grobler, en die brs. R. J. Coertse, H. F. Lankester.

Die Gesangebewerkingskommissie: Prof. dr. B. Gemser, ds. J. G. M. Dreyer, ds. T. F. J. Dreyer, dr. A. van Selms, dr. Abel Coetzee, dr. T. J. Buning.

Formuliere en Liturgiese Geskrifte: Prof. Gemser (oproeper), proff. S. P. Engelbrecht, J. H. Greyvenstein, di. Joh. Dreyer, M. M. Grobler, E. S. Mulder, D. F. Erasmus.

Kerksaalkommissies: Di. F. J. Z. Booysen (oproeper), S. P. J. J. v. Rensburg, W. M. Wolmarans, A. Geyser, D. J. v. Staden en oudl. H. B. L. Kruger.

Die Kommissie i.v.m. die Sektewese: Prof. dr. H. P. Wolmarans, di. P. J. J. Venter, J. P. v. d. Berg, A. J. Nolte, W. F. H. Huyzers en P. W. A. Bierman.

Opvoeding en Onderwys: Proff. C. H. Rautenbach (oproeper), H. P. Wolmarans, dr. C. Oberholzer en di. G. P. J. Grobler en Joh. Dreyer.

Hulpaksie Protestantse Kerke: Prof. B. Gemser (oproeper), di. W. van Bergen, A. Brandt, P. J. L. Bierman en oudle. B. J. Dykman, J. C. Zwagemaker en N. Prak.

Raad van Kuratore van die Predikante Pensioen Weduwee en Wese Fonds: Dr. B. de Loor (Voorsitter), ds. J. J. Prinsloo, J.s'n., ds. A. Oosthuizen, dr. C. H. Rautenbach, mnre. B. Lingbeek en J. H. H. Janson (Sekretaris).

Boekverspreiding: G. C. Coetzee (oproeper), C. H. Muller, J. J. Engelbrecht, H. Geyser, S. P. Viljoen en die brs. H. L. Engelbrecht (Zwartruggens) en J. G. Gauche (Benoni).

Adviserende Komitee vir Kerkbou en die Koop en Verkoop van Eiendomme: Ds. A. Oosthuizen (oproeper), prof. J. E. Holloway, prof. L. Ign. Coertze, en die here J. Postmus en G. M. J. Geers.

Kommissie vir Volksvoorligting: Di. P. J. J. Venter (oproeper), J. P. v. d. Berg, A. J. Nolte, W. F. H. Huyzers, W. J. Kemp, C. S. v. H. Steenekamp, P. W. A. Bierman en br. H. J. v. Eck.

Die Argivarius: Prof. dr. S. P. Engelbrecht, 164 Lisdoganlaan, Pretoria.

Weeshuiskommissie: Ds. J. J. Prinsloo (J.sn.), (oproeper), ds. P. J. Smit, broeder J. F. Bolton, mevr. (ds.) J. J. Prinsloo, (J.sn.), mevr. K. Groeneveld, mevr. (dr.) Rautenbach, mevr. (ds.) Oosthuizen, mevr. Petzer.

Die Administrateur: Mnr. J. H. H. Janson, Posbus 19, Dullstroom. Kantoor: Oranje Nassaustraat, Dullstroom.

Kerklike Publikasies: Die Almanak, verskyn jaarliks, prys ..

1/3. Die Hervormer, verskyn maandeliks, prys 2/6 per jaar.

KAAPSE PREDIKANTE VOOR 1814.

- 1665 Johan van Arckel, Kaapstad 1665, oorlede 12 Jan. 1666.
 1666 Johannes de Vooght, Kaapstad 1666, na Batavia 1666.
 1666 Petrus Wagtenorp, Kaapstad 1666, oorlede 15 Feb. 1667,
 1667 Adrianus de Vooght, Kaapstad 1667, na Batavia 1674, oorlede 1674.
 1674 Rudolphus Meerlandt, Kaapstad 1674, na Batavia 1676, oorlede 1699.
 1676 Petrus Hulsenaar, Kaapstad 1676, oorlede 16 Des. 1677.
 1678 Johannes Overnei, Kaapstad 1678, oorlede 4 Mei 1687.
 1687 Johannes van Andel, Kaapstad 1687, na Batavia 1689, oorlede 1690.
 1688 Pierre Simond, Drakenstein 1688, na Holland 1702.
 1689 Leonardus Terwoldt, Kaapstad 1689, na Batavia 1693.
 1694 Hercules van Loon, Kaapstad 1694, na Batavia 1695, Stellenbosch 1700, oorlede 26 Junie 1704.
 1695 Petrus Kalden, Kaapstad 1695, na Holland 1708, Ceylon 1722—1737.
 1702 Henricus Beck, Drakenstein 1702, Stellenbosch 1707, Kaapstad 1726, emeritus 1731, oorlede 1757.
 1707 Engelbertus Franciscus le Boucq, Drakenstein 1707, na Batavia 1708, oorlede 1748.
 1708 Johannes Godefridus d'Ailly, Kaapstad 1708, oorlede 1726.
 1714 Petrus van Aken, Drakenstein 1714, oorlede 1724.
 1723 Lambertus Slicher, Kaapstad 1723, Drakenstein 1725, oorlede 1730.
 1729 Franciscus le Sueur, Kaapstad 1729, emeritus 1746, oorlede 1757.
 1731 Johannes Wilhelmus Hersogenraad, Drakenstein 1731, oorlede 27 April 1736.
 1732 Henricus Cock, Kaapstad 1732, na Holland 1742, oorlede 1777.
 1732 Salomon van Echten, Stellenbosch 1732, Drakenstein 1738, na Holland 1753, oorlede 1771.
 1738 Wilhelm van Gendt, Stellenbosch 1738, oorlede 14 Oktober 1744.
 1743 Arnoldus Mauritius Meyring, Tulbagh 1743, oorlede 1757.
 1745 Rutger Andreas Weerman, Swartland 1745, na Batavia 1748.
 1746 Ruardus Cloppenburg, Kaapstad 1746, na Holland 1748, oorlede 1751.

- 1746 Petrus van der Spuy, Kaapstad 1746, Drakenstein 1753, emiritus 1781, oorlede 1809.
- 1747 Eduard Arentz, Stellenbosch 1747, oorlede 1749.
- 1750 Christiaan Benjamin Voltelen, Swartland 1750, Kaapstad 1755, oorlede 25 Maart 1758.
- 1752 Henricus Kroonenburg, Kaapstad 1752, emeritus 1778, oorlede 24 April 1779.
- 1753 Johannes Appeldoorn, Stellenbosch 1753, oorlede 29 September 1772.
- 1754 Gerhardus Croeser, Kaapstad 1754, Swartland 1755, oorlede 26 Mei 1770.
- 1752 Remmerus Harders, Tulbagh 1757, emeritus 1775, oorlede 1807.
- 1758 Johannes Fredericus Bode, Kaapstad 1758, oorlede 29 Julie 1784.
- 1760 Johannes Petrus Surrurier, Kaapstad 1760, emeritus 1804, oorlede 3 Feb. 1819.
- 1774 Daniel Goldbach, Swartland 1774, oorlede 19 Maart 1783.
- 1777 Philippus Kuys, Stellenbosch 1777, oorlede 29 Jan. 1785.
- 1777 Johannes Abraham Kuys, Tulbagh 1777, Kaapstad 1794, oorlede Jan. 1799.
- 1781 Christiaan Fleck, Kaapstad 1781, oorlede 25 Oktober 1820.
- 1784 Robert Nicolaas Aling, Drakenstein 1784, oorlede 24 April 1800.
- 1785 Meent Borcherts, Kaapstad 1785, Stellenbosch 1786, emeritus 1830, oorlede 28 Febr. 1832.
- 1786 Petrus Johannes van der Spuy, Swartland 1786, Drakenstein 1806, oorlede 2 April 1807.
- 1786 Helperus Ritzema van Lier, Kaapstad 1786, emeritus 1793, oorlede 21 Maart 1793.
- 1792 Johann Heinrich von Manger, Graaff-Reinet 1792, Swellendam 1798, Kaapstad 1802, emeritus 1839, oorlede 2 Mei 1842.
- 1794 Michaël Christiaan Vos, Tulbagh 1794 tot 1802, Swartland 1810, Caledon 1811, emeritus 1818, oorlede 26 Feb. 1825.
- 1798 Hendrik Willem Ballot, Graaff-Reinet 1798, Swellendam 1802, Tulbagh 1803, oorlede 1814.
- 1803 Johannes Schütz, Swellendam 1803—1813, Graaff-Reinet 1815—1818.
- 1806 Johannes Jacobus Kicherer, Graaff-Reinet 1806, Tulbagh 1815, oorlede 1825.
- 1810 Johan Wilhelm Ludwig Gebhardt, Drakenstein 1810, emeritus 1823, oorlede 12 Oktober 1825.
- 1811 Jacobus Scholtz, Swartland 1811, oorlede 9 Nov. 1827.
- 1813 Tobias Herhold, George 1813, Drakenstein 1823, Stellenbosch 1813, oorlede 10 Des. 1857.
-

VROEERE PREDIKANTE SEDERT 1853.

(Die eerste predikante onder die Voortrekkers was die Sendelinge Erasmus Smit en Daniël Lindley.)

-
- 1853 D. van der Hoff, Potchefstroom 1853, oorlede 1881.
 1861 A. J. Begemann, Pretoria 1861, emeritus 1872, oorlede 1925.
 1861 G. W. Smits, Rustenburg 1861, emeritus 1886, oorlede 1894.
 1864 N. J. van Warmelo, Zoutpansberg 1864, Heidelberg 1863 (verenig 1885, oorlede 1892).
 1864 P. A. C. van Heyningen (Lydenburg 1859) onder die Kerkverband van die Ned. Herv. Kerk 1864, (Kroonstad 1866, emeritus 1894, oorlede 1904).
 1875 D. P. Ackerman, Wakkerstroom 1875, (verenig 1885; oorlede 1916).
 1875 L. G. F. Biccard (Greytown 1861), Zoutpansberg 1875 (verenig 1885, oorlede 1900).
 1876 J. C. de Vries (Hulpprediker Sutherland 1870, Du Toitspan 1873), Zeerust 1876 (Laingsburg 1884, emeritus 1894, oorlede 1906).
 1876 H. S. Bosman, Pretoria 1876, (verenig 1885, emeritus 1926, oorlede 1933).
 1883 C. W. du Toit (Hanover 1869, Pearston 1875, Kruisvallei 1876), Potchefstroom 1883, emeritus 1918, oorlede 1932.
 1887 M. J. Goddefroy (Lagezwaluwe 1887, IJselmonde 1880, Achlum 1882), Pretoria c.a. 1887, Middelburg 1905, emeritus 1917, oorlede 1920.
 1891 Jac. van Belkum (Varik 1877, Steenwijk 1882, Zierikzee 1889), Rustenburg 1891, Heidelberg 1903, emeritus 1927, oorlede 1933.
 1895 A. Lagerwey (Ankeveen 1881, Helenaveen 1884, Hoogeloon 1886, Maassluis 1889), Heidelberg c.a. 1895; oorlede 1898.
 1896 C. Spoelstra (Zoeterwoude 1894), Pretoria c.a. 1896 (Ned. Herv. Kerk verlaat 1897, Heinoo 1899, eervol ontslaan 1904, oorlede 1918).
 1898 J. Beyer (Lemele 1881, Yselmuiden 1883, Hierden 1886, Harderwyk 1888, Emnes Binnen 1890), Zeerust 1898, Standerton 1899 (na Holland terug 1900, Beek 1902, Nuenen 1905, emeritus 1907, oorlede 1929).
 1899 A. Murray (Standerton 1876, Jacobsdal O.V.S. 1880), Venterdorp 1899, Rustenburg 1904, emeritus 1921, oorlede 1930.
 1904 L. E. Brandt (Niezijl 1901), Zoutpansberg c.a. 1904, Johannesburg 1903, Vereeniging c.a. 1923, Kensington-Turffontein 1930, oorlede 1939.
 1904 Prof. dr. P. J. Muller (Steenwijkerwold 1879, Wolsum 1882, Nijmegen 1884, Rotterdam 1888, Hoogleraar te Amsterdam

- 1890, Haarlem 1896), Pretoria 1904, emeritus 1909, oorlede 1922.
- 1905 F. S. du Toit (Nu-Bethesda 1886, Hugenote-Gedenkskool 1889), Ventersdorp c.a. 1905, oorlede 1914.
- 1905 P. W. Ennis (Ermelo 1886), Klerkdorp 1905, emeritus 1928, oorlede 1932.
- 1907 P. W. van Drimmelen, Zeerust 1907, Pietersburg 1915, oorlede 1919.
- 1907 C. J. L. Ruysch van Dugteren (Oosterland 1904), Pretoria 1908, bediening neergelê 1911, oorlede 1918.
- 1908 K. T. van den Heever (Christiana 1899), Makwassie 1908, Ventersdorp 1915, (N.H. of G.K. 1915).
- 1909 J. J. Kuhn, Krugersdorp 1909, Lichtenburg 1913, Zwart-ruggens 1916, Germiston 1929, oorlede 1937.
- 1911 H. C. M. Fourie, Teol. Doct. Erasmus 1911, Johannesburg 1924, Groot Marico 1930, oorlede 1939.
- 1917 H. D. van Broekhuizen, Teol. Dr. (Pretoria 1898, Kuils-rivier 1902, Pretoria 1906), Pretoria 1917, eervol ontslaan 1925.
- 1918 A. J. Barger, (Bovenmilde 1914), Johannesburg 1918, Mid-delburg 1919, Oos-Londen 1938, oorl. 1940.
- 1918 P. J. Ebersohn (Wolmaransstad 1916), Lichtenburg 1918, Germiston 1920 (Roodepoort by N.H. of G. K. 1920).
- 1921 G. E. Alers (Haulerwijk 1914, Monnikendam 1917), Ger-miston 1921, Lichtenburg 1923, Gwelo 1930, terug na Hol-land 1932.
- 1922 W. P. J. Poën (Hulpprediker Durban 1920), Pieterburg 1922, Potchefstroom 1926, oorlede 1937.
- 1925 A. R. Smit, Pietermaritzburg 1925, eervol ontslaan 1928, Ned. Herv. Kerk verlaat 1932.
- 1932 J. J. Strydom, Teol. Dr., Zwartruggens 1932, eervol ont-slaan 1934.
- 1922 P. S. Grobler, Krugersdorp 1922, bediening neergelê 1941.

DIENSDOENDE PREDIKANTE OP 31 OKTOBER 1942.

- 1909 J. J. Prinsloo, Trichardsfontein 1909, Bethal 1915, Standerton 1919, Krugersdorp 1920, Rustenburg 1922, Krugersdorp-Wes 1942.
- 1914 S. J. Strydom, Krugersdorp 1914, Makwassie 1919, eervol ontslaan 1928, Gwelo c.s. 1940.
- 1915 S. Vermooten, Zeerust 1915, Potchefstroom 1919, Pretoria 1926.
- 1920 D. F. Erasmus (Pietermaritzburg 1918), Ventersdorp 1920.
- 1921 P. J. J. Venter, Lichtenburg 1921, Delarey 1923, Zeerust 1927, Johannesburg 1929, Klerksdorp 1930.

- 1924 A. J. G. Oosthuizen, B.A., B.D., Germiston 1924, Heidelberg 1926, Noordelike Pretoria 1941.
- 1924 T. F. J. Dreyer, B.A., B.D., Standerton 1924, Heidelberg 1941.
- 1924 J. G. M. Dreyer, B.A., B.D., Lydenburg c.a. 1924, Ermelo c.a. 1928, Potchefstroom 1938.
- 1928 M. M. Grobler, B.A., B.D., Brakpan 1928.
- 1929 P. W. Venter, B.A., B.D., Volksrust 1929, Durban 1935, Brits 1937, Krugersdorp 1941.
- 1929 E. S. Mulder, B.A., B.D., Zwartuggens 1930, Bronkhorst-spruit 1931.
- 1930 J. P. van der Berg, B.A., B.D., Waterberg 1930, Makwas-sie 1934, Bloemfontein 1937.
- 1930 P. J. Smit, B.A., B.D., Losberg 1930, Boksburg-Springs 1939, Springs-Benoni 1942.
- 1930 J. J. Prinsloo, B.A., B.D., Johannesburg 1930.
- 1931 W. F. H. Huyzers, B.A., B.D., Vereeniging 1931, eervol ontslaan 1938, Durban 1939, Boksburg 1942.
- 1932 W. J. Kemp, B.A., B.D., Louis Trichardt 1932, Waterberg 1935.
- 1932 F. J. Z. Booyesen, B.A., B.D., Trichardtsfontein 1932, Wolmaransstad 1935, Witbank 1937.
- 1932 A. Ras, B.A., B.D., Dullstroom c.a. 1932, Volksrust 1936, Vereeniging 1938.
- 1933 S. P. J. J. van Rensburg, B.A., B.D., Eendracht 1933, Randpoort 1942.
- 1934 J. D. Storm, B.A., B.D., Zwartuggens 1934, Wolmaransstad 1938.
- 1934 C. S. v. H. Steenekamp, B.A., B.D., Lichtenburg 1934, Zeerust 1936, Johannesburg Noord 1938, Windhoek 1938, N.W. Pretoria 1939, Rustenburg 1942.
- 1934 G. I. Coetzee, B.A., B.D., Delarey c.a. 1934, Lichtenburg 1936.
- 1935 L. M. le Roux, B.A., B.D., Trichardtsfontein 1935, Ermelo 1938.
- 1936 D. J. van Staden, B.A., B.D., Newlands c.a. 1936, eervol ontslaan 1936, Delarey 1938, Randpoort 1940, Lydenburg c.s. 1941.
- 1936 G. P. J. Grobler, B.A., B.D., Potgietersrust c.a. 1936.
- 1936 A. Brandt, B.A., B.D., Oos-Afrika 1936, Memel en Glencoe 1940, Bethal 1941.
- 1937 S. P. Viljoen, B.A., B.D., Durban c.a. 1937, Zeerust 1939.
- 1937 J. J. Engelbrecht, B.A., B.D., Louis Trichardt 1937, Zwartuggens 1941.
- 1937 P. J. L. Bierman, B.A., B.D., Gwelo c.a. 1937, Dullstroom c.a. 1939, Oos-Londen 1940.
- 1937 W. M. Wollmarans, B.A., B.D., Dullstroom 1937, Trichardtsfontein 1939, Brits 1942.

- 1937 J. C. du Plessis, B.A., B.D., Germiston 1937.
 1938 P. W. A. Bierman, B.A., B.D., Makwassie 1938, Losberg 1940.
 1938 C. H. Muller, B.A., B.D., Pietersburg 1938, Groot Marico 1941.
 1938 A. J. Nolte, B.A., B.D., Middelburg 1938, Johannesburg Wes 1941.
 1938 P. J. Booysen, B.A., B.D., Zwartruggens 1938; Turffontein 1940, Middelburg 1942.
 1939 W. van Bergen, Volksrust 1939.
 1939 F. J. van Zyl, Johannesburg 1939, Standerton 1941.
 1939 W. H. Grey, Newlands 1939.
 1941 J. P. Labuschagne, Makwassie 1941.
 1941 H. J. Geyser, Roodepoort 1941.
 1941 A. S. Geyser, Heilbron, Parys 1941.
 1942 G. J. J. Roos, Pietersburg 1942.

DIE TEOLOGIESE FAKULTEIT AAN DIE UNIVERSITEIT
 PRETORIA—AFDELING A. (Ned. Herv. Kerk).

Professore :

- Prof. dr. J. H. Greyvenstein, B.A. (Sutherland 1911), Pretoria 1914. Hoogleraar 1917.
 Prof. dr. S. P. Engelbrecht, Hoogleraar 1921.
 Prof. dr. B. Gemser (Lutjegast 1917), Hoogleraar 1926.
 Prof. dr. H. P. Wolmarans, M.A., Zeerust 1922, Pietersburg 1927, Boksburg 1937, Lektor 1935, Hoogleraar 1938.

Lektore :

- Dr. A. van Selms (Hansweert 1930, Culemborg 1935), Lektor 1938.
 Dr. C. H. Rautenbach, M.A., Erasmus 1927, Pretoria 1930, Noordelike Pretoria 1934, Lektor 1939.

Studente :

- 6de Jaar: W. J. Roos, B.A., Rustenburg.
 5de Jaar: P. S. Dreyer, B.A.; J. A. Smit, B.A.; P. M. Smith, B.A.; A. J. van Staden, B.A.; S. E. Young, B.A.
 4de Jaar: T. N. H. Janson, B.A.; D. B. Snyman, B.A.

RING VAN POTCHEFSTROOM.

Gemeentes: Potchefstroom, Klerksdorp, Venterskroon, Makwassie, Wolmaransstad, Heilbron, Vereeniging, Bloemhof, Losberg, Parys, Bothaville, Christiana, Bloemfontein, Ottosdal, Petrusburg, Vaalharts.

Ringskommissie: *Voorsitter*: Ds. P. J. J. Venter. *Vise-Voorsitter*: Ds. J. G. M. Dreyer. *Skriba*: Ds. J. D. Storm. *Vise-skriba*: Ds. P. W. A. Bierman. *Ouderlinge*: J. A. du Toit, N. Prak, P. W. du Preez. *Sekundi*: M. J. Herbst, G. S. Rossouw, D. J. Terblanche. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. D. J. Storm.

POTCHEFSTROOM. Gestig 1842.

Sietetal: 2,894. Ledetal: 2,746. Aangeneem: 98. Gedoop: 96. Getroud: 27 pare. Oorgekom met Attestasie: 32. Vertrek met Attestasie: 8. Oorgekom van ander Kerke: 18. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 15.

Predikant: Ds. Joh. Dreyer, B.A., B.D., Bergstraat 77, Potchefstroom. *Konsulent*: Ds. P. J. J. Venter. *Skriba*: G. Fleischack, Kerkstraat, Potchefstroom. *Skriba vir Registrasie*: P. J. Raubenheimer, Kerkstraat, Potchefstroom. *Kassier*: J. v. d. Wath, Ned. Bank, Potchefstroom. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. A. J. P. Burger, Kampstraat 77, Potchefstroom. *Orrelis*: Mej. S. Kriegler. *Koster*: J. Watt. *Voorleser*: Oudl. A. J. P. Burger. *Ouderlinge*: M. J. Wolmarans, H. J. v. Heerden, P. L. B. Bouwer, P. W. du Preez, Jan Pienaar, B. C. Kruger, J. P. Huyzers, J. J. Steyn, C. J. Broodryk, J. P. L. Grimbeek, H. P. Geldenhuys, F. Malan, J. J. Heyneke, A. J. P. Burger, W. J. Engelbrecht, H. J. Viljoen, H. G. Raubenheimer, P. Liebenberg, K. N. van Eede, W. W. Dreyer, J. N. Grey, A. J. P. le Roux, I. B. v. d. Vyver, W. P. du Plessis, J. L. Botha, F. Bodenstein, A. S. du Toit. *Diakens*: B. H. Koster, J. N. Redelinghuys, H. M. van Vuuren, H. J. Klopper, S. P. Bezuidenhout, G. P. J. Labuschagne, C. P. Fick, T. J. v. Vuuren, P. J. Fouche, M. J. Wolmarans (D.sn.), R. du Preez, J. A. Wolmarans, B. P. Bezuidenhout, P. J. Fourie, M. Louw, M. Visser, E. J. P. van Baalen, B. Pienaar, H. B. v. Eeden, J. F. du Toit, F. N. J. Bloem, D. v. Vuuren, J. A. Theron, P. W. v. Staden, J. J. Pienaar.

Ring van Potchefstroom.

KLERKSDORP. Gestig 1866.

Sieletal: 2,312. Ledetal: 1,192. Aangeneem: 62. Gedoop: 105. Getroud: 24. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 13. Oorgekom van ander Kerke: 28. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 13. Gestorwe: Kinders 5; Lede 14.

Predikant: Ds. P. J. J. Venter. *Konsulent:* 1ste, Ds. J. D. Storm; 2de, Ds. Joh. Dreyer. *Skriba-Kassier:* Nico J. Campher, P.K. Rykaartsp. *Superintendent van Sondagskole:* J. P. Jonker, Joostestr. 19, Elandia, P.K. Klerksdorp. *Orreliis:* Mevr. (ds.) P. J. J. Venter. *Koster:* W. J. P. van Tonder. *Voorleser:* Ouderling Nico J. Campher. *Ouderlinge:* P. F. Visser, A. A. Pienaar, A. J. van Zyl, B. H. van Rensburg, G. N. Pieterse, S. I. v. Vuuren, D. J. Terblanche, J. J. Terblanche, P. F. Koekemoer, M. P. A. Coetzee, J. P. v. d. Merwe, J. D. Nell, S. F. Marais, S. J. v. Rensburg, C. P. Kruger, J. P. v. Wyk, Nico J. Campher. *Diakens:* D. J. Coetzee, J. J. Pienaar, K. N. de Kock, F. H. Jonker, S. H. du Toit, D. P. Pienaar, J. J. C. Stols, J. A. Botes, W. J. P. v. Tonder, J. J. Hamman, N. J. Botes, J. A. v. Vuuren, C. F. Swart, Isak J. v. Vuuren, Jan Rykaart, S. I. Visser, H. N. Jonker, J. J. Smith.

VENTERSKROON. Gestig 1888.

Sieletal: 364. Ledetal: 187. Aangeneem: 8. Gedoop: 3. Oorgekom het Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* 1ste, Ds. P. W. A. Bierman, P.K. Fochville; 2de, Ds. Abr. Ras. *Skriba:* W. H. Barnard, Eigenaarsfontein, P.K. Losberg. *Kassier:* P. L. J. v. Vuuren, Koedoeslaagte, Venterskroon. *Superintendent van Sondagskole:* W. H. Barnard, Eigenaarsfontein, P.K. Losberg. *Orreliis:* Mevr. Baba Hattingh. *Koster:* Diak. P. A. Hattingh. *Voorlesers:* Ouderlinge P. L. J. v. Vuuren en G. C. J. v. Vuuren. *Ouderlinge:* P. L. J. v. Vuuren, P. A. Lourens, G. C. J. v. Vuuren, G. H. Grobler, D. H. v. Biljon, J. J. Kruger. *Diakens:* P. A. Hattingh, L. M. Pretorius, W. H. Barnard, W. S. Coetzer, N. M. Fourie, J. Roux.

MAKWASSIE. Gestig 1888.

Sieletal: 1,744. Ledetal: 842. Aangeneem: 29. Gedoop: 42. Getroud: 9 pare. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 13. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 14. Oorledes: 9.

King van Potchefstroom.

Predikant: Ds. J. P. Labuschagne, P.K. Bosmansrust, oor Leeuwoordstad. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. D. Storm; 2de, Ds. P. J. J. Venter. *Skriba-Kassier*: A. V. Bergh, P.K. Bosmansrust, oor Leeuwoordstad. *Superintendent van Sondagskole*: J. A. du Toit, Leeuwkop, P.K. Klipspruit. *Koster*: C. Lindenberg. *Voorleser*: Ouderling D. J. Fouche. *Ouderlinge*: J. A. du Toit, W. J. v. Rensburg, D. J. Fouche, J. C. Rossouw, P. A. Fouche, D. J. Smith, J. A. Jonker, W. Oldewage, M. J. Smit (W.seun), J. F. van Rensburg, J. F. J. van Rensburg (C.seun). *Diakens*: C. Bernadie, Z. P. v. Rensburg, T. Victor, H. J. Greyling, P. Meyer, J. J. Fouche, F. Jonker, J. M. Louw, C. Lindenberg, J. J. Louw, J. Pretorius.

WOLMARANSSTAD. Gestig 1892.

Sieletal: 1,247. Ledetal: 662. Aangeneem: 29. Gedoop: 45. Getroud: 10 pare. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 27. Oorgekom van ander Kerke: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 16.

Predikant: Ds. J. D. Storm, Wolmaransstad. *Skriba*: L. J. Fouche, Rooibult, P.K. Wolmaransstad. *Kassier*: J. P. Koekemoer, Kameelboom, Wolmaransstad. *Superintendent van Sondagskole*: G. S. Rossouw, Klippan, P.K. Wolmaransstad. *Orrelis*: Mevr. Storm. *Koster*: T. Nel. *Voorleser*: L. J. Fouche. *Ouderlinge*: G. S. Rossouw, J. H. Knoetze, J. P. Koekemoer, G. C. Koekemoer, J. H. Steyn, H. J. Kriel, D. A. Renke, G. P. Rossouw, J. A. Geldenhuys, T. J. Kotze, J. J. Peens, Bard Harmse, L. J. Fouche. *Diakens*: E. C. Bothma, F. J. Joubert, P. J. A. van Eeden, W. J. Jooste, L. J. Minne, G. A. Nel, M. Oberholzer, A. J. Venter, I. M. V. Jacobson, G. P. Visser, P. B. van Nieuwenhuize, C. J. Barnard, D. J. v. der Merwe.

HEILBRON. Gestig 1911.

Sieletal: 442. Ledetal: 263. Aangeneem: 12. Gedoop: 9. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 15. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 7.

Predikant: Ds. A. S. Geyser, Posbus 86, Heilbron. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. G. M. Dreyer, Potchefstroom; 2de, Ds. A. Ras, Vereeniging. *Skriba-Kassier*: M. J. Herbst, Posbus 86, Heilbron. *Superintendent van Sondagskole*: Mevr. Germishuizen, Langmarkstraat, Heilbron. *Orrelis*: Mevr. P. F. Smit. *Koster*: Diaken J. D. Weilbach. *Voorleser*: Ouderling M. C.

Ring van Potchefstroom.

Strydom. *Ouderlinge*: J. C. Opperman, F. J. Labuschagne, F. T. Volschenk, B. D. van Deventer, J. B. Habig, P. F. Smit, J. A. Smit, M. J. Herbst. *Diakens*: J. F. Mouton, J. D. Weilbach, C. W. van Coller, L. Coetzer, B. Labuschagne, F. du Toit, F. Potgieter, L. Strydom.

VEREENIGING. Gestig 1913.

Sieleetal: 2,113. Ledetal: 1,057. Aangeneem: 30. Gedoop: 78. Getroud: 20 pare. Oorgekom met Attestasies: 18. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 15. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 9.

Predikant: Ds. Abr. Ras, Posbus 210, Vereeniging. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. G. M. Dreyer; 2de, Ds. P. W. A. Bierman. *Skriba-Kassier*: M. C. Strydom, Posbus 68, Vereeniging. *Superintendent van Sondagskole*: J. P. van Heerden, Joubertstraat 12a, Vereeniging. *Orrelis*: Mevr. S. Viljoen. *Koster*: vakant. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. P. Badenhorst, M. J. Barnard, S. J. Blignaut, F. J. Cronjé, T. E. Fourie, J. F. Greyling, J. P. van Heerden, P. D. Jacobs, P. Lindeque, L. R. G. Marx, S. I. W. Marx, P. J. Marx, J. H. Muller, P. D. Pretorius, J. J. Roets, C. A. Smith, P. F. van Staden, H. J. Visser, H. P. Willemse. *Diakens*: F. J. Basson, P. H. Botha, A. Brits, C. W. Burger, G. P. Combrinck, G. S. Greyling, M. G. Joubert, J. C. Liebenberg, G. J. Lindeque, C. J. Lubbe, S. I. W. Marx, C. J. Muller, J. J. Olivier, D. R. Opperman, J. P. Pretorius, J. H. Venter, P. H. Viljoen, W. H. Viljoen, M. J. van der Westhuizen, L. G. J. van Vuuren, D. J. C. van Wyk.

BLOEMHOF. Gestig 1916.

Sieleetal: 240. Ledetal: 151. Aangeneem: 3. Gedoop: 16. Vertrek met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. P. J. J. Venter; 2de, Ds. J. Jac. P. van den Berg. *Skriba-Kassier*: W. J. L. Opperman, Palmietfontein, P.K. Bloemhof. *Voorleser*: Oudl. G. P. van der Merwe. *Ouderlinge*: G. P. van der Merwe, G. van Niekerk, H. Matthews, J. Botes, P. Opperman, W. J. Opperman. *Diakens*: S. P. Erasmus, N. Wiese, I. van Aswegen, G. Meyer, J. J. Bezuidenhout, L. Geldenhuis.

LOSBERG. Gestig 1925.

Sieleetal: 1,095. Ledetal: 596. Aangeneem: 21. Gedoop: 34. Getroud: 7 pare. Oorgekom met Attestasies: 10. Vertrek met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8.

Ring van Potchefstroom.

Predikant: Ds. P. W. A. Bierman, P.K. Fochville. *Konsulent*: Ds. J. G. M. Dreyer, Potchefstroom. *Skriba*: D. J. Bloem, Rietfontein, P.K. Fochville. *Kassier*: T. F. J. Oosthuizen, P.K. Cardoville. *Orrelis*: Mevr. S. E. Steyn. *Koster*: P. Wolvaardt. *Voorleser*: Ouderlinge om die beurt. *Ouderlinge*: F. R. P. Schutte, H. J. Dreyer, T. F. J. Steyn, A. L. Oosthuizen, G. F. Prinsloo, W. J. v. d. Merwe, A. J. G. Dreyer, J. B. Wolmarans, J. H. C. Pretorius, J. G. v. d. Merwe, J. H. Woller. *Diakens*: A. J. C. Swamers, L. J. de Villiers, T. F. J. Oosthuizen, I. J. Pretorius, C. L. Steyn, J. F. van Rensburg, H. J. Bloem, D. J. Bloem, G. C. Lindeque, S. D. Oosthuizen, S. I. v. d. Merwe.

 PARYS. Gestig 1925.

Sieletal: 498. Ledetal: 290. Aangeneem: 13. Gedoop: 25. Getroude: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 6. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Ds. A. S. Geyser, Heilbron. *Konsulent*: 1ste, Ds. Abr. Ras; 2de, Ds. P. W. A. Bierman. *Skriba-Kassier*: N. Prak, P.K. Koedoesfontein, oor Parys. *Superintendent van Sondag-skole*: Oudl. F. J. Visser, Breestraat, Parys. *Orrelis*: Mej. Johanna Bezuidenhout. *Koster*: Mnr. W. J. Serfontein. *Voorleser*: D. C. L. Janse van Vuuren. *Ouderlinge*: D. J. P. Strydom, D. C. L. Janse van Vuuren, N. Prak, J. J. Scheepers, Dirk Scholtz, F. J. Visser, D. C. Grobler. *Diakens*: Jacobus van Deventer, D. L. Becker, J. C. L. Keyser, W. J. Serfontein.

 BOTHAVILLE. Gestig 1937.

Sieletal: 360. Ledetal: 189. Aangeneem: 1. Gedoop: 10. Getroude: 2 pare. Vertrek met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 1. Oorlede: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. P. Labuschagne; 2de, Ds. J. D. Storm. *Skriba*: J. P. v. d. Berg, Mannatokke Grove, Regina. *Kassier*: I. Conradie, Deeltuyn, P.K. Regina. *Koster*: J. P. v. d. Berg, Mannatokke Grove, P.K. Regina. *Ouderlinge*: L. P. Jansen van Rensburg, J. C. Swanepoel, J. Grobbelaar, R. Vermaak. *Diakens*: D. J. Harmzen, J. Groenewald, H. Harmzen, J. van Rensburg, R. Prinsloo.

 BLOEMFONTEIN. Gestig 1937.

Sieletal: 620. Ledetal: 318.

Predikant: Ds. Jac. P. v. d. Berg, B.A., B.D. *Konsulent*: Ds. J. D. Storm. *Skriba-Kassier*: W. van Rensburg, Bus 720, Bloemfontein. Verder geen opgawe.

*Ring van Potchefstroom.***OTTOSDAL.** Gestig 1938.

Sieletal: 482. Ledetal: 230. Aangeneem: 2. Gedoop: 10. Getroude: 2 pare. Oorgekom met Attestasies: 31. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 2. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. J. D. Storm, Pastorie, Wolmaransstad. *Konsulent:* Ds. P. J. J. Venter, Pastorie, Klerksdorp. *Skriba:* J. F. van der Merwe, P.K. Ottosdal. *Kassier:* D. R. Ackhurst, P.K. Ottosdal. *Superintendent van Sondagskole:* Ouderling A. B. Terblanche, Rietkuil 22, P.K. Ottosdal. *Orrelis:* Mevr. C. Crots, P.K. Ottosdal. *Koster:* Diaken J. J. Steijn, Driekuil, P.K. Ottosdal. *Voorleser:* Ouderling A. B. Terblanche. *Ouderlinge:* A. B. Terblanche, J. M. Joubert, R. J. Coertze, C. J. Terblanche, J. P. J. van Vuuren, J. C. Coetzee, C. L. van der Berg. *Diakens:* J. J. Steijn, J. P. Mans, N. J. van Rensburg, D. P. Grobler, D. R. Smit, J. P. J. van Vuuren, P. C. Erasmus.

PETRUSBURG. Gestig 1939.

Sieletal: 71. Ledetal: 48.

Predikant: Ds. Jac. P. van den Berg. *Skriba-Kassier:* B. N. Lubbe, Petrusburg. *Ouderlinge:* J. J. Britz, S. W. Erasmus. *Diakens:* W. A. Fourie, J. B. Mans.

CHRISTIANA. Gestig 1936.

Sieletal: 150. Ledetal: 100. Aangeneem: 2. Gedoop: 4. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* 1ste, Ds. Jac. v. d. Berg: 2de, Ds. J. P. Labuschagne. *Skriba-Kassier:* J. Rosenblatt, Bus 49, Christiana. *Superintendent van Sondagskole:* M. Malan, Forssmanstraat, Christiana. *Orrelis:* Mevr. Ds. v. d. Berg. *Koster:* H. Croucamp. *Ouderlinge:* P. de la Rey, H. Croukamp, W. Breedt. *Diakens:* M. Malan, P. Sauer, J. Rosenblatt.

VAAL-HARTS. Gestig 1940.

Sieletal: 231. Ledetal: 93. Aangeneem: 5. Gedoop: 12. Oorgekom met Attestasies: 11.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* Ds. J. D. Storm. *Skriba-Kassier:* P. J. Basson. P.K. Andalusia. *Superintendent van Sondagskole:* Oudl. R. J. Coertze, P.K. Tadcaster. *Ouderlinge:* R. J. Coertze, P. J. Basson, H. Kriel, C. Gagliano, D. v. d. Watt. *Diakens:* P. J. Raath, H. W. Huyser, P. S. Rossouw, G. Coertze.

RING VAN RUSTENBURG.

Gemeentes: Rustenburg, Pietersburg, Waterberg, Louis Trichardt, Messina, Laeveld, Potgietersrust, Koedoesrand, Brits, Soekmekaar, Vliegpoort, Noordelike Pretoria, Eben Haezer, Van Warmelo, Rust-der-Winter, Noord-Westelike Pretoria, Pretoria Noord.

Ringskommissie.—*Voorsitter*: Ds. J. J. Prinsloo. *Vise-Voorsitter*: Ds. A. J. G. Oosthuizen. *Skriba*: Ds. W. J. Kemp. *Vise-Skriba*: Ds. C. S. v. H. Steenekamp. *Ouderlinge*: B. Fouche, J. J. Willemse, C. G. Coetzee. *Sekundi*: W. Roos, J. M. van Schalkwyk, R. Oosthuizen. *Superintendent van Sondagskole*: B. Fouche, Gerrit Maritzweg 68, Pretoria Noord.

RUSTENBURG. Gestig 1850.

Sieletal: 3,124. Ledetal: 1,721. Aangeneem: 102. Gedoop: 125. Getroud: 28 pare. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 41. Oorgekom van ander Kerke: 27. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 9.

Predikant: Ds. C. S. v. H. Steenekamp, Bus 163. *Konsulent*: Ds. A. J. A. Oosthuizen. *Skriba*: Mevr. A. Downing, Bus 225, Rustenburg. *Kassier*: P. A. Bentum, Bus 69, Rustenburg. *Superintendent van Sondagskole*: J. W. Mienie, P.K. Olifantsbrug. *Orrelis*: Mevr. A. Downing. *Koster*: C. J. Joubert. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: A. W. J. van Rensburg, J. B. de Beer, T. W. T. P. Bouwer, A. van Staden, A. Wessels, C. J. Esterhuizen, J. C. Steenekamp, W. J. Roos, J. L. Pieterse, S. W. J. Pistorius, J. P. Verster, J. W. Mienie, W. C. van Wyk, D. S. Fourie, A. G. Pieterse, H. P. J. Botha, J. L. Esterhuizen, Z. Young, J. H. Groenewald, P. M. Combrink, P. A. Bentum. *Diakens*: J. Peacock, L. J. Ehlers, W. W. C. Estherhuizen, J. J. Mostert, P. J. Breedt, W. S. du Plessis, P. P. Robbertse, W. C. Robbertse, P. J. Botha, J. P. Schoeman, J. F. van Staden, J. E. Meyer, D. J. Pieterse, J. S. de Beer, W. H. Steenekamp, J. L. Estherhuizen, J. E. Pieterse, H. J. Nortje, Z. L. Pretorius, L. W. Botha, J. J. Combrink, J. J. du Plessis.

Ring van Rustenburg.

PIETERSBURG. Gestig 1852.

Sieletal: 1,630. Ledetal: 820. Aangeneem: 47. Gedoop: 94. Getroud: 11 pare. Oorgekom met Attestasies: 14. Vertrek met Attestasies: 10. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 10.

Predikant: Ds. G. J. J. Roos, Bus 244, Pietersburg. *Konsulent*: Ds. G. P. J. Grobler, Potgietersrust. *Skriba*: P. J. L. Roets, Bus 111, Pietersburg. *Kassier*: P. E. Dreyer, Bus 194, Pietersburg. *Superintendent van Sondagskole*: J. Cooper, P.K. Ladanna. *Orrelis*: Mevr. G. van Wyk. *Koster*: N. Jacobs. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: C. P. J. Pienaar, J. C. Nel, T. C. Nel, J. M. van Schalkwyk, P. J. Britz, H. J. Venter, P. van Staden, D. S. Marais, C. J. Botha, H. L. Venter, P. J. Dreyer, H. du Toit, D. F. Jacobs, N. Jacobs. *Diakens*: J. Verreyne, B. W. Venter, B. J. Fourie, J. Nel, R. van Wyk, G. Wolmarans, J. F. v. Staden, G. Heinlein, F. van Deventer, J. C. J. van Schalkwyk, J. J. Enslin, J. J. Burger, A. P. Botha, P. J. Jansen.

WATERBERG. Gestig 1864.

Sieletal: 2,135. Ledetal: 950. Aangeneem: 65. Gedoop: 82. Getroud: 11 pare. Oorgekom met Attestasies: 15. Vertrek met Attestasies: 22. Oorgekom van ander Kerke: 30. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 15.

Predikant: Ds. W. J. Kemp, Posbus 53, Nylstroom. *Konsulent*: Iste, Ds. P. W. Venter; 2de, Ds. G. Roos. *Skriba-Kassier*: J. J. Willemse, Zanddrift, P.K. Dryfsand. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. W. J. Kemp, Posbus 53, Nylstroom. *Orrelis*: G. Engelbrecht. *Koster*: D. J. Booysen. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: H. J. Geyser, J. J. H. Engelbrecht, W. S. J. v. Heerden, L. P. v. d. Merwe, J. B. Lindeque, N. J. Bronkhorst, J. L. Bronkhorst, A. H. Botha, P. W. Botes, A. J. J. Botes, P. S. van Rooyen, G. C. Booysen, J. J. Willemse, C. Meyer, G. H. J. Venter, J. C. v. d. Merwe, J. P. Jacobs, W. v. Staden, W. Bezuidenhout, M. H. J. v. Staden, P. F. v. Staden, J. F. Viljoen, Potgieter. *Diakens*: G. P. J. Badenhorst, J. J. v. Staden, J. J. Snyders, J. J. Nel, P. de Beer, B. P. du Plessis, L. C. v. d. Merwe, A. Smith, Jan v. Deventer, A. A. v. d. Merwe, M. J. du Plessis, P. Koekemoer, W. du Plessis, G. F. S. Viljoen, B. v. d. Westhuizen, J. G. Benade, S. Vermaak, C. H. v. Staden, D. P. Boshoff, N. Boshoff, F. A. Snyders, C. Diedericks.

Ring van Rustenburg.

LOUIS TRICHARDT. Gestig 1916.

Sieletal: 639. Ledetal: 342. Aangeneem: 14. Gedoop: 20. Getroude: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. A. J. G. Oosthuizen, Pretoria. *Skriba-Kassier*: P. S. Jacobs, Posbus 16, Louis Trichardt. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. J. J. v. d. Merwe, Posbus 162, Louis Trichardt. *Orrelis*: Mevr. J. J. Robbertze. *Koster*: D. Britz. *Voorleser*: Oudl. F. H. Geyzer. *Ouderlinge*: F. H. Geyzer, P. J. Potgieter, H. Kuipers, J. J. v. d. Merwe, F. A. Engelbrecht, W. A. Grobler, P. S. Jacobs. *Diakens*: F. A. Engelbrecht, jnr., S. J. Otto, H. J. Oberholzer, J. le Roux, H. J. Botha, P. Roets.

MESSINA. Gestig 1920.

Sieletal: 232. Ledetal: 135. Aangeneem: 6. Gedoop: 15. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. G. P. J. Grobler; 2de, Ds. G. J. J. Roos. *Skriba*: A. S. Pretorius, Bus 69, Messina. *Tvl. Kassier*: J. F. Roos, P.K. Oorwinning. *Superintendent van Sondagskole*: J. J. Jacobs, P.K. Messina. *Orrelis*: Mevr. Annie Roets. *Koster*: A. Geyser. *Voorleser*: J. F. Roos. *Ouderlinge*: J. F. Roos, J. P. Engelbrecht, J. J. Jacobs. *Diakens*: J. F. G. Roos, J. S. Roos, C. J. v. d. Merwe, J. H. Snyder.

LAEVELD.

Sieletal: 802. Ledetal: 284. Aangeneem: 22. Gedoop: 23. Getroude: 2 pare. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. C. S. v. H. Steenekamp. *Skriba*: C. J. van Schalkwyk, Helderfontein, P.K. Tzaneen. *Kassier*: W. H. Lombard, Laparisa, P.K. Letsetelli. *Orrelis*: A. H. Helberg. *Koster*: P. J. Viljoen. *Voorleser*: M. C. J. van Schalkwyk. *Ouderlinge*: N. J. van Schalkwyk, M. C. J. van Schalkwyk, D. J. Buitendag, J. J. de Beer, D. J. Venter, A. H. Helberg, G. J. Heyneke, W. H. Lombard. *Diakens*: C. J. van Schalkwyk, G. J. v. d. Gryp, H. W. Botha, S. H. Boshoff, B. J. Hoogers, J. J. Pienaar, A. J. Alberts.

Ring van Rustenburg.

POTGIETERSRUST. Gestig 1921.

Sieleetal: 1,360. Ledetal: 780. Aangeneem: 44. Gedoop: 64. Getrouwd: 3 pare. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 10. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Ds. G. P. J. Grobler, Posbus 96, Potgietersrust. *Konsulent*: Ds. Oosthuizen. *Skriba*: Ds. G. P. J. Grobler, Potgietersrust. *Kassier*: A. L. Möller, Posbus 110, Potgietersrust. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. H. J. Snyman, Posbus 110, Potgietersrust. *Orrelis*: F. G. Wolmarans. *Koster*: G. P. J. Roos. *Voorleser*: 'n Ouderling, om die beurt. *Ouderlinge*: F. J. Botha, G. Smit, F. J. Prinsloo, J. Vermaak, H. P. F. Kern, J. F. Klopper, D. R. Malan, C. N. McDonald, D. A. Rossouw, N. S. Wolmarans, C. A. Storm, G. P. Steenkamp, G. R. J. Strydom, J. A. Venter, H. J. Snyman. *Diakens*: R. Botha, B. D. Nortje, D. Luus, W. J. van Nieuwenhuizen, C. J. Albertyn, D. Barkenhuizen, J. J. Wessels, P. D. Kotze, R. Breedt, J. J. Steyn, G. v. d. Westhuizen, J. J. Meintjes, J. F. E. de Beer, J. Matthee, H. Pistorius. J. H. C. Pieterse.

KOEDOESRAND. Gestig 1924.

Sieleetal: 622. Ledetal: 326. Aangeneem: 23. Gedoop: 17. Getrouwd: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8.

Predikant: Ds. G. P. J. Grobler, Potgietersrust. *Konsulent*: 1ste, Ds. Venter; 2de, Ds. Roos. *Skriba*: G. J. Smith, Tijgerfontein, P.K. Maasstroom. *Kassier*: A. L. v. d. Heever, Kenadiesfontein, P.K. Swartwater. *Superintendent van Sondagskole*: F. Marce, P.K. Swartwater. *Orrelis*: A. P. Botha. *Koster*: H. L. Joubert. *Voorleser*: Ouderling F. J. Grobler. *Ouderlinge*: F. J. Grobler, L. van Niekerk, D. G. v. d. Heever, J. H. Henrico, P. S. Nortje, P. C. Snijman, J. S. Viljoen. *Diakens*: H. L. Joubert, H. van Aarde, L. J. Smith, F. J. J. Henrico, H. P. du Toit, F. J. J. Coetzee, W. Barwise.

BRITS. Gestig 1927.

Sieleetal: 1,142. Ledetal: 568. Aangeneem: 33. Gedoop: 62. Getrouwd: 12 pare. Oorgekom met Attestasies: 17. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 13. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 11.

Ring van Rustenburg.

Predikant: Ds. W. M. Wolmarans, Pienaarstraat, Brits.
Konsulent: 1ste, Ds. J. J. Prinsloo, J.sn.; 2de, Ds. C. v. H. Steenekamp, Rustenburg. *Skriba*: Mnr. D. J. de Villiers, Posbus 99, Brits. *Skriba*: (*Registrasies*): Mnr. W. J. v. Zyl, Lande Dept., Brits. *Kassier*: Mnr. B. N. Lizamore, Posbus 10. Brits. *Superintendent van Sondagskole*: Mnr. J. F. Michau, Klipkop, P.K. Pansdrif, oor Brits. *Orrelis*: Mnr. F. J. C. Martins, Kerkstraat, Brits. *Koster*: Mnr. G. J. Ras, Krokodildrift, Brits. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: Mnre. P. v. d. Sandt, P. A. v. Jaarsveld, W. J. v. Zyl, R. J. de Beer, D. J. de Villiers, G. C. Lindeque, J. C. J. v. Schalkwyk, P. G. Knoetze, J. F. Snyman, J. F. Michau, T. G. J. Pistorius, J. D. Bothma, H. L. J. v. Staden, J. J. Pfeifer. *Diakens*: Mnre. L. J. B. Schoeman, C. P. Moll, A. P. S. Olivier, D. J. de Jager, F. P. Taljaard, G. Brits, G. J. R. le Roux, J. J. Kotze, H. C. du Preez, A. A. de Beer, G. J. v. Staden, G.sn., B. J. v. Staden, S. J. v. Staden, W. A. Pretorius, W. H. v. Staden, J. J. Heynecke, A. W. Heynecke.

SOEKMEKAAR. Gestig 1931.

Sieletal: 219. Ledetal: 106. Aangeneem: 1. Gedoop: 10. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. C. S. van Heerden Steenekamp. *Skriba-Kassier*: H. F. Jacobs, Munnik. *Superintendent van Sondagskole*: S. M. Venter, G.seun, Kleinfontein, Groot Spelonken. *Koster*: M. Venter. *Voorleser*: R. J. Oosthuizen. *Ouderlinge*: A. B. de Jager, R. J. Oosthuizen. *Diakens*: D. J. Venter, jnr., F. W. Venter, H. N. Ras, jnr.

VLIEGEPOORT. Gestig 1931.

Sieletal: 732. Ledetal: 389. Aangeneem: 13. Gedoop: 27. Getroude: 4 pare. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 8. Oorgekom van ander Kerke: 11. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Ds. W. M. Wolmarans, Brits. *Konsulent*: Ds. C. S. v. H. Steenekamp. *Skriba-Kassier*: G. F. T. Pistorius, Rooikrans, P.K. Leeuwoort. *Superintendent van Sondagskole*: H. T. Pelser, Duikerpan, p.s. Bloupan, oor Warmbad. *Voorleser*: Oudl. G. F. T. Pistorius. *Ouderlinge*: G. F. T. Pistorius, H. J. Putter, A. S. Labuschagne, H. T. Pelser, P. J. R. Steenekamp, J. C. Joubert, M. J. Breedt, J. G. W. Basson, W. A. A. Engelbrecht, P. Botha, J. B. J. van Deventer. *Diakens*: J. H. van Staden, J. C. Botha, H. J. J. Botha, A. G. le Roux, J. L. R. Erasmus, G. J. Snyman, Edie Young, Jan du Plessis, D. J. Erasmus, C. F. B. Paviers.

Ring van Rustenburg.

NOORDELIKE PRETORIA. Gestig 1934.

Sieletal: 1,844. Ledetal: 940. Aangeneem: 52. Gedoop: 89. Getroude: 18 pare. Oorgekom met Attestasies: 36. Vertrek met Attestasies: 12. Oorgekom van ander Kerke: 14. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 13. Opnuut belydenis afgelê: 6.

Predikant: Ds. A. J. G. Oosthuizen, B.A., B.D., Van Heerdenstraat 301, Capital Park, Pretoria. *Konsulent:* 1ste, Ds. P. G. J. Grobler, B.A., B.D.; Ds. W. J. Kemp, B.A., B.D. *Skriba:* C. G. Coetzee, Van Heerdenstraat 120, Capital Park, Pretoria. *Kassier:* A. F. Pienaar, B.Comm., M.Ed., Vyfdelaan 281, Capital Park, Pretoria. *Superintendent van Sondagskole:* Mevr. M. R. Oosthuizen, Van Heerdenstraat 301, Capital Park, Pretoria. *Orrelis:* Mevr. J. H. Pieterse. *Koster:* H. G. Grobler. *Voorleser:* Ouderlinge P. G. Roets en J. J. F. Brits. *Ouderlinge:* P. G. Roets, J. J. F. Brits, A. J. Struweg, F. J. P. Boshoff, C. G. Coetzee, L. N. Eksteen, H. A. Smit, J. C. van Schalkwyk, J. J. Roos, W. J. J. Botha, N. J. S. Steenekamp, A. P. Prinsloo, F. W. Stone, B. R. Dreyer, W. J. Erasmus. *Diakens:* F. P. J. van der Watt, A. F. Pienaar, C. S. Swan, D. D. Rosslee, M. C. Jooste, J. C. Bodenstein, P. W. Ferreira, J. J. Roets, J. C. Deetlefs, T. F. Steyn, D. F. Jacobs, C. J. van Aswegen, P. J. L. Grobler.

EBEN HAEZER. Gestig 1937.

Sieletal: 415. Ledetal: 201. Aangeneem: 4. Gedoop: 25. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 3.

Predikant: Ds. W. J. Kemp, Bus 53, Nylstroom. *Konsulent:* 1ste, Ds. G. Roos; 2de, Ds. G. P. J. Grobler. *Skriba-Kassier:* Ds. W. J. Kemp, Bus 53, Nylstroom. *Koster:* J. J. H. Pretorius. *Voorleser:* 'n Ouderling. *Ouderlinge:* A. J. E. Maherry, H. C. Pretorius, J. J. Nortje, J. G. Benade, P. A. van Jaarsveld. *Diakens:* F. A. Nel, G. P. Roets, J. L. Nortje, G. Rossouw, P. T. Pretorius, S. J. Stander.

VAN WARMELO. Gestig 1937.

Sieletal: 270. Ledetal: 156.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* Ds. G. J. J. Roos, Pietersburg. *Skriba-Kassier:* J. H. Coetzee, Conformus, P.K. Alldays. *Voorleser:* 'n Ouderling. *Ouderlinge:* J. H. Coetzee, B. J. Booysen, S. M. Venter, P. C. Snyman, D. J. Jansen. *Diakens:* J. A. Swanepoel, D. M. du Toit, H. A. Smith, G. P. Brits.

Ring van Rustenburg.

RUST-DER-WINTER. Gestig 1938.

Sieletal: 164. Ledetal: 79. Aangeneem: 2. Gedoop: 7. Oorgekom met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. W. J. Kemp; 2de, Ds. C. S. v. H. Steenekamp. *Skriba-Kassier*: J. J. Prinsloo, Kalkbult, P.K. Settlers. *Koster*: T. J. Koekemoer. *Voorleser*: Oudl. P. R. Prinsloo. *Ouderlinge*: P. R. Prinsloo, W. A. Bester, P. W. Prinsloo, J. J. Prinsloo. *Diakens*: M. H. v. d. Westhuizen, J. L. du Preez, P. R. Grobler, J. Bronkhorst.

NOORDWESTELIKE PRETORIA. Gestig 1939.

Sieletal: 1,519. Ledetal: 750. Aangeneem: 53. Gedoop: 74. Getroude: 21 pare. Oorgekom met Attestasies: 30. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 22. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 5.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. A. G. Oosthuizen. *Skriba*: G. F. Fürstenburg, Paul Kruger Weg 222, Hercules. *Kassier*: C. E. Prinsloo, Montaguestraat, Hercules. *Superintendent van Sondagskole*: G. F. Jansen van Rensburg, Kensingtonstraat, Mountain View. *Orrelis*: Andries Joubert. *Koster*: J. Roets. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. A. Retief, J. Minders, J. P. van der Berg, J. F. Bothma, M. J. van Staden, A. P. Britz, G. F. Pretorius, L. J. van Wyngaard. J. P. Booysen, M. C. Viljoen, D. Matthee, J. Matthee, C. M. von Wielligh, G. F. Jansen van Rensburg. *Diakens*: J. M. Benade, P. von Wielligh, J. L. van Staden, J. de Beer, J. A. Swanepoel, W. Smit, J. Smit, P. J. Putter, W. Barnard, L. M. Koekemoer, J. F. van Wyk, G. F. Strydom, Breitenbach, G. F. Fürstenburg.

PRETORIA NOORD. Gestig 1939.

Sieletal: 870. Ledetal: 500. Aangeneem: 21. Gedoop: 46. Getroude: 2 pare. Oorgekom met Attestasies: 32. Vertrek met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 5.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. A. J. G. Oosthuizen. *Skriba-Kassier*: B. Fouché, Gerrit Maritzstraat 68, Pretoria Noord. *Superintendent van Sondagskole*: B. Fouché. *Orreliste*: Mevr. S. L. Viljoen. *Koster*: Br. Roets. *Voorleser*: B. Fouché. *Ouderlinge*: H. C. van Niekerk, B. Fouché, J. G. Duvenhage, H. F. Prinsloo, F. G. Wolmarans, A. J. A. Buitendag, H. W. Botha, W. H. J. Pieterse, S. D. Jordaan, W. J. Kok, J. H. Pistorius, J. F. van Rensburg, D. P. Brits, J. R. van Heerden, C. S. van Staden. *Diakens*: S. L. Viljoen, T. C. J. Erasmus, M. J. Jacobs, T. L. Botha, F. Steyn, E. Pretorius, M. C. de Beer, F. C. de Beer, W. Ras, A. J. Buitendag, L. W. van Dalen, J. J. van Tonder, W. Beneke, F. A. Booyse.

RING VAN PRETORIA.

Gemeentes: Pretoria, Middelburg, Dullstroom, Bronkhorstspuit, Roosenekal, Lydenburg, Witbank, Plaston, van der Hoff, Belfast, Sabie, Carolina, Hendrina, Silverton, Waterval-Bo.

Ringskommissie.—*Voorsitter*: Ds. S. Vermooten. *Vise-Voorsitter*: Ds. E. S. Mulder. *Skriba*: Ds. F. J. Z. Booysen. *Vise-Skriba*: Dr. C. K. Oberholzer. *Ouderlinge*: Dr. C. K. Oberholzer, A. J. Willemse, G. L. Roos. *Sekundi*: P. J. Wolmarans, H. P. van Nieuwenhuizen, M. S. Grobler. *Superintendent van Sondagskole*: S. J. Botha, Pretoria.

PRETORIA. Gestig 1854.

Sieletal: 1,553. Ledetal: 905. Aangeneem: 69. Gedoop: 77. Getroud: 21 pare. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 23. Oorgekom van ander Kerke: 21. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 16.

Predikant: Ds. S. Vermooten, Kotzestraat 151, Pretoria. *Konsulent*: Ds. E. S. Mulder. *Skriba-Kassier*: H. Engelmohr, Devenishstraat 93, Pretoria. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. S. Vermooten, Kotzestraat 151, Pretoria. *Orrelis*: Mevr. A. M. de Kock. *Koster*: Mevr. C. M. Reyneke. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: P. L. D. Abrie, S. J. van Heerden, S. J. Botha, L. C. Ruyssenaers, C. K. Oberholzer, J. J. Piso, W. M. Keuter, G. R. Smith, A. D. W. Wolmarans, P. J. L. Venter, B. C. Bezuidenhout, H. W. Theron, J. D. Reyneke, P. J. Joubert, R. C. Joubert, J. I. Prinsloo, Dr. B. de Loor, H. Engelmohr. *Diakens*: G. R. Stewart, C. L. Botha, G. R. J. Kluyts, A. S. Pretorius, W. F. Beezhoud, A. C. Katzke, J. P. P. v. d. Wal, C. J. Moolman, A. de Bruyn, M. M. Serfontein, J. S. v. d. Bergh, P. L. Steyn, G. F. J. van Tonder, J. J. Jacobs, M. J. de Beer, J. Hornsveld, E. A. J. van Vuuren, G. du Plessis, H. P. Jordaan.

MIDDELBURG, TVL. Gestig 1854.

Sieletal: 1,251. Ledetal: 652. Aangeneem: 25. Gedoop: 66. Getroud: 14 pare. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 27. Oorgekom van ander Kerke: 22. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 9.

Ring van Pretoria.

Predikant: Ds. P. J. Booysen, Langstraat, Foon 140, Middelburg. *Konsulent*: Ds. F. Booysen. *Skriba*: A. J. Pretorius. Suidstraat 651, Middelburg. *Kassier*: Mnr. F. Rousseau, Bus 56, Middelburg. *Superintendent van Sondagskole*: C. F. van Rooyen, President Krugerstraat. *Orrelis*: A. J. Pretorius. *Koster*: J. F. Botha. *Voorleser*: C. F. v. Rooyen. *Ouderlinge*: C. F. v. Rooyen, P. M. Venter, D. Reynders, J. Matthee, P. R. Schoeman, W. Roelofse, M. v. Wyk, C. Volschenk, F. Grobler, N. Prinsloo, M. de Swardt, J. Linnenkamp, G. Roos, P. S. Duvenage. *Diakens*: A. J. Pretorius, J. v. d. Bank, P. C. Minnaar, R. Estherhuizen, D. v. Wyk, C. Steyn, P. R. Botha, J. F. Botha, H. W. Ras, D. v. Niekerk, snr., D. v. Niekerk, jnr., J. W. Pretorius, J. Viljoen, J. H. Duvenage, P. W. A. Piek, J. Bosman, J. B. Jooste.

DULLSTROOM. Gestig 1887.

Sieletal: 241. Ledetal: 141. Aangeneem: 6. Gedoop: 11. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 10. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 10.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. F. J. Z. Booysen. *Skriba*: M. S. Grobler, Rooikrans, Dullstroom. *Kassier*: W. C. Janson, Bus 1, Dullstroom. *Superintendent van Sondagskole*: D. J. Swanepoel, Dullstroom. *Orrelis*: Mevr. J. H. H. Janson. *Koster*: W. C. Janson. *Voorleser*: T. F. Prinsloo. *Ouderlinge*: T. F. Prinsloo, I. J. H. Greyling, M. S. Grobler, F. A. Booyse, F. C. Symington, H. F. Mulder. *Diakens*: J. Nel, J. C. Greyling, J. G. Oosthuizen, J. P. Prinsloo, D. J. Swanepoel, A. J. J. Joubert.

BRONKHORSTSPRUIT. Gestig 1911.

Sieletal: 2,000. Ledetal: 1,150. Aangeneem: 34. Gedoop: 77. Getroud: 22 pare. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 27. Oorgekom van ander Kerke: 13. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 16.

Predikant: Ds. E. S. Mulder, M.A., B.D., Bus 44, Bronkhorstspuit. *Skriba*: J. J. Prinsloo, Bus 1, Bronkhorstspuit. *Kassier*: M. J. Grobler, Bus 31, Bronkhorstspuit. *Superintendent van Sondagskole*: W. G. Bronkhorst. *Koster*: B. F. Greyling. *Voorleser*: Ouderlinge om die beurt. *Ouderlinge*: P. K. P. Minnaar, J. J. Prinsloo, J. H. S. Botha, R. J. Coertse, F. C. Gunter, J. J. Prinsloo, J. J. du Toit, W. G. Bronkhorst, F. A. Joubert, P. M. Bester, P. B. M. Prinsloo, A. J. de Lange, W.

Ring van Pretoria.

J. Breytenbach, P. R. Dorfling, B. C. Spies, Gert Riekert, P. W. Oberholser, N. J. v. Rensburg, H. A. Roets. *Diakens*: M. C. Erasmus, H. J. v. d. Berg, W. J. Bodenstein, E. Botha, J. J. van Staden, P. C. Oosthuizen, N. J. Koekemoer, J. B. Venter, L. Bezuidenhout, M. J. Grobler (jnr.), P. J. L. Steenkamp, Jan Willemse, Paul Prinsloo, C. J. Jansen, P. J. Pieterse, J. v. Staden, P. J. Ecksteen, P. Riekert.

ROOSSENEKAL. Gestig 1919.

Sieletal: 736. Ledetal: 440. Aangeneem: 25. Getroud: 40. *Predikant*: Vakant. *Konsulent*: Ds. E. S. Mulder. *Skriba*: Kassier: H. T. Z. Ganswyk, P.K. Lagersdrift, Middelburg, Tvl. *Orreli*s: Mevr. P. Minnaar. *Koster*: H. Otto. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: M. J. Hough, H. T. Z. Ganswyk, M. C. Botha, S. J. v. d. Berg, J. A. Meijer, P. L. Steenkamp, N. M. S. Ferreira, C. Groenewald. *Diakens*: W. C. Meyer, C. A. Swart, D. J. Pieterse, F. Brits, B. Wolmarans, D. S. Pieterse, T. P. Potgieter, L. Wolmarans.

LYDENBURG. Gestig 1927.

Sieletal: 643. Ledetal: 410. Aangeneem: 16. Gedoop: 19. Oorgekom met Attestasies: 4. Vertrek met Attestasies: 13. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. D. J. van Staden, Lydenburg. *Skriba*: M. C. Pretorius, Viljoenstraat 3. Verder geen opgawe.

WITBANK. Gestig 1927.

Sieletal: 2,156. Ledetal: 1,197. Aangeneem: 38. Gedoop: 66. Getroud: 15 pare. Oorgekom met Attestasies: 15. Vertrek met Attestasies: 20. Oorgekom van ander Kerke: 16.

Predikant: F. J. Z. Booysen, B.A., B.D., Hoek Sturdie en Duncan-laan, Witbank. *Konsulent*: Ds. E. S. Mulder. *Skriba*: W. J. Volschenk, Old Coronation, Witbank. *Kassier*: D. P. S. Coetzee, Station Colliery, Witbank. *Orreli*s: Mej. Nellie van Nieuwenhuizen. *Koster*: J. E. Volschenk. *Voorleser*: Ouderling H. P. van Nieuwenhuizen. *Ouderlinge*: J. H. Vorster, H. P. van Nieuwenhuizen, J. E. Volschenk, J. C. v. Nieuwenhuizen, F. J. Viljoen, A. H. Visage, P. van der Westhuizen, J. Stevens, D. J. Venter, C. Joubert, J. B. M. Hertzog, A.

Ring van Pretoria.

Jacobs, S. de Beer. *Diakens*: M. C. Prinsloo, M. Oosthuizen, D. P. S. Coetzee, A. J. Kruger, A. J. Visser, J. Barnard, N. Prinsloo, A. M. le Grange, Nic Coertze, B. van Vuuren, H. J. Meyburgh, B. Vermaak, A. Prinsloo, C. Bezuidenhout.

PLASTON. Gestig 1930.

Sieletal: 77. Ledetal: 42. Aangeneem: 2. Gedoop: 1. *Predikant*: Vakant. *Konsulent*: Ds. F. J. Z. Booysen. *Skriba-Kassier*: J. J. F. Jooste, P.K. Plaston. *Ouderling*: M. J. Geldenhuys. *Diakens*: J. J. F. Jooste, W. P. A. van Bergen.

VAN DER HOFF. Gestig 1933.

Sieletal: 465. Ledetal: 251. Aangeneem: 20. Gedoop: 15. Oorgekom met Attestasies: 7. Vertrek met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4. Oorlede: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. E. S. Mulder. *Skriba-Kassier*: C. W. van der Neut, Bus 9, Groblersdal. *Koster*: W. Bronkhorst. *Voorleser*: Oudl. W. A. Bester. *Ouderlinge*: W. A. Bester, P. J. S. de Beer, J. G. Oberholzer, L. Botha, A. Visagie, C. W. van der Neut, C. Engelbrecht. *Diakens*: J. Kruger, J. P. Goosen, H. Engelbrecht, G. M. Claasen, S. v. d. Neut, W. S. de Beer, M. Botha (jnr.); A. Botha (A.sn.)

BELFAST. Gestig 1935.

Sieletal: 265. Ledetal: 150. Aangeneem: 2. Gedoop: 13. Oorgekom met Attestasies: 8. Vertrek met Attestasies: 6. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Ds. D. J. van Staden, Lydenburg. *Konsulent*: Ds. F. J. Z. Booysen. *Skriba-Kassier*: D. G. Jordaan, Posbus 6, Belfast. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. D. J. Louwrens, Voortrekkerstraat, Belfast. *Orrelis*: Mevr. D. Ahlers. *Voorleser*: P. J. L. Venter. *Ouderlinge*: P. J. L. Venter, A. P. Breytenbach, D. J. Louwrens, C. J. Ahlers, P. J. van Vuuren. *Diakens*: G. Wheeler, A. G. J. van Nieuwenhuizen, D. J. J. van Vuuren, I. P. Viljoen, K. P. Minnaar.

Ring van Pretoria.

SABIE. Gestig 1935.

Sieletal: 162. Ledetal: 85.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. D. J. van Staden, Lydenburg. *Skriba*: H. P. Geldenhuys, Bus 81, Sabie. *Kassier*: J. N. Heyneke, Spitskop, P.K. Malieveld, Sabie. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: M. J. de Beer, Spitskop. *Diakens*: J. N. Heyneke, C. J. Pretorius, J. C. M. Pretorius, J. J. Labuschagne.

CAROLINA. Gestig 1936.

Sieletal: 140. Ledetal: 84. Aangeneem: 1. Gedoop: 6. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. D. J. van Staden. *Skriba-Kassier*: A. J. Willemse, Kerkstraat, Carolina. *Koster*: J. H. Muller. *Voorleser*: A. J. Willemse. *Ouderlinge*: J. J. P. Muller, A. J. Willemse. *Diakens*: J. H. Muller, J. H. Joubert.

HENDRINA. Gestig 1937.

Sieletal: 231. Ledetal: 128. Aangeneem: 9. Gedoop: 14. Getroude: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Attestasies: 1. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. D. J. van Staden; 2de, Ds. E. S. Mulder. *Skriba-Kassier*: B. J. Spies, Bosmanskop, Hendrina. *Superintendent van Sondagskole*: H. P. Dreyer, Hendrina. *Koster*: W. Pretorius. *Voorleser*: Oudl. P. J. de Vos. *Ouderlinge*: P. J. de Vos, J. C. Esterhuysen, C. J. v. Zyl, M. J. Nieman. *Diakens*: B. D. T. Erasmus, J. H. Mahoney, H. P. Dreyer, H. van Nieuwenhuizen.

SILVERTON. Gestig 1939.

Sieletal: 280. Ledetal: 156. Aangeneem: 13. Gedoop: 12. Getroude: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 6.

Predikant: Prof. Dr. H. P. Wolmarans, P.K. Silverton. *Konsulent*: Ds. S. Vermooten, Kotzestraat 151, Pretoria. *Skriba-Kassier*: J. C. H. Boegman, P.K. Silverton. *Superin-*

Ring van Pretoria.

tendent van Sondagskole: J. F. van der Merwe, P.K. Silverton. *Koster*: J. P. Snyman. *Voorleser*: J. F. van der Merwe. *Ouderlinge*: D. D. Marais, R. C. H. de Lange, D. B. van Eck, J. F. van der Merwe, J. H. V. Prinsloo, D. J. Vermaak. *Diakens*: M. A. W. Prinsloo, H. F. Prinsloo, A. H. N. Swane-poel, J. P. Snyman, D. J. G. S. Botha, J. S. Muller.

WATERVAL-BO. Gestig 1941.

Sieleetal: 434. Ledetal: 218. Aangeneem: 8. Gedoop: 17. Getroud: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 0. Oorgekom van ander Kerke: 9. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. D. J. van Staden, Lydenburg. *Konsulent*: Ds. S. Vermooten. *Skrifa-Kassier*: W. O. Strydom. Vyfdelaan 83, Waterval-Bo. *Superintendent van Sondagskole*: M. C. Botha, P.K. Waterval-Onder. *Orrelis*: W. J. Rossouw. *Koster*: W. R. Elgar. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: A. H. Raath, W. O. Strydom, M. C. Botha, W. R. Elgar, A. M. J. Piek, P. Bezuidenhout, P. J. Kleinsmith. *Diakens*: M. A. P. Swane-poel, P. J. L. Venter, H. G. Reynierse, J. G. van Niekerk, C. J. Smit, I. J. Greyling, A. Heyneke.

RING VAN HEIDELBERG.

Gemeentes: Volksrust, Heidelberg, Standerton, Johannesburg, Memel, Pietermaritzburg, Durban, Glencoe, Turffontein, Kensington, Newlands, Johannesburg Noord, Oos-Londen, Dordrecht, Cathcart, Johannesburg-Wes.

Ringskommissie.—*Voorsitter*: Ds. T. F. J. Dreyer. *Vise-Voorsitter*: Ds. J. J. Prinsloo, G.sn. *Skriba*: Ds. F. J. van Zyl. *Vise-Skriba*: Ds. P. J. Booysen. *Ouderlinge*: R. J. Coertze, C. P. Engelbrecht, N. J. Snyman. *Sekundi*: J. J. G. Meyer, C. Smith, J. Bronkhorst. *Superintendent van Sondag-skole*: Ds. W. van Bergen, Volksrust.

VOLKSRUST. Gestig 1861.

Sieleetal: 1,133. Ledetal: 650. Aangeneem: 15. Gedoop: 40. Getroud: 8 pare. Oorgekom met Attestasies: 16. Vertrek met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 30. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 10.

Predikant: Ds. W. van Bergen, Volksrust. *Konsulent*: 1ste, Ds. F. J. van Zyl; 2de, Ds. W. H. Grey. *Skriba*: F. W. C. Labuschagne, Posbus 111, Volksrust. *Kassier*: G. C. L. Ackerman, de Kockstraat 960, Volksrust. *Superintendent van Sondag-skole*: Ds. W. van Bergen. *Orrelis*: Juff. Helena Oosthuyzen. *Koster*: Hendrik Swart. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: F. W. C. Labuschagne, J. W. Stoop, J. J. Steenkamp, C. J. Nel, J. D. Breytenbach, A. J. G. du Plessis, Albertus Stoop, Jan C. Grobler, G. C. L. Ackerman, Jakob Marais, Sarel Naude, S. A. Cloete, Paulus Roux, G. Rocher. *Diakens*: Nic. Struwig, J. J. Coetser, M. S. Koch, Joh. Halforty, Willem Schroeder, C. P. van Deventer, H. G. C. Neuhoff, Ben Bouwer, C. Frey, F. J. J. B. Herbst, G. W. T. Oosthuyzen, F. J. Botha, M. G. Hazelhurst, J. H. V. v. d. Heever.

HEIDELBERG. Gestig 1865.

Sieleetal: 2,149. Ledetal: 1,073. Aangeneem: 54. Gedoop: 92. Getroud: 29 pare. Oorgekom met Attestasies: 9. Vertrek met Attestasies: 29. Oorgekom van ander Kerke: 15. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 19.

Ring van Heidelberg.

Predikant: Ds. T. F. J. Dreyer, Posbus 111, Heidelberg.
Konsulent: 1ste, Ds. J. J. Prinsloo, Johannesburg; 2de, Ds. F. J. van Zijl, Standerton. *Skriba*: C. P. Engelbrecht, Posbus 48, Balfour Noord. *Kassier*: K. Lanser, Jacobsstraat 29, Heidelberg. *Superintendent van Sondagskole*: Ouderling P. D. Bekker, Frisgewaagd, P.K. Nigel. *Orrelis*: C. J. Spruijt. *Koster*: M. Fourie. *Voorleser*: P. D. Bekker. *Ouderlinge*: M. J. Gouws, H. J. Homes, W. Heuer, J. H. Rosslee, G. de Meijer, P. D. Bekker, C. P. Engelbrecht, P. H. J. Botha, P. E. Brits, P. Pretorius, L. P. Stoltz, Gert Botha, A. S. P. Gouws, L. H. Jordaan, H. A. Greyling, T. J. Joubert, C. J. Botha, C. F. Spruyt, Nicolaas Jacobs, N. J. G. Jacobs, T. I. Steyn, P. H. Engelbrecht, Frikkie Engelbrecht, S. J. v. d. Westhuizen, W. Bramley. *Diakens*: G. C. Nel, A. J. Geers, W. H. McClintock, W. A. Fourie, Gert Rossouw, N. H. Jacobs, J. C. Botha, Jannie Riekert, H. Swane-poel, J. G. v. d. Westhuizen, F. J. v. d. Westhuizen, Nicolaas v. d. Westhuizen, Gert Visagie, C. J. Erasmus, D. Jordaan, J. A. Smit, J. L. Olivier, H. T. de Bruyn, J. S. F. Botha, J. F. Coetzer, J. A. Kruger, C. J. Jacobs, H. L. Engelbrecht, W. W. Pretorius, Marthinus van Zyl, A. J. J. Erasmus, J. E. Stone.

STANDERTON.

Sieletal: 1,247. Ledetal: 625. Aangeneem: 29. Gedoop: 42. Getroud: 10 pare. Oorgekom met Attestasies: 12. Vertrek met Attestasies: 28. Oorgekom van ander Kerke: 9. Vertrek met Bewys xan Lidmaatskap: 13.

Predikant: Ds. F. J. van Zyl, Piet Retiefstraat, Standerton. *Konsulent*: 1ste, Ds. T. F. J. Dreyer; 2de, Ds. J. J. Prinsloo (G.sn). *Skriba*: R. J. Coertse, Piet Retiefstraat, Standerton. *Kassier*: W. G. Roets, Bus 18, Platrand. *Superintendent van Sondagskole*: R. J. Coertse, Piet Retiefstraat, Standerton. *Orrelis*: Mevr. M. E. du Plessis. *Koster*: Z. van Vuuren. *Voorleser*: Ouderling J. H. Pienaar. *Ouderlinge*: P. G. Steyn, G. F. Marx, E. Duvenage, T. F. Dreyer, J. P. C. Meyer, J. v. d. Merwe, J. H. Pienaar, J. Kruger, E. Genis, M. J. Labuschagne, J. G. Steyn, N. J. Snyman. *Diakens*: W. G. Roets, R. J. Coertse, J. J. Kunz, J. H. N. Visage, J. Nel, J. J. Dreyer, J. J. Botha, J. van Dyk, F. Nel, J. Booysen, S. Riekert, N. J. Wolmarans, P. Hattingh.

JOHANNESBURG. Gestig 1895.

Sieletal: 3,943. Ledetal: 2,329. Aangeneem: 157. Gedoop: 244. Getroud: 58 pare. Oorgekom met Attestasies: 65. Ver

Ring van Heidelberg.

trek met Attestasies: 44. Oorgekom van ander Kerke: 24.
Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 34.

Predikant: Ds. J. J. Prinsloo, Twickenhamlaan 51, Auckland Park, Foon 31-1052. *Konsulent*: 1ste, Ds. W. van Bergen: 2de, Ds. W. H. Grey. *Skriba*: Hugo Fourie, Serbitonlaan 29, Aucklandpark. *Skriba vir Registrasie*: N. C. Fourie, Wargravelaan 47, Aucklandpark. Foon 31-1788. *Kassier*: W. v. Namen, Meischkegebou 25. *Superintendent van Sondagskole*: I. S. v. d. Linde, Kingsway 10, Rossmore, Foon 31-1926. *Orrelis*: H. Sondorp, Foon 31-2098. *Koster*: P. Viviers, Foon 35-3554. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. G. v. d. Berg, C. J. van Zyl, C. G. Jacobs, L. J. v. Vuuren, I. S. v. d. Linde, J. J. Nel, M. C. Joubert, F. O. Botha, G. F. Roode, M. J. Steyn, G. W. Rhoda, C. H. du Plessis, J. J. Minnie, P. H. F. Bester. F. N. Vorster, J. P. Flowers, C. M. Smith, A. A. G. v. Aswegen, C. H. Botha, M. M. Snyman, S. A. Barnard, G. F. Dreyer, D. A. C. Pretorius, J. M. Buitendag, G. P. Bezuidenhout, J. P. Horn, W. A. Colyn, A. B. Kruger. *Diakens*: G. C. Snyman, C. v. d. Linde, F. J. Liebenberg, J. G. J. Labuschagne, H. C. Fourie, J. J. Coetzee, G. Strydom, J. J. Botha, G. C. van Staden, J. J. Engelbrecht, J. Wolmarans, P. J. Huyzers, J. J. Bornman, P. J. Marais, J. P. Grusel, G. J. Bothma, S. A. Beyers, J. G. Joubert, C. J. Hattingh, J. J. Estherhuizen, C. A. C. Hattingh, D. Visagie, W. J. v. Rooyen, J. G. van Staden, C. J. Kleynhans, C. J. Smith, A. C. Radley.

MEMEL. Gestig 1914.

Sieletal: 236. Ledetal: 154.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. W. van Bergen.
Skriba: J. H. Naude, Bus 24, Memel. Verder geen opgawes.

PIETERMARITZBURG. Gestig 1923.

Sieletal: 115. Ledetal: 57. Aangeneem: 2. Gedoop: 8.
Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met Attestasies: 4.
Oorgekom van ander Kerke: 2. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. van Bergen. *Skriba-Kassier*: M. J. de Waal, Bus 411, Pietermaritzburg. *Superintendent van Sondagskole*: J. Roux, Havelock Weg 78, Pietermaritzburg. *Orrelis*: Mevr. Doktor H. Rompel. *Voorleser*: D. H. Botes. *Ouderlinge*: M. J. de Waal, D. H. Botes, A. J. Erasmus. *Diakens*: A. Jansen van Nieuwenhuizen, A. J. Roux, F. de Jager, W. van Schalkwyk.

Ring van Heidelberg.

DURBAN, Gestig 1927.

Sieletal: 783. Ledetal: 473. Aangeneem: 32. Gedoop: 34. Getroude: 5 pare. Oorgekom met Attestasies: 74. Vertrek met Attestasies: 35. Oorgekom van ander Kerke: 47. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 9. Oorlede: 5.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. W. van Bergen. *Skriba-Kassier*: F. C. Vorster, Woodweg 24, P.K. Montclair, Durban. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. C. A. Wolmarans, Spoorweghuis 21, Wentworth, Durban. *Orrelis*: Mevr. J. J. Pretorius. *Koster*: 'n Diaken. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. J. Pretorius, C. J. Engelbrecht, J. J. Rudolph, L. C. A. Joubert, J. A. L. Steinman, J. C. Olivier, J. W. Swanepoel, C. A. Wolmarans, T. J. Kotze, H. J. Pienaar. *Diakens*: A. V. Burger, J. L. F. Rudolph, D. P. L. Morris, H. C. A. Smit, G. J. Rossouw, H. P. Meyer, P. J. Davel, C. J. Leach, H. G. Dirker, F. C. Vorster.

GLENCOE. Gestig 1929.

Sieletal: 225. Ledetal: 127. Aangeneem 5. Gedoop: 6. Getroude: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 4.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. T. F. J. Dreyer; 2de, Ds. F. W. Huyzers. *Skriba-Kassier*: L. Coetzee, Posbus 97, Vryheid. *Superintendent van Sondagskole*: T. Ackerman, Kempstraat, Glencoe. *Orrelis*: Mevr. C. T. Vermaak. *Voorleser*: 'n Ouderling om die beurt. *Ouderlinge*: J. J. Ackerman, F. W. Dohne. *Diakens*: F. J. Wessels, J. D. Leonard, J. H. van der Merwe, B. H. J. von Rauenstein.

TURFFONTEIN. Gestig 1929.

Sieletal: 1,100. Ledetal: 600. Aangeneem: 37. Gedoop: 46. Getroude: 3 pare. Oorgekom met Attestasies: 98. Vertrek met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 8. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. J. Prinsloo; 2de, Ds. W. H. Grey. *Skriba*: M. Willemse, Fanousweg 14, Booyens Johannesburg. *Skriba van Registrasie*: H. J. le Roux, Bergstraat 6, Rosettenville Uitbreiding, Johannesburg. *Kassier*: W. H. Austin, Johannaweg 7A, Haddon. *Superintendent van Sondagskole*: J. Bronkhorst, East Woodstraat 18A, Turffontein. *Orrelis*: Mevr. Mears. *Koster*: J. F. v. d. Merwe. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. J. Verweij, J. F.

Ring van Heidelberg.

Coertse, J. F. v. d. Merwe, M. J. Willemse, H. J. le Roux, J. J. Prinsloo, J. A. Hennop, J. Bronkhorst, H. Moolman. *Diakens*: P. S. Engelbrecht, H. v. d. Merwe, C. H. J. Mienie, B. D. Oosthuisen, J. Vorster, R. van Rensburg, C. H. Pauley, P. Rossouw, J. Badenhorst.

KENSINGTON. Gestig 1929.

Sieletal: 363. Ledetal: 200. Aangeneem: 4. Gedoop: 14. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 7.

Predikant: Ds. P. W. Bierman, B.A., B.D. Verder geen opgawe.

NEWLANDS. Gestig 1929.

Sieletal: 1,269. Ledetal: 705. Aangeneem: 25. Gedoop: 62. Getroud: 10 pare. Oorgekom met Attestasies: 9. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 28. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 25.

Predikant: Ds. W. H. Grey, B.A., B.D., Albertweg 28, De la Rey, P.K. Maraisburg. *Konsulent*: 1ste, Ds. P. J. Booysen; 2de, Ds. F. J. van Zyl. *Skriba*: Oudl. D. G. v. d. Berg, Anzacweg 107, Newlands. *Kassier*: G. J. Oberholzer, Van Zylweg 12, Newlands. *Superintendent van Sondagskole*: J. P. Viljoen, 14de Straat 27, Albertskroon. *Orrelis*: W. A. Meerholz. *Koster*: P. J. Kunneke. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: D. G. v. de Berg, I. S. Swart, C. P. Hattingh, J. H. Olivier, J. P. Viljoen, E. P. Roestorff, H. P. Potgieter, O. A. Vorster, J. Meyer, A. S. Meyer, J. Lewis. *Diakens*: M. D. Coetzee, A. F. Kleynhans, J. P. v. d. Berg, C. Breet, L. G. Roux, J. M. Mulder, H. P. Vorster, F. Hurn, J. Opperman, M. J. v. d. Merwe, P. H. Oosthuizen, W. H. Viljoen.

JOHANNESBURG-NOORD. Gestig 1933.

Sieletal: 151. Ledetal: 99. Aangeneem: 2. Gedoop: 7. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. T. F. J. Dreyer, B.A., B.D., Heidelberg. *Skriba*: J. C. Heyneke, Posbus 82, Johannesburg. *Kassier*: B. de Jong, Viljoenstraat 15, Rouxville, Johannesburg. *Superintendent van Sondagskole*: J. M. Theunissen, P.K. Kewdale, Johannesburg. *Orrelis*: Mevr. C. A. Visser. *Voorleser*: Ouderlinge om die beurt. *Ouderlinge*: C. M. J. Jansen, F. J. Nagel, A. B. Heyneke, B. C. Greyling, D. J. Kok. *Diakens*: J. C. Heyneke, J. M. Theunissen, S. P. Mulder, T. J. Deyssel, C. Vorster.

Ring van Heidelberg.

OOS-LONDEN. Gestig 1934.

Sieletal: 1,208. Ledetal: 785. Aangeneem: 10. Gedoop: 28. Getroude: 2 pare. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 16. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Ds. P. J. L. Bierman, B.A., B.D., St. Georgesweg 52, Oos-Londen. Telefoon 4817. *Konsulent*: Ds. T. F. J. Dreyer. *Skriba vir Registrasies*: J. F. Pretorius, De Villiersstraat 5, Oos-Londen. *Skriba*: J. J. Henning, St. Georgesweg 10, Oos-Londen. *Kassier*: J. D. Muller, Jacksonstraat 6, Oos-Londen Wes. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. J. L. Potgieter, Pattisonstraat 22, Oos-Londen. *Orrelis*: Mevr. M. Strachan. *Voorleser*: Oudl. C. R. Pretorius. *Ouderlinge*: C. R. Pretorius, J. H. Nel, J. H. Stapelberg, B. J. de Lange, P. M. Marais, A. J. Steinman, J. T. Boyce, W. J. Botha, A. M. Grobbelaar, J. L. Potgieter, J. F. Pretorius, J. D. Muller. *Diakens*: J. J. Henning, F. M. C. Potgieter, M. J. Cloete, J. H. Heath, B. Schroeder, M. J. Rheeders, G. Engelbrecht, D. J. Deetlefs, F. T. Scholtz, C. Auckamp, L. J. Preston.

DORDRECHT. Gestig 1939.

Sieletal: 500. Ledetal: 300. Aangeneem: 8. Gedoop: 12. Getroude: 3 pare. Oorgekom met Attestasies: 2. Vertrek met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 17. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. P. J. L. Bierman, St. Georgesweg, Oos-Londen; 2de, Ds. P. J. Booysen, Alexandrastraat 71, Turffontein. *Skriba*: J. S. Coetzee, Voortrekkerstraat, Dordrecht. *Kassier*: A. J. Roberts, Gevangenij, Dordrecht. *Superintendent van Sondagskole*: D. E. van den Berg, Van Zylstraat, Dordrecht. *Orrelis*: Mevr. Anna Oelofse, Van Niekerkstraat, Dordrecht. *Koster*: Mevr. C. Viljoen, Voortrekkerstraat, Dordrecht. *Voorleser*: Oudl. D. E. v. d. Berg. *Ouderlinge*: D. E. v. d. Berg, J. L. Venter, M. J. Schmidt, C. B. Nieuwenhuis. *Diakens*: J. S. Coetzee, J. J. Koekemoer, F. G. Werner, J. J. Grobler, A. du Plessis.

CATHCART. Gestig 1940.

Sieletal: 75. Ledetal: 42. Gedoop: 2. Vertrek met Attestasies 1. Oorgekom van ander Kerke: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. P. J. L. Bierman, B.A., B.D.; 2de, Ds. P. J. Booysen. *Skriba-Kassier*: S.

Ring van Heidelberg.

J. Meyer, Posbus 11, Cathcart. *Superintendent van Sondagskole*: Mevr. W. H. J. Greeff, Cathcart. *Orrelis*: Mevr. W. J. Geyer. *Ouderling*: C. J. van de Venter. *Diaken*: S. J. Meyer.

JOHANNESBURG-WES. Gestig 1942.

Sieleetal: 1,410. Ledetal: 840.

Predikant: A. J. Nolte, B.A., B.D., Hamptonlaan 48, Rossmore. Telefoon 35-3987. *Konsulent*: 1ste, F. J. van Zyl; 2de, J. J. Prinsloo. *Skriba*: R. J. J. van Rensburg, Winchesterstraat 40, Westdene. *Kassier*: J. M. van Zyl, Vierdelaan 22, Westdene, Johannesburg. *Superintendent van Sondagskole*: D. A. Viljoen, Tesbysstraat 9A, Westdene. *Orrelis*: J. N. v. d. Berg, Aberdeenstraat 55, Westdene. *Koster*: G. H. Pretorius, Terbystraat 10, Westdene. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: R. J. Botha, L. G. Janse van Vuuren, E. P. Bredenhann, A. Oosthuizen, D. A. Viljoen, T. H. Francis, C. L. van Niekerk, S. W. du Plessis, G. S. Wolfaart, A. S. Strydom, P. A. Kriel, C. C. Mostert, F. van Staden, G. J. Wolmarans. *Diakens*: P. D. Vorster, H. J. L. van Zyl, G. J. Vermaak, C. J. Smith, B. P. Kruger, J. L. Coetzee, P. W. H. Erasmus, F. S. Olivier, H. J. I. Joubert, P. J. Francis, M. J. Wilmans, G. P. Morris, Z. van Staden, G. J. Oosthuizen, J. H. Muller.

RING VAN ZEERUST.

Gemeentes: Zeerust, Lichtenburg, Krugersdorp, Ventersdorp, Zwarttruggens, Goedehoop, Delarey, Groot Marico, Schweizer-Reneke, Mafeking, Randpoort, Gwelo, Afd. Buluwayo, Fort Victoria, Lusaka, Luanshya, Afd. N'Kana, Salisbury, Afd. Sinoia, Afd. Gatooma, Welgetroos, Chipinga, Roodepoort, Ruskoppies, Krugersdorp-Wes, Malopo, Afd. Umvuna, Afd. Chilimanzi, Afd. Shabani, Afd. Wanki.

Kingskommissie.—*Voorsitter*: Ds. D. F. Erasmus. *Vise-Voorsitter*: Ds. G. C. Coetzee. *Skriba*: Ds. S. P. Viljoen. *Vise-Skriba*: Ds. C. H. Muller. *Ouderlinge*: J. G. Steyn, J. S. Roos, A. A. van Jaarsveld. *Sekundi*: G. Basson, J. J. van Staden, R. J. Benade. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. D. F. Erasmus, Ventersdorp.

ZEERUST. Gestig 1869.

Sieletal: 1,686. Ledetal: 890. Aangeneem: 38. Gedoop: 62. Getrouwd: 10 pare. Oorgekom met Attestasies: 20. Vertrek met Attestasies: 21. Oorgekom van ander Kerke: 14. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 10.

Predikant: Ds. S. P. Viljoen, Bus 105, Zeerust. *Konsulent*: 1ste, Ds. G. C. Coetzee; 2de, Ds. D. F. Erasmus. *Skriba-Kassier*: A. S. Pretorius, Bus 105, Zeerust. *Superintendent van Sondagskole*: M. M. J. Basson, Skietkraal, P.K. Vaalkop. *Orrelis*: J. H. Snyman, jnr. *Koster*: R. J. Benade. *Voorleser*: Oudl. J. H. Snyman. *Ouderlinge*: J. H. Snyman, M. J. Mans, J. H. Fouche, M. M. J. Basson, J. A. Oosthuizen, F. P. v. d. Merwe, G. J. Coetzee, Jacob Coetzee, G. J. van Aarde, R. J. Benade, A. S. Snyman, G. P. J. Grobler, A. S. Pretorius. *Diakens*: L. J. Erasmus, P. H. Coetzee, F. C. Meyer, C. F. Meyer, P. P. v. d. Merwe, L. J. Erasmus (P.sn.), P. J. J. Basson, J. Blignaut, G. P. Marais, J. P. B. Blignaut, H. A. Coetzee, J. G. Visser.

LICHTENBURG. Gestig 1891.

Sieletal: 1,440. Ledetal: 670. Aangeneem: 23. Gedoop: 48. Getrouwd: 9 pare. Oorgekom met Attestasies: 10. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 16.

Ring van Zeerust.

Predikant: Ds. G. C. Coetzee, Pastorie, Lichtenburg.
Skriba: D. P. J. van Schalkwyk, Soetmelksvlei, P.K. Kapsteel.
Skriba vir Registrasie: Ds. G. C. Coetzee. *Kassier:* T. F. J. Steyn (jnr.), Republiekstraat, Lichtenburg. *Superintendent van Sondagskole:* M. de Beer, Burgersdorp Skool, Lichtenburg.
Orrelis: Mej. A. F. Coetsee. *Koster:* P. du Plessis. *Voorlesers:* Ouderlinge I. F. J. Steyn en M. de Beer. *Ouderlinge:* J. N. v. d. Berg, A. J. Labuschagne, J. P. Snyman, L. J. Coetzee, J. G. Steyn, G. D. de Beer, M. F. A. de Beer, M. Venter, P. Bodenstein, D. J. C. van Wyk, I. J. Steyn, M. W. v. d. Linde, M. S. Joubert, C. le Roux, P. Swart, H. van Aarde, W. Pienaar. *Diakens:* J. N. Steyn, J. Esterhuizen, D. Janse van Vuuren, J. A. Swanepoel, J. M. de Beer, I. F. J. Steyn, H. S. de Lange, H. Kleynhans, P. Steinmann, D. P. J. van Schalkwyk, P. J. J. Prinsloo, J. Crafford, Manie Zerwich, J. J. Seymore, F. J. C. Vosser, A. Swart, E. v. d. Berg, J. J. v. d. Berg.

KRUGERSDORP. Gestig 1891.

Sieletal: 2,800. Ledetal: 1,220. Aangeneem: 99. Gedoop: 166. Getroud: 36 pare. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 8. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 24.

Predikant: Ds. P. W. Venter, M.A., B.D., De Wetstraat 25, Krugersdorp. Foon 69. *Konsulent:* Ds. C. H. Muller, B.A., B.D. *Skriba:* Mnr. M. J. Redelinghuys, P.K. Sterkfontein, oor Krugersdorp. *Skriba vir Registrasie:* Mnr. Chris. Bolton, De Wetstraat 58, Krugersdorp. *Kassier:* Mnr. H. J. Visser, Posbus 262, Krugersdorp. Foon 1638. *Superintendent van Sondagskole:* p/a Ds. P. W. Venter. *Orrelis:* Mevr. M. Grobler, Ioon 655, Krugersdorp. *Koster:* Mnr. I. J. le Roux, Rissikstraat 67, Krugersdorp. *Voorleser:* 'n Ouderling. *Ouderlinge:* B. C. van Nieuwenhuyzen, H. J. Visser, P. J. Mouton, J. J. F. Schutte, J. N. Grobler, C. J. Olivier, J. A. Loggenberg, M. C. Allers, T. A. Dreyer, Z. J. Heyneke, E. H. de Witt, T. P. Oosthuizen, B. T. Harmse, W. C. Swanepoel, J. H. H. Fourie, M. J. v. d. Berg, J. C. v. d. Berg, M. J. Redelinghuys, W. W. Viljoen, G. A. Kok. *Diakens:* J. S. Pullen, D. van Heerden, W. H. J. van Rensburg, J. F. M. Bolton, A. L. Pienaar, J. E. Briedenhann, J. H. Pienaar, C. J. Ras, J. J. v. d. Merwe, J. E. C. Swart, C. J. C. van Rooyen, N. J. Marec, F. W. T. Pistorius, G. S. Pretorius, G. N. Breet, J. L. Olivier, H. J. Kriel, H. F. Grobler, J. C. Oberholzer, P. J. Prinsloo, W. Matthews, I. H. Duvenage, J. J. F. van Zyl.

Ring van Zeerust.

VENTERSDORP. Gestig 1892.

Sieletal: 1,297. Ledetal: 694. Aangeneem: 20. Gedoop: 44. Getroud: 12 pare. Oorgekom met Attestasies: 9. Vertrek met Attestasies: 36. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 15.

Predikant: Ds. Daniël F. Erasmus, Bus 76, Ventersdorp. *Konsulent*: 1ste, Ds. C. H. Muller; 2de, Ds. S. P. Viljoen. *Skriba*: Ds. Daniël F. Erasmus, Bus 76, Ventersdorp. *Kassier*: J. N. M. Pretorius, Bus 76, Ventersdorp. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. Daniël F. Erasmus, Bus 76, Ventersdorp. *Orrelis*: Mevr. A. C. G. Erasmus, M.O. *Koster*: R. J. Jansen. *Voorleser*: Om die beurt. *Ouderlinge*: H. J. Visser, J. N. M. Pretorius, H. F. Joubert, J. G. Visser, J. P. Buitendag, H. M. P. Visser, J. Higgs, J. v. Vuuren. *Diakens*: J. H. Scheffer, C. J. Visser, H. P. van Graan, S. H. Coetzee, J. C. Labuschagne, A. J. Coetzee, F. C. Bodenstein, J. H. Scheffer (H.sn.), J. N. Pretorius.

ZWARTRUGGENS. Gestig 1913.

Sieletal: 1,471. Ledetal: 821. Aangeneem: 26. Gedoop: 55. Getroud: 9 pare. Oorgekom met Attestasies: 18. Vertrek met Attestasies: 11. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 11.

Predikant: Ds. J. J. Engelbrecht, B.A., B.D., Zwartruggens. *Skriba*: H. L. Engelbrecht, P.K. Brakkloof, oor Rustenburg. *Kassier*: J. H. van Wyk, Rietvlei, P.K. Zwartruggens. *Superintendent van Sondagskole*: J. Minie, P.K. Otterfontein, oor Koster. Verder geen opgawe.

GOEDEHOOP. Gestig 1914.

Sieletal: 276. Ledetal: 150. Aangeneem: 4. Gedoop: 6. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. J. J. Engelbrecht. *Zwartruggens. Skriba-Kassier*: J. C. Kruger, P.s. Halifax, oor Vryburg. *Koster*: W. P. Viljoen. *Voorleser*: Oudl. W. P. Viljoen. *Ouderlinge*: W. P. Viljoen, G. v. d. Westhuizen, F. van Zyl, S. van Dyk. *Diakens*: J. C. Kruger, W. C. J. van Niekerk, C. van Rensburg.

Ring van Zeerust.

DELAREY. Gestig 1922.

Sieletal: 624. Ledetal: 341. Aangeneem: 12. Gedoop: 18
Getroud: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met
Attestasies: 11. Oorgekom van ander Kerke: 6. Vertrek met
Bewys van Lidmaatskap: 6.

Predikant: Ds. G. C. Coetzee, Lichtenburg. *Konsulent:*
Ds. Viljoen. *Skriba:* J. C. Pretorius, Klippan 213, Pos Bar-
berspan. *Kassier:* J. C. van der Merwe. *Koster:* G. Stolz.
Voorleser: 'n Ouderling. *Ouderlinge:* W. J. Kampfer, J. A.
Pretorius, J. Bezuidenhout, H. Nieuwoudt, J. B. Rudolph, J.
van Vuuren, H. Strauss, J. C. v. d. Merwe, M. Engelbrecht.
Diakens: J. du Toit, G. Diedericks, J. Minnaar, D. van Rens-
burg, M. van Rensburg, F. Rautenbach, J. Laubscher, H. du
Plessis.

GROOT MARICO. Gestig 1924.

Sieletal: 1,273. Ledetal: 688. Aangeneem: 28. Gedoop: 42.
Getroud: 7 pare. Oorgekom met Attestasies: 12. Vertrek met
Attestasies: 17. Oorgekom van ander Kerke: 8. Vertrek met
Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. C. H. Muller, Posbus 58, Groot Marico.
Konsulent: 1ste, Ds. D. F. Erasmus; 2de, Ds. H. Geyser. *Skriba:*
P. T. van Staden, Vergenoeg, P.K. Groot Marico. *Kassier:*
C. B. Otto, P.K. Groot Marico. *Superintendent van Sondag-*
skole: P. T. van Staden, Vergenoeg, P.K. Groot Marico.
Orreliis: J. F. van Staden. *Koster:* P. S. van Staden. *Voor-*
leser: C. B. Otto. *Ouderlinge:* D. J. van Staden, A. Esterhui-
zen, J. Meintjes, P. S. van Staden, P. S. van Staden, C. Cloete,
J. Z. van Loggerenberg, M. Wolmarans, C. B. Otto, A. S.
Oberholzer. *Diakens:* F. van Straten, F. Naude, J. Naude, M.
Labuschagne, M. van Zyl, M. Potgieter, J. H. Mans, J. van
Tonder, H. L. Joubert, G. Oberholzer.

SCHWEIZER-RENEKE. Gestig 1925.

Sieletal: 355. Ledetal: 268. Aangeneem: 6. Gedoop: 13
Getroud: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 6. Vertrek met
Attestasies: 12. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met
Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* 1ste, Ds. D. F. Erasmus,
Ventersdorp; 2de, Ds. G. C. Coetzee, Lichtenburg. *Skriba-*
Kassier: J. B. Havonga, Handelton, P.K. Diewedraai. *Super-*

Ring van Zeerust.

intendent van Sondagskole: A. W. Smit, Houtvolop, P.K. Schweizer-Reneke. *Koster:* W. van der Westhuizen. *Voorleser:* J. Nortje. *Ouderlinge:* J. Nortje, I. Viljoen, A. W. Smit, J. G. Basson, A. de la Rey, J. Meintjes. *Diakens:* H. J. Kotzee, J. G. Herbst, G. P. Fourie, J. B. Havenga, C. Kotzee, S. Hallatt, W. van der Merwe.

MAFEKING. Gestig 1937.

Sieleetal: 140. Ledetal: 100. Aangeneem: 6. Gedoop: 2. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* Ds. S. P. Viljoen. *Skriba-Kassier:* D. J. Bodenstein, Hoofstraat 12, Mafeking. *Voorleser:* 'n Ouderling. *Ouderlinge:* P. E. Kruger, P. H. van Tonder, J. F. van Rensburg. *Diakens:* R. Champion, D. J. Bodenstein.

RANDPOORT. Gestig 1939.

Sieleetal: 1,450. Ledetal: 700. Aangeneem: 30. Gedoop: 42. Getroud: 4 pare. Oorgekom met Attestasies: 7. Vertrek met Attestasies: 2. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Ds. S. P. J. J. van Rensburg, Elainelaan 37, Homelake. *Konsulent:* Ds. H. J. Geyser, Pastorie, Roodepoort. *Skriba:* J. F. v. d. Merwe, Beatrice Laan 26, Homelake. *Kassier:* C. D. Joubert, Stegmannstraat 92, Randgate. *Superintendent van Sondagskole:* Ds. S. P. J. J. van Rensburg, Elaine Laan 37, Homelake, Randfontein, foon 330. *Orrelis:* Mej. Kok. *Koster:* P. S. Steenekamp. *Voorleser:* 'n Ouderling. *Ouderlinge:* J. S. Roos, C. L. v. d. Merwe, J. J. van Vuuren, J. P. Nortje, I. J. G. Cronje, I. J. Harmse, C. D. Joubert, E. P. H. Roos, P. S. Steenekamp, T. P. van der Bergh, D. Francis, M. A. L. Strydom. *Diakens:* H. J. van der Merwe, J. Greyling, C. S. Celliers, H. C. Crafford, W. J. Horn, J. J. de Beer, C. G. du Plessis, J. G. Nolan, C. J. Bodenstein, S. S. van der Merwe, J. G. van den Berg.

GWELO. Gestig 1923.

Sieleetal: 108. Ledetal: 82. Aangeneem: 5. Gedoop: 7.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Swendestraat 8, Gwelo. *Skriba:* Ds. S. J. Strydom. *Kassier:* B. Heine, Gwelo. *Koster:*

Ring van Zeerust.

F. Benade. *Ouderlinge*: Br. Olivier, N. A. Visser, H. van der Merwe. *Diakens*: J. Pretorius, A. Oosthuizen, P. Botha.

BULAWAYO.

Sieleetal: 110. Ledetal: 60.

Predikant: Ds. J. J. Strydom. *Skriba-Kassier*: C. W. Kleynhans, Bus 935, Bulawayo. Verder geen opgawe.

AFD. FORT VICTORIA. Gestig 1923.

Sieleetal: 24. Ledetal: 15. Aangeneem: 1. Gedoop: 1.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Ouderling*: H. B. zuidenhout. *Diaken*: L. van Greunen.

LUSAKA. Gestig 1934.

Sieleetal: 85. Ledetal: 42

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Verder geen opgawe.

LUANSHYA. Gestig 1934.

Sieleetal: 52. Ledetal: 39. Gedoop: 1.

Predikant: Vakant. *Skriba*: F. C. Rosslee, Laan Luanchya 987, N. Rhodesië. *Kassier*: J. J. Rosslee, A Laan 121, Luanchya, N. Rhodesië. *Ouderling*: J. J. Rosslee. *Diaken*: J. P. Fourie.

N'KANA.

Sieleetal: 159. Ledetal: 87. Aangeneem: 11. Gedoop: 5. Getroud: 6 pare. Oorgekom met Attestasies: 9. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Skriba-Kassier*: J. B. van Zyl, P.K. Kirwe, N'Kana. *Ouderlinge*: P. J. v. d. Westerhuizen, C. Hartman, J. Coertzer, Blignaut. *Diakens*: J. B. van Zyl, H. A. Tocks, H. de Beer, F. Langsberg.

Ring van Zeerust.

SALISBURY. Gestig 1934.

Sieletal: 165. Ledetal: 66. Aangeneem: 1. Gedoop: 5.
Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met Bewys van Lid-
maatskap: 1.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Sewendestraat 8, Gwelo
Skriba: E. J. B. Holmberg, Bus 471, Salisbury. *Kassier*: H.
P. van Biljon, Hatfield, P.K. Salisbury. *Superintendent van*
Sondagskole: G. P. Stoltz, Prospect, P.K. Hatfield, Salisbury.
Koster: Br. Stoltz. *Ouderlinge*: G. P. Stoltz, J. du Preez, J.
van Aswegen. *Diakens*: H. Stroebel, J. Bekker, W. Pretorius.

AFD. SINOLIA, S.R.

Sieletal: 43. Ledetal: 21. Vertrek met Attestasies: 5.

Predikant: S. J. Strydom, Gwelo. *Skriba*: S. P. Naude,
Samos, P.K. Banket, S.R. *Kassier*: P. W. Oosthuizen,
Pioneersrust, P.K. Sinoia, S.R. *Ouderlinge*: S. P. Naude,
P. W. Oosthuizen. *Diakens*: F. H. Swanepoel, J. H. Oost-
huizen.

AFD. GATOOMA.

Sieletal: 34. Ledetal: 22. Aangeneem: 4. Gedoop: 1.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Ouderlinge*: J. M.
Rabe, D. Devine. *Diakens*: F. Hundermark.

AFD. WELGETROOST.

Sieletal: 44. Ledetal: 28. Aangeneem: 2. Gedoop: 2.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Ouderlinge*: J.
Botha, C. Strydom. *Diaken*: S. Cilliers.

CHIPINGA. Gestig 1937.

Sieletal: 23. Ledetal: 14.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Skriba*: G. Fer-
reira. *Ouderling*: P. Snyders. *Diaken*: G. Ferreira.

Ring van Zeerust.

ROODEPOORT. Gestig 1940.

Sietal: 931. Ledetal: 470. Aangeneem: 41. Gedoop: 51. Getroude: 12 pare. Oorgekom met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 10. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Ds. H. J. Geyser, Agste Laan 128. *Konsulent*: Ds. G. C. Coetzee. *Skriba*: H. R. Zentgraf, 4de Laan 41, Roodepoort Noord. *Kassier*: H. J. van Broekhuizen. *Superintendent van Sondagskole*: H. R. Zentgraf, 4de Laan 41, Roodepoort Noord. *Orrelis*: Mevr. M. Marshall. *Voorleser*: H. R. Zentgraf en Estherhuizen. *Ouderlinge*: J. J. Pennells, D. Eichorn, J. Estherhuizen, P. Viljoen, J. Coetzee, J. Scheffer, E. S. van Zyl, Storm, H. R. Zentgraf, Nel. *Diakens*: F. van der Berg, A. Viljoen, J. C. Francis, E. S. van Zyl, C. van der Berg, Bothma, W. Kok, J. N. Francis, J. Muller, J. A. Bezuidenhout, W. Viljoen.

RUSTKOPPIES. Gestig 1941.

Sietal: 300. Ledetal: 107. Aangeneem 6. Gedoop: 2. Getroude: 2 pare. Vertrek met Attestasies: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 3.

Predikant: Ds. J. J. Engelbrecht, P.K. Swartruggens. *Konsulent*: Ds. C. H. Muller, Groot Marico. *Skriba-Kassier*: J. J. Venter, P.K. Dwaalboom. *Superintendent van Sondagskole*: P. Nortje, Smaldeel, P.K. Kayseput. *Koster*: P. J. Pienaar. *Voorleser*: Ouderling om die beurt. *Ouderlinge*: J. J. Venter, J. J. Joubert, P. J. J. Nortje. *Diakens*: W. J. Pienaar, P. B. Swart.

MALOPO.

Sietal: 150. Ledetal: 70.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: Ds. J. J. Engelbrecht, Zwartruggens. *Skriba-Kassier*: F. P. J. Smit, Bathurst, P.s. Sheerness, Vryburg. *Ouderlinge*: J. C. Steinmann, P. J. Swart. *Diakens*: F. P. J. Smit, P. J. van Rooyen.

KRUGERSDORP-WES. Gestig 1942.

Sietal: 802. Ledetal: 377. Aangeneem: 24. Gedoop: 37. Getroude: 1 paar. Oorlede: 2. Vertrek met bewys van lidmaatskap: 2.

Predikant: Ds. J. J. Prinsloo, Posbus 16, Krugersdorp-Wes. *Konsulent*: Ds. H. J. Geyser. *Skriba en Kassier*: Mnr. J. J. Pienaar, Jonesstraat 66, Krugersdorp-Wes. *Registrateur*:

Ring van Zeerust.

Mnr. J. P. J. Kok, Karlstraat 35, Krugersdorp-Wes. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. J. Ayres. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: W. A. P. Brits, J. Ayres, I. J. A. Cronjé, C. H. van Biljon, J. A. Steyn, H. A. Basson, J. G. de Bruin. *Diakens*: R. J. Pieterse, C. S. Skelly, J. P. J. Kok, J. C. Steenekamp, D. Frey, S. P. van Vuuren, J. F. Beytel, D. B. Kempenaar, L. M. Lewies.

 AFD. UMVUMA.

Sieleetal: 13. Ledetal: 8. Aangeneem: 1. Gedoop: 1.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Ouderling*: H Strydom.

 AFD. CHILIMANZI.

Sieleetal: 10. Ledetal: 4.

Predikant: Ds. S. J. Strydom. *Ouderling*: R. Benade.

 AFD. SHABANI.

Sieleetal: 34. Ledetal: 20. Aangeneem: 2. Gedoop: 2.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Diakens*: M. Olivier, P. Stroebel.

 AFD. WANKI.

Sieleetal: 14. Ledetal: 10.

Predikant: Ds. S. J. Strydom, Gwelo. *Diaken*: G. Barry.

RING VAN TRICHARDTSFONTEIN.

Gemeentes: Trichardtsfontein, Chrissiesmeer, Ermelo, Germiston, Piet Retief, Eendracht, Bethal, Brakpan, Delmas, Boksburg, Springs, Morgenzon, Zuurfontein, Benoni.

Ringskommissie.—*Voorsitter:* Ds. L. M. le Roux. *Vise-Voorsitter:* Ds. W. M. Wolmarans. *Skriba:* Ds. J. C. du Plessis. *Vise-Skriba:* Ds. A. Brandt. *Ouderlinge:* J. P. Prinsloo, Nico Wolmarans, H. B. L. Kruger. *Sekundi:* W. A. van Schalkwyk, P. A. Ras, J. G. Gauche. *Superintendent van Sondagskole:* Ds. L. M. le Roux, Ermelo.

TRICHARDTSFONTEIN. Gestig 1879.

Sieletal: 762. Ledetal: 438. Aangeneem: 23. Gedoop: 23. Getroud: 6 pare. Oorgekom met Attestasies: 3. Vertrek met Attestasies: 14. Oorgekom van ander Kerke: 5. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 20.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* 1ste, Ds. A. Brandt, P.K. Bethal; 2de, Ds. J. C. du Plessis, Germiston. *Skriba-Kassier:* W. A. van Schalkwyk, Van Schalkwyksrust, P.K. Trichardt. *Superintendent van Sondagskole:* J. J. P. Meyer, Posbus 54, Trichard. *Koster:* W. H. Cooper. *Voorleser:* Ouderling W. A. van Schalkwyk. *Ouderlinge:* W. A. van Schalkwyk, C. G. V. Grove, G. T. D. Holtzhausen, L. J. Venter, B. J. Liebenberg, P. C. Venter, J. J. Breedt. *Diakens:* J. A. Oberholzer, H. A. Redelinghuys, J. J. P. Meyer, H. L. Venter, N. C. Oberholzer, P. J. L. du Toit, P. J. L. Booyen.

CHRISSIESMEER. Gestig 1892.

Sieletal: 265. Ledetal: 155. Aangeneem: 5. Gedoop: 11. Oorgekom met Attestasies: 1. Vertrek met Attestasies: 10. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 5.

Predikant: Ds. L. M. le Roux, P.K. Ermelo. *Skriba:* F. du Toit, P.K. Lothair. *Kassier:* C. H. Buitendag, Bus 22, Chrissiesmeer. *Superintendent van Sondagskole:* Ds. L. M. le Roux. *Orrelis:* Mevr. C. H. Buitendag. *Koster:* H. B. Swart. *Voorleser:* Ondl. C. H. Buitendag. *Ouderlinge:* H. B. Swart,

Ring van Trichardtsfontein.

C. H. Buitendag, L. M. Stoop, N. F. v. d. Linde, H. du Preez.
Diakens: H. W. Ballot, S. W. J. Meyer, J. Botha, M. Badenhorst, A. Veltman, J. H. Engelbrecht, J. du Plessis.

ERMELO. Gestig 1909.

Sieleetal: 500. Ledetal: 333. Aangeneem: 11. Gedoop: 32.
 Getroude: 5 pare. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 7. Oorgekom van ander Kerke: 6. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 9.

Predikant: Ds. L. M. le Roux, B.A., B.D., Everardstraat, Ermelo. *Skriba*: Nico Wolmarans, Transvalia, P.K. Uitspanning. *Kassier*: Mevr. Ds. le Roux. *Superintendent van Sondagskole*: Ds. L. M. le Roux. *Orrelis*: Mej. Tienie Durand. *Koster*: Diaken J. J. Reyneke. *Voorleser*: Ouderling J. H. Labuschagne. *Ouderlinge*: J. H. Labuschagne, P. Roux, M. J. J. Dreyer, S. W. Broodryk, L. G. J. van Rensburg, P. du Plooy, Nico Wolmarans, C. H. Barnard. *Diakens*: D. J. Struwig, P. W. Kemp, J. J. Human, A. J. van Rensburg, J. J. Reyneke, D. B. J. van Rensburg, L. Davel, F. W. van Niekerk, C. de Witt.

GERMISTON. Gestig 1911.

Sieleetal: 2,495. Ledetal: 1,519. Aangeneem: 65. Gedoop: 136. Getroude: 45 pare. Oorgekom met Attestasies: 85. Vertrek met Attestasies: 42. Oorgekom van ander Kerke: 52. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 36. Oorlede 19.

Predikant: Ds. J. C. du Plessis, Eerstestraat 21, Lambton, Germiston. Foon 51-3521. *Konsulent*: 1ste, Ds. W. M. Wolmarans; 2de, Ds. P. J. Smit. *Skriba*: P. J. van Nieuwenhuizen, Posbus 414, Germiston. Foon 59-9456. *Skriba vir Registrasie*: J. J. Nortje, Oosthuizenstraat 28, Germiston. Foon 51-2875. *Kassier*: H. B. L. Kruger, Posbus 16, Germiston. Foon 51-3029. *Superintendent van Sondagskole*: M. C. Erasmus, Anemoneweg 45, Primrose. Foon 51-2639. *Orrelis*: 1ste, G. Marx; 2de, Mej. D. Goosen. *Koster*: J. H. Germishuizen. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: P. I. van Zyl, H. B. L. Kruger, G. P. Bekker, M. C. Erasmus, J. H. Erasmus, R. G. P. de Beer, G. B. C. Oosthuizen, P. P. Delpont, C. J. Evert, J. J. Taljaard, M. P. Taljaard, M. C. van Staden, J. H. Labuschagne, W. C. A. Scholtz, H. Grobler, W. Huyzers, P. J. van der Merwe, S. P. J. van Vuuren, N. Strydom, M. Helberg, J. J. van Zyl, S. J. Venter, W. J. Buys, A. van Heerden, G. Strydom, P. S. van Tonder, J. J. Havenga, P. J. Venter, G. J. H. Grobler. *Dia-*

Ring van Trichardtsfontein.

kens: D. Rossouw, P. Laubscher, H. D. Bezuidenhout, I. H. van Nieuwenhuizen, P. J. van Nieuwenhuizen, H. F. Jacobs, P. Heyneke, P. Klopper, I. C. Swanepoel, G. Olivier, P. Jooste, J. H. Harmse, C. Helberg, I. L. van Rooyen, G. Jonker, M. van Zyl, F. J. Breitenbach, J. J. Swanepoel, J. C. Fourie, J. P. Havenga.

PIET RETIEF. Gestig 1912.

Sieleetal: 231. Ledetal: 136. Aangeneem: 6. Gedoop: 10. Getroud: 1 paar. Oorgekom met Attestasies: 5. Vertrek met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 5.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* 1ste, Ds. L. M. le Roux, Ermelo; 2de, Ds. A. Brandt, Bethal. *Skrifa-Kassier:* F. P. Faber, Bus 104, Piet Retief. *Superintendent van Sondagskole:* F. P. Faber, Bus 104, Piet Retief. *Orrelis:* Mevr. E. Bothma. *Koster:* F. Joubert. *Voorleser:* Ouderling om die beurt. *Ouderlinge:* F. P. Faber, J. P. Engelbrecht, J. Botha, P. S. Botes. *Diakens:* T. L. Herbst, C. Bothma, G. D. Richards.

EENDRACHT. Gestig 1917.

Sieleetal: 1.085. Ledetal: 627. Aangeneem: 23. Gedoop: 36. Getroud: 5 pare. Oorgekom met Attestasies: 8. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 22.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* Ds. M. M. Grobler, Brakpan. *Skrifa-Kassier:* P. A. Ras, P.K. Bosmansfontein, oor Greyingstad. *Orrelis:* Mevr. J. P. Prinsloo. *Koster:* J. H. J. Venter. *Voorleser:* P. A. Ras. *Ouderlinge:* P. A. Ras, T. C. J. van Rensburg, H. W. Nel, J. H. Vorster, J. M. Venter, J. Geldenhuys, J. L. Venter, A. P. Prinsloo, J. J. Venter, B. J. Prinsloo, J. Kloppers. *Diakens:* P. J. L. Bierman, S. T. Prinsloo, J. A. Bierman, F. P. Vorster, N. M. Prinsloo, B. H. Swart, J. Lindhout, P. A. Gouws, P. J. Venter, J. P. v. d. Merwe, H. S. Steyn.

BETHAL. Gestig 1918.

Sieleetal: 750. Ledetal: 448. Aangeneem: 27. Gedoop: 33. Getroud: 8 pare. Oorgekom met Attestasies: 39. Vertrek met Attestasies: 16. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 13.

Ring van Trichardtsfontein.

Predikant: Ds. A. Brandt, B.A., B.D., Eeufesstraat 29, Bethal, Tvl. *Konsulent*: 1ste, S. P. J. J. van Rensburg, B.A., B.D.; 2de, Ds. L. M. le Roux, B.A., B.D. *Skriba*: Mnr. J. M. A. Wolmarans, Bus 162, Bethal. *Kassier*: Mnr. D. Nortje, Bus 100, Bethal. *Superintendent van Sondagskole*: Mnr. D. J. Kidson, du Plooystraat 7, Bethal. *Orrelis*: Mevr. A. Nortje. *Koster*: Mnr. N. J. Hattingh. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: J. P. Visage, P. J. N. Esterhuysen, N. S. Grobler, N. J. Grobler, J. J. du Toit, Ben Greyling, P. J. Pelser, D. S. Vermaak. *Diakens*: B. F. Booyse, N. A. Visser, A. Posthuma, A. M. Strauss, J. P. Greyling, J. G. du Toit, M. J. Roets, S. M. Venter.

BRAKPAN.

Sieletal: 1,317. Ledetal: 612. Aangeneem: 67. Gedoop: 94. Getroude: 19 pare. Oorgekom met Attestasies: 31. Vertrek met Attestasies: 28. Oorgekom van ander Kerke: 14. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 15.

Predikant: Ds. M. M. Grobler, Rhodeslaan 57, Brakpan. *Konsulent*: Ds. W. M. Wolmarans. *Skriba*: G. J. Jordaan, Kitzingerlaan 15, Brakpan. *Kassier*: F. J. Beukes, Hamiltonlaan 41, Brakpan. *Orrelis*: Mevr. M. M. Grobler. *Koster*: G. C. Beukes. *Voorleser*: G. J. Rousseau. *Ouderlinge*: G. J. Rousseau, G. C. Beukes, W. Serooby, H. J. van Rensburg, S. I. Prinsloo, A. C. Greyling, J. G. Meyer, D. v. d. Berg, S. P. Vorster. *Diakens*: G. Labuschagne, J. H. Peens, Johan Herbst, C. P. Willemse, R. J. Potgieter, M. J. Wolmarans, J. H. Deysel, D. Swanevelder, P. Vermaak, N. D. Bronkhorst, C. A. Roets.

DELMAS. Gestig 1926.

Sieletal: 701. Ledetal: 313. Aangeneem: 17. Gedoop: 29. Getroude: 3 pare. Oorgekom met Attestasies: 11. Vertrek met Attestasies: 5. Oorgekom van ander Kerke: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 8.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. G. du Plessis; 2de, Ds. M. M. Grobler. *Skriba*: J. G. Pretorius, Bus 8, Delmas. *Kassier*: Diak. D. P. Smit, Delmas. *Superintendent van Sondagskole*: Ondl. J. P. Hattingh, Bus 87, Delmas. *Orrelis*: Mevr. J. Rudolph. *Koster*: W. A. Kruger. *Voorleser*: Ouderling om die beurt. *Ouderlinge*: J. M. Nel, S. M. van Dyk, J. P. Prinsloo, J. C. du Plessis, M. J. du Plessis, P. Krugel, J. P. Hattingh, N. Pretorius. *Diakens*: W. Krugel, C. N. du Preez, J. A. Rossouw, D. P. Smit, G. Malan, P. J. van Rensburg, A. Greyling, C. B. Snyman, J. J. Steyn, W. A. S. Rudolph.

Ring van Trichardtsfontein.

BOKSBURG. Gestig 1932.

Sieletal: 782. Ledetal: 451. Aangeneem: 26. Gedoop: 38. Getroud: 2 pare. Oorgekom met Attestasies: 16. Vertrek met Attestasies: 8. Oorgekom van ander Kerke: 3. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 6.

Predikant: Ds. W. F. H. Huyzers, 10de Straat 41, Boksburg Noord. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. C. du Plessis; 2de, Ds. W. M. Wolmarans. *Skriba*: J. J. Botha, Loopstraat 4, Boksburg. *Skriba vir Registrasie*: H. A. Spies, 8ste Straat 74, Boksburg Noord. *Kassier*: Mnr. J. A. P. Nel, Sarel Cilliersstraat 56, Boksburg Noord. *Superintendent van Sondagskole*: J. J. Botha, Loopstraat 4, Boksburg. *Orrelis*: Mevr. M. Erasmus. *Koster*: A. E. Foord. *Voorleser*: Ouderlinge om die beurt. *Ouderlinge*: A. E. Foord, C. G. Schutte, I. J. Smit, W. J. v. d. Berg, J. J. Botha, P. J. Koekemoer, A. C. Jordaan, M. J. Erasmus. *Diakens*: C. J. Coertze, J. G. S. Erasmus, J. Horn, H. A. Spies, W. F. Fourie.

SPRINGS. Gestig 1936.

Sieletal: 1,069. Ledetal: 560. Aangeneem: 26. Gedoop: 53. Getroud: 6 pare. Oorgekom met Attestasies: 49. Vertrek met Attestasies: 12. Oorgekom van ander Kerke: 7. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 4.

Predikant: Ds. P. J. Smith, Selbourneweg 7, Gedulduitbreiding, Foon 56-2994, Springs. *Konsulent*: 1ste, Ds. M. M. Grobler; 2de, Ds. W. M. Wolmarans. *Skriba*: A. J. Nortje, Victoriaweg 41, Casseldale, Springs. Foon 56-4359. *Kassier*: J. C. P. Botha, p/a. Ds. P. J. Smit, Selbournelaan 7, Gedulduitbreiding, Springs. *Superintendent van Sondagskole*: Oudl. R. C. J. Taljaard, Vyfdelaan 59, Gedulddorp, Springs. *Voorleser*: Oudl. R. C. J. Taljaard. *Ouderlinge*: R. C. J. Taljaard, F. P. Engelbrecht, J. A. van Coller, H. J. Bouwer, A. J. van Wyk, W. van Drimmelen, C. P. J. Krige, W. G. Boonzaaier, F. J. Booyse, W. H. MacLean, F. A. Booyse, B. Lotz, K. F. Jankowitz. *Diakens*: C. J. Swart, J. J. Nortje, R. J. Venter, N. J. Booyse, J. L. Reiners, F. W. C. van den Vyver, J. J. Prinsloo, B. G. Nel, G. J. Rudolph, P. C. Grobler, E. P. Nortje, J. F. Beytell, P. J. Grobler, J. du Preez.

MORGENZON. Gestig 1936.

Sieletal: 331. Ledetal: 214. Aangeneem: 11. Gedoop: 16. Getrouwd: 2 pare. Vertrek met Attestasies: 4. Oorgekom van ander Kerke: 4. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Ds. L. M. le Roux, Everardstraat 77, Ermelo. *Konsulent*: 1ste, Ds. W. M. Wolmarans. 2de, Ds. A. Brandt. *Skrifa-Kassier*: P. Meyer, Bus 57, Morgenzon. *Superintendent van Sondagskole*: P. Meyer. *Orrelis*: Mej. F. Mulder. *Koster*: R. J. Strydom. *Voorleser*: Oudl. A. A. Mulder. *Ouderlinge*: G. J. Engelbrecht, J. J. Marnewick, A. A. Mulder, T. Buitendag, L. S. du Plessis. *Diakens*: J. P. Mare, J. S. Beukes, J. A. van Wyk, C. J. Strydom, M. D. Dreyer.

ZUURFONTEIN. Gestig 1939.

Sieletal: 466. Ledetal: 201. Aangeneem: 20. Gedoop: 32. Getrouwd: 4. Oorgekom met Attestasies: 6. Oorgekom van ander Kerke: 2. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Vakant. *Konsulent*: 1ste, Ds. J. C. du Plessis, 1ste Straat 21, Lambton, Germiston; 2de, Ds. P. J. Smit, Boksburg. *Skrifa*: B. P. du Plessis, Noord Rand Weg 63, Kempton Park. *Kassier*: J. M. J. Steyn, Noord Rand Weg 65, Kempton Park. *Superintendent van Sondagskole*: B. P. du Plessis, Noord Rand Weg 63, Kempton Park. *Koster*: J. C. Steyn. *Voorleser*: 'n Ouderling. *Ouderlinge*: F. Botha, D. Kotze, J. M. J. Steyn, T. G. Steyn, P. J. Snyman, W. W. Pieterse, J. Vosloo. *Diakens*: M. J. van Rensburg, F. Marais, W. H. Nel, N. J. Prinsloo, J. A. Duvenage, J. A. Cronje, B. P. du Plessis.

BENONI. Gestig 1941.

Sieletal: 562. Ledetal: 341. Aangeneem: 23. Gedoop: 31. Oorgekom met Attestasies: 3. Oorgekom van ander Kerke: 2. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 1.

Predikant: Ds. W. F. H. Huyzers, 10de Straat 41, Boksburg-Noord. *Konsulent*: 1ste, Ds. P. J. Smit, Springs; 2de, Ds. J. C. du Plessis, Germiston. *Skrifa-Kassier*: C. L. Engelbrecht, Kemstonlaan 116, Benoni. *Superintendent van Sondagskole*: A. F. Vorster, P.K. Brentwood Park, oor Benoni. *Voorleser*: C. L. Engelbrecht. *Ouderlinge*: J. G. Gauche, A. F. Vorster, F. A. Potgieter, C. J. Prinsloo, C. L. Engelbrecht, I. W. Smith. *Diakens*: J. J. Botha, S. J. Klopper, J. H. Greyling, J. A. Nagel, H. P. Wolmarans, W. Heyneke.

GEMEENTES BUIITE RINGSVERBAND.

(Onder toesig van die Algemene Kerkvergadering)
Oos-Afrika: Rensburg Rus, Arusha.

Suid-Wes-Afrika: Otjiwarongo, Gobabis, Grootfontein, Van
 Drimmelen.
Unie: Kaapstad.

RENSBURG RUST.

Sieleetal: 250. Ledetal: 130.

Konsulent: Ds. A. Brandt, B.A., B.D. *Skriba*: S. P.
 Kruger. Verder geen opgawe.

ARUSHA.

Sieleetal: 160. Ledetal: 90.

Verder geen opgawe.

OTJIWARONGO. Gestig 1937.

Sieleetal: 223. Ledetal: 123. Aangeneem: 3. Gedoop: 4.
 Oorgekom met Attestasie: 1. Vertrek met Bewys van Lidmaatskap: 2.

Predikant: Vakant. *Skriba*: P. P. H. Alberts, Neins West,
 Outjo. *Kassier*: J. P. Venter, Langverwag, Otjiwarongo.
Ouderlinge: P. P. H. Alberts, P. S. Venter, J. H. du Plessis.
 G. J. van Staden. *Diakens*: D. J. Robberts, G. J. D. Lambert,
 J. P. Venter, C. Thomas, J. M. Venter.

GOBABIS. Gestig 1937.

Sieleetal: 110. Ledetal: 60. Aangeneem: 2. Gedoop: 3.

Predikant: Vakant. *Skriba-Kassier*: P. S. Oosthuizen,
 Gobabis. *Ouderlinge*: J. J. Coetzee, S. J. D. Oosthuizen
Diakens: J. J. Oosthuizen, P. G. Ackerman.

GROOTFONTEIN. Gestig 1937.

Sieleetal: 160. Ledetal: 93. Aangeneem: 4. Gedoop: 5.
 Getroud: 1 paar. Oorgekom met Attestasie: 1. Vertrek met
 Attestasie: 1. Oorgekom van ander Kerke: 1. Vertrek met
 Bewys van Lidmaatskap: 5.

Predikant: Vakant. *Skriba-Kassier*: A. M. Kok, Kameel-
 veld, Pos Grootfontein, S.W.A. *Voorleser*: 'n Ouderling.
Ouderlinge: J. P. v. d. Walt, A. Espach. *Diakens*: B. J.
 Alberts, J. Styn.

Gemeentes buite Ringsverband.

VAN DRIMMELEN. Gestig 1941.

Sieleetal: 51. Ledetal: 31.

Predikant: Vakant. *Skriba-Kassier:* J. C. v. d. Merwe,
Goedgeluk, P.s. 84, Okahandja. *Voorleser:* Ouderling P. I.
Labuschagne. *Ouderlinge:* P. I. Labuschagne, J. C. v. d.
Merwe. *Diakens:* J. H. du Plessis, N. C. Coetzee.

KAAPSTAD. Gestig 1940.

Sieleetal: 120. Ledetal: 80. Aangeneem: 1. Gedoop: 8.
Oorgekom met Attestasies: 8. Oorgekom van ander Kerke: 2.

Predikant: Vakant. *Konsulent:* Onder toesig van Algem.
Kommissie. *Skriba-Kassier:* R. J. v. d. Bergh, Bus 687, Kaap-
stad. *Orreliis:* C. van der Vlucht. *Voorleser:* Ouderling M. J.
Scheepmaker. *Ouderlinge:* M. J. Scheepmaker, R. J. v. d.
Bergh. *Diakens:* W. H. Boshoff, L. F. Hillebrand.

STATISTIEK.

Ring van	Sieleetal	Lidmate	Aan- geneem	Gedoop	Getroud
Potchefstroom	14683	8964	327	497	105
Rustenburg	17719	9047	498	780	124
Pretoria	10655	6010	268	398	65
Heidelberg	15807	8096	360	637	139
Zeerust	15121	7657	366	576	119
Trichardsfontein	11316	6438	350	574	116
Gemeentes Buite Ringsverband	1084	600	6	15	—
	86565	46722	2175	3477	668

VRUGTEBOME

... alle soorte in uitstekende toestand. Elke boom deur deskundiges ingepak. **Appels, Pere, Pruime, Nektarines, Appelkose, Perskes, Suurlemoene, Lemoene, Olywe, Okkerneute, ens.** Meer as 40 jaar se ondervinding agter elke boom.

Stuur u naam en adres vandag vir gratis katalogus en pryse.

PICKSTONE'S

SIMONDIUM

KAAP

**Die Genees-
middel die
nog altijd
'n kuur blij!**

★

Alle Aptekers en
Winkels verkoop dit.

★

GOW'S

DOUW WURM MIDDEL

Doen soos duisende en duisende ander welvarende Suid-Afrikaanse boere en maak Gow's die geneesmiddel vir U vee; dan sal u bevind dat Draadwurm, Lintwurm, Geilsiekte, ens., vinnig, seker en met min koste genees word. Onthou ook dat gereelde ingee van Gow's versterkend werk, en beeste gesond hou. Koop dit vandag.

Gemaak deur:—

F. E. HOLBOROW,

Posbus 68, Kingwilliamstown.

GEMEENTELIKE STATISTIEK.

INHOUDSOPGAWE.

<i>Gemeente.</i>	<i>Bladsy.</i>	<i>Gemeente.</i>	<i>Bladsy.</i>
Arusha	168	Kensington	150
Bethal	164	Klerksdorp	128
Belfast	143	Koedoesrand	136
Benoni	167	Krugersdorp	154
Bloemhof	130	Krugersdorp Wes	160
Bloemfontein	131	Laeveld	135
Boksburg	160	Lichtenburg	153
Bothaville	131	Losberg	130
Bronkhorstspuit	141	Louis Trichardt	135
Brits	136	Lusaka	158
Brakpan	165	Luanshya	158
Bulawayo	158	Lydenburg	142
Carolina	144	Mafeking	157
Cathcart	151	Makwassie	128
Chilimanzi	161	Malopo	160
Chrissiesmeer	162	Memel	148
Christiana	132	Messina	135
Chipinga	159	Middelburg	140
Delmas	165	Morgenzon	167
Delarey	156	N'Kana (Afd.)	158
Dordrecht	151	Newlands	150
Drimmelen, Van	169	Noordelike Pretoria	138
Dullstroom	141	Noord Westelike Pretoria	139
Durban	149	Oos Londen	151
Ebenhaezer	130	Otjiwarongo	168
Eendracht	164	Ottosdal	132
Ermelo	163	Parys	131
Fort Victoria G.	158	Petrusburg	132
Gatooma (Afd.)	159	Pietersburg	134
Germiston	163	Piet Retief	164
Glencoe	149	Pietermaritzburg	148
Goedehoop	155	Plaston	143
Gobabis, S.W.A.	168	Potchefstroom	127
Groot Marico	156	Potgietersrust	136
Grootfontein, S.W.A.	168	Pretoria	140
Gwelo	157	Pretoria Noord	139
Heidelberg	146	Randpoort	157
Heilbron	129	Rensburgrust	168
Heñdrina	144	Roodepoort	160
Johannesburg	147	Roosenekal	142
Johannesburg Noord	150	Ruskoppies	160
Johannesburg West	152	Rustenburg	133
Kaapstad	169	Rust-der-winter	139

<i>Gemeente.</i>	<i>Bladsy.</i>	<i>Gemeente.</i>	<i>Bladsy.</i>
Sabie	144	Venterskroon	128
Salisbury	159	Vereeniging	130
Schweizer Reneke	156	Vliegepoort	137
Shabani	161	Volksrust	148
Sinoia (Afd.)	159	Warmelo, Van	138
Silverton	144	Wanki	161
Soekmekaar	137	Waterberg	134
Springs	166	Waterval Bo	145
Standerton	147	Welgetroos (Afd.)	159
Trichardsfontein	162	Witbank	142
Turffontein	149	Wolmaransstad	129
Umvuma	161	Zeerust	153
Vaalharts	132	Zuurfontein	167
Van der Hoff	143	Zwartruggens	155
Ventersdorp	155		

Hunt, Leuchars & Hepburn Bpk.

HOUTHANDELAARS.

IN SUID-AFRIKA GESTIG in 1863—MEER AS 75 JAAR.

H/v. QUEEN en VERMEULENSTR.

Bus 653.

Foon 2-0811.

PRETORIA.

Ook te Durban, Johannesburg, Brakpan, Germiston en
Lourenco Marques.

BOUMATERIALE, OMHEININGS-MATERIALE

Agente vir UNITEX isolerende bord en
MALTHOID vloerbedekking.

"Black Forest"-Kruie.

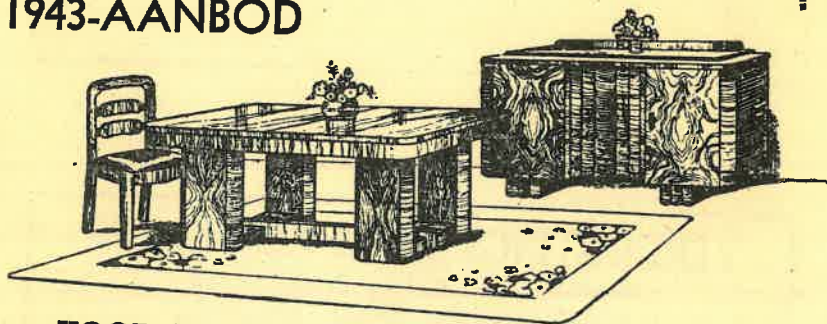
Suiwer en geneeskragtig en deur deskundiges gemeng, vir Rumatiek, vir Maagsweer, Nier- en Blaaskwale, Ekseem, Verstopping, Vroulike Kwale, vir Gal- en Lewerkwale, Senuweeagtigheid, Slaaploosheid, Afbring van Gewig, Aambeie, ens.

Kruie word ingevoer vir hierdie ongesteldhede en ander. Ons lewer hulle in die Unie, Suidwes-Afrika en Rhodesië. Ons besit duisende getuigskrifte.

Skryf om kruie vir u kwaal aan

Posbus 71, Denver, Johannesburg.

1943-AANBOD

KOOP AL U HUISRAAD BY—

LEVINS

United Furnishing House (Pty.), Ltd.
Harrisonstraat 62, Johannesburg.

Groot sortering herboudé **NAAIMASJIENE**.
Alle soorte en merke **KOLESTOWE** altyd in voorraad.

ALLES HANG AF VAN TREKKRAG

Ons vervoervermoë word volgens ons lokomotieftrekkrag bereken... d.w.s. volgens die aantal lokomotiewe wat beskikbaar is om vrag- en passasierstreine te trek en werk in goedereterreine te verrig.

Suid-Afrika bou nie lokomotiewe nie; dit word in die buiteland gedoen. Daar was egter voor die oorlog voldoende lokomotieftrekkrag vir alle normale doeleindes beskikbaar.

Nou moet ons, benewens troepe en militêre uitrusting, meer steenkool, meer ertse en meer kunsmisstowwe vervoer. Dit is 'n paar van die vereistes van oorlogsproduksie. Ander onontbeerlike vragte het in gelyke mate toegeneem, met die gevolg dat die bestaande lokomotieftrekkrag tot sy uiterste aangewend word en die onderhoud daarvan steeds moeiliker val.

Niemand sal ons dus blameer omdat ons daartoe genoop is om passasiersreise in te kort nie. Ons verskaf die allerbeste diens wat die landsomstandighede ons toelaat.

Moenie reis tensy dit noodsaaklik is nie. U sal u land 'n diens bewys as u u reise ooreenkomstig die landsbehoefte reël.

SUID-AFRIKAANSE SPOORWEE

VERGROTINGS IN LEWENSKLEUR

PRAGTIG GEDOEN. — BILLIKE PRYSE.
POSBESTELLINGS GOED OPGEPAS.

Stuur u Negatief

W. E. CAREY

Apteker — Oëtoetser — Afnemer

Monumentstraat 22, KRUGERSDORP, Transvaal.

AANTEKENINGE

AANTEKENINGE

BEROEMD

ALLOER SUID-AFRIKA

— — —

VOORTREFLIKE

KERKORRELS

HUISORRELS.

KLAVIERE.

VLEUELS

OUTO-PIANO'S asook

Alle ander soorte **MUSICINSTRUMENTE** **MUSIKALE**
BENCOIGHEDE en **GEDEUKTE MUSIEK.**

LANDEBESTELLINGE GENIET ONMIDDELIJKE EN SORGVULDIGE
AANDEL.

R. MÜLLER

— NIENDE. BPK. —

Hoek van KASTEEL- en BURGSTRATE.
KAAPSTAD.

Postbus 133.

Tels. „BELLUM“.